АР КРИМ ТА МІСТО СЕВАСТОПОЛЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини *з АР Крим і Севастополя* надійшло 94 повідомлення про порушення прав і свобод, серед яких найбільш згадувані – громадянські права – **86** повідомлень.

Від 2014 року територія АР Крим перебуває під тимчасовою окупацією РФ. З того часу українські органи державної влади тимчасово обмежені у здійсненні своїх повноважень на території АР Крим. Відповідно Уповноважений обмежений у виїзних моніторингах на зазначеній території, тому основні джерела отримання інформації про порушення прав і свобод – звернення громадян та інформація у ЗМІ.

Серед основних порушень прав людини на ТОТ АР Крим і Севастополя можна виділити: примусова паспортизація; утиски української та кримськотатарської мов, порушення права на освіту рідною мовою; знищення свободи слова; порушення права на свободу віросповідання; примусова мобілізація; перешкоджання отриманню належної медичної допомоги особам у неволі, політично мотивовані переслідування.

Політично мотивовані переслідування

На кінець 2024 року щонайменше 221 громадянин України перебуває у місцях позбавлення волі через політично мотивоване та/або релігійне кримінальне переслідування. З них 137 особи – представники корінного кримськотатарського народу[1].

За даними Представництва Уповноваженого в АР Крим та Севастополя тільки від початку 2024 року за 12 місяців до російських в'язниць і колоній етаповано щонайменше 45 кримських політв'язнів.

5 березня 2024 року пройшла нова хвиля масових обшуків. У Бахчисараї слідчі дії відбулися в активістів «Кримської солідарності», а в Джанкойському районі — у релігійних діячів. Внаслідок цього стосовно 9 осіб (Нарімана Аметова, Арсена Кашки, Алі Мамутова, Ваїта Мустафаєва, Енвера Халілаєва, Мустафи Абдураманова, Азіза Азізова, Мемета Люманова та Рустема Османова) обрано запобіжні заходи у вигляді тримання під вартою впродовж 60 діб, а Ремзі Куртнезірова через стан здоров' я вміщено під домашній арешт. З того часу кожних три місяці окупаційний «суд» продовжує всім затриманим незаконний арешт на 90 діб[2].

Ненадання належної медичної допомоги особам у неволі

Упродовж усіх років окупації незаконно ув'язнені громадяни України, які перебувають у місцях позбавлення свободи на ТОТ Кримського півострова або на території Російської Федерації, стикаються з систематичним порушенням права на своєчасне і належне медичне обслуговування. Утримання під вартою в СІЗО або в колоніях, де людина не має змоги отримати потрібну медичну допомогу, застосовують, зокрема до осіб, які за медичними показами не мають перебувати в таких умовах утримання та мають потребу у складних медичних процедур в умовах госпіталізації. Ненадання медичної допомоги та/або не звільнення потерпілих осіб (в'язнів) з-під варти за медичними показами призводить до тяжких

наслідків.

На початку 2024 року до Уповноваженого надійшли звернення від дружини політв'язня Тофіка Абдулгазієва – кримського політв'язня, засудженого до 12 років у колонії суворого режиму.

У березні 2024 року через різке погіршення самопочуття Тофіка Абдулгазієва госпіталізовано у тюремну туберкульозну лікарню № 3 у Челябінську. У лікарні в чоловіка виявили туберкульоз легенів у фазі інфільтрації та ще низку важких захворювань: двостороння пневмонія, малий лівосторонній гідроторакс, анемія, синдром сполучнотканинної дисплазії з ураженням мітрального клапана, хронічні серцева недостатність та гастрит, а також нефролітіаз. За часи утримання чоловік схуд на 40 кг, у нього з'явилися проблеми зі здоров'ям, яких не було до арешту. На теперішній час стан політв'язня оцінюють як критичний.

За результатами опрацювання інформації про стан здоров'я політв'язня Уповноважений направив звернення до Уповноваженої з прав людини в РФ з вимогою негайно звільнити важкохворого Тофіка Абдулгазієва.

Ненадання в'язням медичної допомоги належної якості та у потрібному обсязі свідчить про порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод («Заборона катування»), оскільки, не отримуючи належної допомоги, таку особу фактично піддають катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню. Враховуючи те, що, за свідченнями захисників і родичів потерпілих осіб (в'язнів), а також матеріалів їхніх справ, такі особи систематично стикаються з відмовами надання допомоги та ігноруванням скарг про ненадання допомоги, таке неналежне (нелюдське) поводження є результатом цілеспрямованої політики РФ.

Наразі ще мінімум 37 із 221 кримських політв'язнів мають інвалідність чи серйозні проблеми зі здоров'ям. Уповноважений не раз звертався до Уповноваженої з прав людини в РФ з вимогою надати важкохворим політв'язням належну медичну допомогу, але це не принесло жодних результатів. Утримання під вартою осіб, які мають такі медичні діагнози, незаконне і за законодавством РФ, відповідно до якого вони мають бути звільненими від відбування покарання у зв'язку з хворобою.[3]

Уповноважений регулярно звертається до міжнародних партнерів з Туреччини, Катару, ОАЕ, Саудівської Аравії з проханням посприяти у звільненні незаконно ув'язнених важкохворих осіб.

Порушення права на свободу віросповідання

У 2024 році на ТОТ Кримського півострова продовжилася практика переслідування за релігійною ознакою. РФ проводить політику знищення будь-яких форм незалежних релігійних поглядів, крім тих, що підпорядковані державним релігійним організаціям.

Так, 22 лютого 2024 року так званий верховний суд Криму затвердив рішення окупаційного суду, який оштрафував незалежну мусульманську громаду «Алушта» на 100 тис. руб. за нібито «зберігання книг з федерального списку екстремістських матеріалів у міській мечеті та в будинку голови організації».

У Старому Криму 29 лютого 2024 року окупанти провели обшуки в мечеті «Зубейр Джамі» та в селі Журавки за місцем проживання імама місцевої мусульманської громади «Eski Qırım» Ізета Сайфулліна та її голови Ісмаїла Юрдамова, активістів Ленура Якубова та Шевкета Киямова.

У квітні 2024 року окупаційний Нахімовський районний суд Севастополя засудив Максима Зінченка, якого звинуватили за статтею 282.2 за членство в релігійному об'єднанні «Свідки Єгови», до двох років примусових робіт.

Апшеронський районний суд Краснодарського краю Росії ухвалив перевести представника релігійної організації «Свідки Єгови» в Севастополі Віктора Сташевського з колонії у в'язницю на 3 роки. Адміністрація російської колонії визнала його «злісним порушником» порядку відбування покарання, а також закинула йому інші численні порушення, про більшість з яких він навіть не знав.

2024 року здійснено щонайменше 17 обшуків у «Свідків Єгови». За інформацією сайту «Свідків Єгови», переслідування віруючих посилюються – у Криму за останні два роки кількість обвинувачених зросла вдвічі – з 16 до 32[4].

Так, 5 серпня 2024 одразу кілька обшуків проведено у будинках «Свідків Єгови» із селищ Роздольне й Сінокосне та Алушти. Під час обшуків силовики вимагали надати паролі від електронних пристроїв, розпитували про одновірців, в одному випадку погрожували заподіяти шкоду вихованцю. Щодо 68-річної віруючої Тамари Братцевої порушено кримінальну справу.

Упродовж усіх років окупації півострова не припиняється адміністративний, судовий, психологічний і силовий тиск окупаційної адміністрації РФ на Кримську єпархію ПЦУ для припинення її діяльності та витіснення за межі окупованого Криму. 8 квітня 2024 року окупанти демонтували купол Кафедрального собору святих рівноапостольних князя Володимира та княгині Ольги у Сімферополі, який був центральною святинею ПЦУ в Криму. 29 серпня 2024 року окупанти знищили Хрестовоздвиженський храм ПЦУ в Євпаторії – останній православний храм української церкви в Криму.

Справи розглядають з порушенням права на справедливий суд: основні докази для суду – свідчення анонімних свідків, досудові показання свідків, які надалі в суді заявляють, що такі свідчення надали під тиском, і лінгвістичні експертизи розмов обвинувачених. Докази, надані стороною захисту, зазвичай судді не беруть до розгляду[5].

Незаконне етапування з ТОТ Кримського півострова на територію РФ

РФ не зупиняє злочинної практики незаконного переміщення громадян України на свою територію, грубо порушуючи Женевські конвенції (зокрема статей 49 і 76 ст. 49 IV Женевської конвенції).

За 2024 рік етаповано 45 громадян України з ТОТ Криму до віддалених місць відбування покарання на території РФ. Людей вивозять за 4000, 5000 і 8000 км від дому, розриваючи родинні зв'язки. Багато засуджених мають літніх батьків, які після етапування не мають змоги потрапити до родича через довгий і важкий шлях.

Крім того, в РФ доволі поширена практика під час етапування застосовувати до в'язнів фізичний і психологічний тиск, створювати для них нелюдські умови, не надавати будь-яких мінімальних ліків для підтримки здоров'я. Ці неналежні умови етапування та сам його факт впливають на загальний стан політв'язнів, зокрема і на загострення хронічних хвороб.

Така практика – частина репресивної політики РФ, спрямованої на переслідування кримських політв'язнів і порушення їхніх прав на справедливий судовий процес і гідні умови утримання.

Примусова мобілізація

Росія продовжує залучати до війни проти України жителів ТОТ АР Крим і Севастополя, зокрема службовців строкової служби.

Упродовж 2024 року у Криму в порушення норм міжнародного гуманітарного права організовано дві призовні кампанії[6].

За період з 1 січня 2024 до 31 грудня 2024 загинуло щонайменше 1038 солдатів російської армії з підрозділів, дислокованих в окупованому Криму. 654 із них, ймовірно, були громадянами України. Кількість загиблих може бути більшою, оскільки РФ приховує реальні втрати.

За цей же період підтверджено взяття в полон щонайменше 64 військовослужбовців РФ з окупованого Криму, загалом – 101, більшість з яких, ймовірно, є громадянами України[7].

Для примусу до служби в ЗС РФ окупаційна влада використовує кримінальне переслідування за ухилення від служби згідно зі статтею 328 КК РФ («Ухилення від служби у Збройних силах РФ»). За 2024 рік у судах Криму розглянуто щонайменше 52 справи в цій статті, за якими було винесено 45 обвинувальних вироків.

За весь період окупації Кримського півострова задокументовано щонайменше 554 такі кримінальні справи. Водночас кримінальне покарання не звільняє від проходження служби[8].

Переслідування жителів Кримського півострова в адміністративному порядку

Окупаційна влада продовжила практику переслідування за адміністративною статтею про «публічні дії, спрямовані на дискредитацію російської армії» (стаття 20.3.3. КпАП РФ, застосовується з 4 березня 2022 року).

Адміністративну статтю «дискредитація російської армії» використовують для системних обмежень свободи вираження поглядів у Криму. Склалася практика переслідування за антивоєнні висловлювання, публікації в соцмережах зображення прапора України, спроби називати Крим окупованою територію України, за будь-які негативні вислови щодо представників російської влади та збройних сил РФ, висловлювання на підтримку України, висловлювання своєї думки із засудженням воєнних злочинів, вчинених у зоні бойових дій на території України, намагання називати «спеціальну воєнну операцію» війною та ін.

2024 року зросла кількість кримінальних та адміністративних справ проти кримчан, де підставою для відкриття є публікації проросійського блогера Олександра Таліпова,

засновника та координатора інтернет-спільноти під назвою «Кримський СМЕРШ». Учасники спільноти викривають і переслідують тих, хто не підтримує російську владу та війну проти України, публікують персональну інформацію про таких людей, розпалюють ненависть до них, закликають до переслідування їх, подають доноси у ФСБ і МВС РФ.

За 2024 рік щонайменше 436 адміністративних проваджень передано на розгляд до «судів» Криму за ст. 20.3.3. КпАП РФ («дискредитація російської армії»), щодо 413 з них ухвалені рішення окупаційних «судів» про адміністративне покарання (штраф або адміністративний арешт)[9].

За даними ГО «КримSOS» за 2024 рік тільки за статтею про дискредитацію російської армії передано до окупаційних судів і винесено вироки більш як у 1100 справах[10].

ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Вінницької області надійшло **4928** звернень та **5635** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **2738**, соціальні права – **1063**, економічні права – **876**, права дитини – **251** повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	1600	3116	4928
Повідомлення про порушення прав	1917	3835	5635

Моніторингові візити команди Представництва

2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини у Вінницькій області здійснила **115** моніторингових відвідувань і **6** безвиїзних моніторингів за різними напрямами забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Зокрема за напрямом дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **9** моніторингових відвідувань. Серед них **1** позапланове відвідування для перевірки фактів, викладених у зверненнях громадян.

За напрямом захисту прав дитини 2024 року здійснено **5** моніторингових візитів. Увагу було зосереджено на питаннях дотримання прав дітей-сиріт, дітей, які позбавлені батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах і вилучених у батьків, підкинутих чи знайдених дітей.

Для визначення рівня забезпечення рівних прав і свобод, зокрема доступності об’єктів

соціальної інфраструктури у Вінницькій області, команда Представництва здійснила **6** моніторингових відвідувань закладів охорони здоров'я Вінниці та Вінницької області, де було проаналізовано доступність для маломобільних груп населення.

Важливий напрям роботи на регіональному рівні у Вінницькій області – робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. 2024 року команда Представництва здійснила **69** моніторингових візитів у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, зокрема відвідано **58** місць тимчасового проживання, окрім цього здійснено **5** моніторингових візитів до освітніх центрів «Крим – Україна», «Донбас – Україна».

У сфері захисту інформаційних прав команда Представництва здійснила **6** безвиїзних моніторингів, предметом яких стали моніторинг дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації, захист персональних даних.

Просвітницькі заходи

Для підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини та громадянина в місцях несвободи Представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Вінницькій області ініціювало і здійснило **4** інформаційних заходи в місцях несвободи Вінниці та області для більш як **300** осіб, які відбувають покарання. Команда Представництва також організувала **32** просвітницьких заходи із залученням громадськості. З них **21** інформаційний захід здійснено для працівників органів місцевого самоврядування та державної влади, жителів громад щодо забезпечення дотримання інформаційних прав; **74** просвітницьких заходи – для внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання.

Основні проблеми, з якими працювала команда регіонального Представництва у Вінницькій області

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав дитини;
- дотримання прав людини в місцях несвободи;
- захист інформаційних прав громадян.

(а) Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

З Вінницької області систематично надходили письмові та усні звернення громадян України щодо незаконних дій працівників ТЦК та СП під час перевірки військово-облікових документів, недопуску адвокатів до приміщень ТЦК та СП для забезпечення права на захист.

Системне порушення працівниками ТЦК та СП – порушення прав військовозобов'язаних на відстрочку, порушення порядку мобілізаційних заходів, ненадання відповіді на звернення або відмова від прийняття звернення.

Громадянин А. звернувся до представництва Уповноваженого щодо порушення працівниками ТЦК та СП його конституційних прав. Зокрема працівники ТЦК та СП відмовляли заявнику у прийнятті пакета документів для розгляду та надалі у видачі документів, що підтверджують відстрочку від призову на військову службу. Відмову мотивували рішенням виконавчого комітету Вінницької міської ради «Про організацію прийому заяв військовозобов'язаних для надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період», водночас ТЦК та СП делегували свої повноваження щодо надсилання пакета документів у ЦНАП.

Представництво у Вінницькій області надіслало лист до ТЦК та СП із роз'ясненням ієрархії нормативно-правових актів, зокрема: рішення виконкому Вінницької міської ради не скасовує постанову Кабінету Міністрів України від 16.06.2024 за № 560 «Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період», а лише є альтернативнив варіантом подачі заяви щодо відстрочки для призову на військову службу до Центру надання адміністративних послуг «Прозорий офіс» або до його територіальних відділень задля сприяння у розвантаженні ТЦК та СП.

Листом ТЦК та СП повідомлено, що будь-яких порушень щодо відмови у прийнятті документів у громадянина А. не вбачається, а тому підстави для повторного розгляду відсутні.

Вінницьке представництво повторно направило листи до ТЦК та СП з роз'ясненням ієрархії нормативно-правових актів; акцентовано увагу, що Постанова 560 має вищу юридичну силу, аніж рішення виконавчого комітету Вінницької міської ради від 13.06.2024 № 1483, окрім цього наголошено, що делегування повноважень не скасовує обов'язок працівників ТЦК та СП приймати заяви щодо відстрочки від призову на військову службу, що прямо передбачено Постановою 560.

Працівники ТЦК та СП повторно відмовили Секретаріату Уповноваженого у прийнятті документів у громадянина А. та наголосили, що порушень під час розгляду цих листів не виявлено, окрім цього запропоновано звернутися до Центру надання адміністративних послуг «Прозорий офіс» або до його територіальних відділень задля подачі пакета документів для отримання відстрочки від призову на військову службу.

Уповноважений до Міністерства оборони України направив листа для перевірки Вінницького ОМТЦК та СП на належність виконання норм законодавства, порушення права заявника на своєчасне отримання відповідей на запити, порушення Постанови № 560, довільне (суб'єктивне) тлумачення законодавства, ігнорування офіційних позицій уповноважених суб'єктів і незнання законодавства, які надалі порушують конституційні права і свободи людини та громадянина.

Листом Міністерства оборони України повідомлено про прийняття документів у громадянина А., надання йому відстрочки від призову на військову службу та здійснення роз'яснювальної роботи з працівниками Вінницького ОМТЦК та СП.

(b) Захист прав дитини

У рамках моніторингу дотримання прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, представництво відвідало стаціонарні лікувальні заклади та перинатальні центри. Для реалізації функції

парламентського контролю за дотриманням прав дитини працівники регіонального Представництва також відвідали служби у справах дітей територіальних громад Вінницької області.

Встановлено, що Служби у справах дітей не вживають заходів щодо забезпечення житлових/майнових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, що є порушенням пункту 61 постанови Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини»; не здійснюють належного ведення та виконання Індивідуальних планів соціального захисту дитини; зафіксовано невідповідність у Службах працівників у співвідношенні до кількості дитячого населення; здебільшого у Службах області на їхніх офіційних веб-сайтах не оприлюднено інформації щодо організації прийому громадян службами, режиму їхньої роботи, контактних номерів телефону.

У закладах відсутні інформаційні стенди, які містили б відомості про права дітей, контакти гарячих ліній організацій, установ, незалежного психолога та юриста, до яких можна звернутися в разі потреби й поскаржитися на неприйнятні умови, дії посадових осіб, органів державної влади та місцевого самоврядування.

Під час моніторингу однієї зі Служб у справах дітей області моніторингова група виявила низку порушень. Зокрема моніторинговій групі не були пред'явлено протоколів засідань міждисциплінарної команди та відповідно аналізу інформації про дитину, її сім'ю, складні життєві обставини, в яких вона перебуває, результатів оцінювання потреб дитини та її сім'ї у соціальних послугах, здатності батьків здійснювати догляд і виховання дитини, рівня виконання ними батьківських обов'язків; комісія з питань захисту прав дитини не розглядає та не затверджує індивідуальні плани дітей; особові справи дітей не містили жодного індивідуального плану на 2024 рік; наявні журнали та книги у вигляді прошитих зошитів із саморобними наліпками назв граф; на день моніторингового візиту відсутні щомісячні та квартальні плани роботи служби з початку 2024 року.

Для усунення виявлених порушень представництво направило відповідні листи-реагування. За результатами ССД заведено облікові журнали та книги відповідно до постанов Кабінету Міністрів України, забезпечено роботу Міждисциплінарної команди, забезпечено внесення вчасних, відповідних і повних записів облікових журналів і книг, розглянуто всі особові справи дітей, які перебувають на обліку, та увідповіднено їх законодавчим вимогам, створено щоквартальні та щомісячні плани ССД на 2024 рік.

(c) Дотримання прав людини в місцях несвободи

Під час відвідувань Відділень надання соціальних послуг стаціонарного догляду в умовах цілодобового проживання виявлено систематичні порушення прав підопічних. Зокрема порушення прав підопічних на охорону здоров' я та медичну допомогу; права на захист від катувань, жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження чи покарання; права на свободу та особисту недоторканність; порушення права на достатній життєвий рівень; порушення права володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю.

У березні 2024 року працівники Вінницького представництва Уповноваженого відвідали

Яришівський психоневрологічний будинок-інтернат. Під час візиту виявлено порушення прав підопічних на гідні та безпечні умови перебування, зокрема частина ліжок з панцирною сіткою застарілі, невідповідність вимогам ДБН «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд». Крім того, моніторингова група виявила підопічного зі збільшеними розмірами лівої нижньої кінцівки, який потребував негайної госпіталізації. Під час спілкування підопічний скаржився на постійний біль і важкість під час пересування, відсутність належного знеболення та лікування. З'ясовано, що в інтернаті в період з 2022 до 2024 року померло 27 осіб. У більшості померлих було виявлено ішемічну хворобу серця.

За результатами відвідування направлено подання Уповноваженого Міністерству соціальної політики України, Національній соціальній сервісній службі України, Вінницькій обласній військовій адміністрації, Вінницькій обласній раді, Яришівському психоневрологічному будинку-інтернату з вимогами забезпечити реалізацію прав підопічних інтернату на якісну медичну допомогу; забезпечити гемолітичний контроль відповідно до наказу МОЗ України від 08.08.1995 № 147; забезпечити щорічний поглиблений профілактичний огляд підопічних, для цього укласти Договір із локальною лікарнею; забезпечити належне ведення журналу фіксації тілесних ушкоджень, травм та ін.; забезпечити своєчасне виявлення, діагностику та лікування соматичних захворювань у підопічних; поліпшити житлові умови перебування підопічних відповідно до вимог чинного законодавства.

Рекомендації було опрацьовано, за повідомленнями Вінницької ОВА та керівника Яришівського психоневрологічного будинку-інтернату всі рекомендацій виконано.

(d) Захист інформаційних прав громадян

Актуальним залишається питання порушення органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями інформаційних прав в умовах воєнного стану. Серед типових порушень: неправомірне обмеження доступу до інформації або ненадання відповідей на запити на інформацію, а також відсутність на сайтах обов'язкових для оприлюднення даних.

Упродовж 2024 року команда Представництва здійснила два моніторинги веб-сайтів органів державної влади, територіальних громад щодо дотримання права громадян на звернення та доступу до інформації. Системного характеру набули такі порушення: часткова або повна відсутність інформації в публічному доступі на сайтах щодо прийнятих рішень, нормативно-правових актів, розміщення неактуальних або недіючих способів зв'язку та звернення до структурних підрозділів, відсутність на веб-сайтах звітності щодо задоволення запитів на публічну інформацію, не зазначення порядку особистого прийому громадян посадовими особами та ін.

До Уповноваженого звернувся громадянин Б. щодо порушення посадовими особами Головного управління Національної поліції у Вінницькій області вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації», а саме запитувану заявником інформацію надано не в повному обсязі. До Вінницького ГУНП було надіслано відповідні листи з роз'ясненнями положень Закону України «Про доступ до публічної інформації» та вимогою повторно розглянути інформаційний запит заявника. Своєю чергою посадові особи Вінницького ГУНП врахували надані роз'яснення та повторно розглянули запит заявника на доступ до публічної інформації з дотриманням вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації». У результаті право заявника на

інформацію було відновлено.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Вінницькій обласній державній адміністрації:

- забезпечити оприлюднення на офіційних веб-сайтах інформації, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації», та графіків особистого прийому громадян.

Органам місцевого самоврядування:

- забезпечити оприлюднення на офіційних веб-сайтах інформації, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації», та графіків особистого прийому громадян;
- вжити заходів щодо заповнення вакантних посад фахівців із соціальної роботи у відповідних закладах, установах, які здійснюють соціальну роботу, надають соціальні послуги вразливим групам населення області, та заповнення вакантних посад у службах у справах дітей області, де вони не заповнені, відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей».

ВОЛИНСЬКА ОБЛАСТЬ

Загальна кількість звернень, які надійшли до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Волинської області за період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року, – **2826** звернень і **3087** повідомлень про порушення прав людини і громадянина.

Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **2119**, соціальні права – **243**, економічні права – **145**, права дитини – **75** повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	581	1578	2826
Повідомлення про порушення прав	795	1868	3087

Моніторингові візити команди Представництва

2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Волинській області здійснила **156** моніторингових відвідувань і **25** безвиїзних моніторингів за різними напрямами забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Зокрема за напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **22** моніторингових відвідування.

У зв'язку з великою кількістю звернень про порушення прав громадян під час мобілізаційних заходів Представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Волинській області здійснило **2** позапланові моніторинги дотримання прав під час призову на військову службу у процесі мобілізації.

За напрямом захисту прав дитини 2024 року здійснено **47** моніторингових візитів. Серед них **7** позапланових відвідувань закладів та установ для перевірки фактів, викладених у зверненнях громадян і під час моніторингу ЗМІ.

Для визначення рівня забезпечення рівних прав і свобод, зокрема доступності об'єктів соціальної інфраструктури у Волинській області, команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Волинській області здійснила **2** моніторингових відвідувань закладів охорони здоров'я Луцька щодо аналізування доступності для маломобільних груп населення.

Важливий напрям роботи на регіональному рівні у Волинській області – робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. 2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Волинській області здійснила **50** моніторингових візитів у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, і **2** моніторингових візити до освітніх центрів «Крим – Україна», «Донбас – Україна».

У сфері захисту інформаційних прав команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Волинській області здійснила **19** безвиїзних моніторингів, предметом яких стали моніторинг дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації, та **4** моніторинги дотримання законодавства про захист персональних даних.

За зверненнями громадян команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Волинській області здійснила **7** моніторингових спостережень судових засідань щодо дотримання процесуальних прав учасників судового процесу.

Просвітницькі заходи

Команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини у Волинській області здійснила виїзні прийоми громадян для мешканців 140 населених пунктів Волинської області; 47 просвітницьких заходів для внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання; 15 інформаційних заходів для працівників органів державної влади та місцевого самоврядування; 7 інформаційних заходів у місцях несвободи Волинської області.

Крім цього, команда Представництва взяла участь у 10 зустрічах із родинами військовополонених і зниклих безвісти, які було організовано в різних населених пунктах Волинської області Координаційним штабом з питань поводження з військовополоненими спільно з Уповноваженим з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, Державним науково-дослідним експертно-криміналістичним центром МВС України, представниками правоохоронних органів, військових формувань, пенсійного фонду та ветеранської політики і

соціального захисту. У зустрічах взяло участь близько 1000 осіб з-поміж родин військовополонених і зниклих безвісти військовослужбовців.

Актуальні напрями роботи Представництва Уповноваженого у Волинській області

На території Волинської області продовжує працювати гуманітарний перехід (пункт пропуску) Доманове (Мокрани), через який в Україну повернулося 4225 осіб за 2024 рік, 3900 осіб з них – це громадяни, повернуті з ТОТ. Майже з усіма повернутими з ТОТ відбулися опитування щодо виявлення фактів порушень прав і свобод на окупованих територіях.

Основні питання, з якими працювала команда регіонального Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Волинській області:

- дотримання прав під час призову на військову службу в процесі мобілізації та забезпечення права на професійну правничу допомогу;
- реалізація права на доступ до публічної інформації;
- захист прав дітей;
- захист прав постраждалих внаслідок збройної агресії;
- дотримання рівних прав і свобод.

(а) Дотримання прав під час призову на військову службу в процесі мобілізації та забезпечення права на професійну правничу допомогу

Упродовж року команда Представництва у Волинській області розглядала письмові та усні звернення громадян України, зокрема адвокатів України, щодо незаконних дій працівників ТЦК та СП. Так, заявники скаржилися на: порушення процедури вручення повісток працівниками ТЦК та СП, що часто відбувалося без супроводу працівників поліції або з випадками бездіяльності представників поліції в разі застосування фізичної сили працівниками ТЦК та СП; фізичний і психологічний тиск на осіб, яким вручають повістки, інколи із застосуванням спеціальних засобів; підробку висновків ВЛК; повторне направлення Волинським обласним ТЦК та СП на проходження ВЛК без законних підстав з чинними документами та пройденим ВЛК, що має юридичну силу. Крім того, скарги стосувалися порушення права на професійну правничу допомогу.

У соціальних мережах на офіційній сторінці у Facebook Волинського обласного ТЦК та СП з'явилася повідомлення такого змісту: «Адвокати не повинні втручатися в процес мобілізації».

«Процес мобілізації та проходження ВЛК є чітко регламентованими процедурами, що визначаються законодавством України. Ці процедури мають на меті забезпечити безпеку та ефективність комплектування Збройних Сил України, враховуючи як права військовозобов'язаних, так і потреби оборони держави. Адвокати не повинні втручатися у ці процеси», – заявили у Волинському обласному ТЦК та СП.

Представництво Уповноваженого у Волинській області зустрілося з керівництвом Волинського обласного ТЦК та СП, скерувало листи до Волинського обласного ТЦК та СП та Міністерства оборони України з роз ясненнями про недопущення порушень прав громадян, зокрема і військовозобов язаних, на професійну правничу допомогу. За результатами вжитих заходів на території Волинського ОТЦК та СП облаштовано кімнату побачень адвоката з клієнтом.

Одна з найбільш поширених підстав звернень громадян до Представництва Уповноваженого у Волинській області – порушення їхніх прав під час мобілізаційних заходів. Громадяни повідомляють про випадки неналежного інформування, неправомірного затримання або примусової мобілізації. Для перевірки викладених у скаргах фактів Представництво Уповноваженого здійснило візити до Волинських ТЦК та СП для оцінки ситуації, отримання офіційних пояснень і контролю за дотриманням законодавства. Проте на практиці траплялися випадки, коли представнику відмовляли в допуску до установ, що ускладнювало перевірку звернень громадян і захист їхніх прав.

До Уповноваженого надійшла скарга громадянки В. на дії працівників Волинського ОТЦК та СП та Луцького МТЦК та СП в інтересах чоловіка щодо отримання ним травм та ушкоджень через конфлікт з працівниками ТЦК, внаслідок якого, зі слів дружини, його викрали працівники ТЦК та СП з Ковельської лікарні і доставили до Волинського ОТЦК та СП у Луцьк. Ситуація набула розголосу в медійному просторі. Представництво Уповноваженого у Волинській області здійснило моніторинговий візит до Волинського ОТЦК та СП для з'ясування всіх обставин, викладених у скарзі, та підтвердження або спростування факту побиття та викрадення чоловіка заявниці.

Працівники Волинського обласного та Луцького міського ТЦК та СП не допустили представника Уповноваженого до чоловіка заявниці та чинили перешкоди у намаганні поспілкуватися з імовірним потерпілим.

За реагуванням Уповноваженого ГУНП у Волинській області відкрито кримінальне провадження за статтею 344 Кримінального кодексу України (втручання у діяльність державного діяча, вчинене особою з використанням свого службового становища). Кримінальне провадження перебуває на стадії досудового розслідування.

(b) Реалізація права на доступ до публічної інформації

2024 року працівники регіонального представництва у Волинській області здійснили **19** безвиїзних моніторингів сайтів територіальних громад з дотримання інформаційних прав щодо оприлюднення публічної інформації. Найчастіші порушення: часткова або повна відсутність інформації в публічному доступі на сайтах щодо прийнятих рішень, нормативно-правових актів, розміщення неактуальних або недіючих способів зв'язку та звернення до структурних підрозділів, відсутність на веб-сайтах звітності щодо задоволення запитів на публічну інформацію, відсутність порядку особистого прийому громадян посадовими особами та ін.

Працівники Секретаріату Уповноваженого здійснили моніторинг веб-сайту Доросинівської територіальної громади Волинської області, під час якого виявили низку порушень законодавства про доступ до публічної інформації. За результатами моніторингу голові Доросинівської сільської ради направлено звіт і надано рекомендації для усунення порушень. Однак ці рекомендації та роз'яснення голова Доросинівської сільської ради не виконав.

З огляду на наявні порушення складено протокол за статтею 188-40 КУпАП, а саме: невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. За результатами судового розгляду адмінпротоколу постановою Рожищенського районного суду Волинської області від 23.12.2024 Доросинівського сільського голову визнано винним у вчиненні

адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 188-40 КУпАП, та застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу.

Актуальною також залишається проблема ненадання органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями відповіді на запит на інформацію та відсутність на сайтах інформації, обов'язковість оприлюднення якої передбачено Законом України «Про доступ до публічної інформації».

До Уповноваженого звернулася громадянка щодо ненадання однією із сільських рад Луцького району Волинської області відповіді на запит на доступ до публічної інформації. Представник Уповноваженого надіслав до ради відповідні листи з проханнями повторно розглянути інформаційний запит заявниці. Всі листи представника Уповноваженого у Волинській області було залишено без відповіді.

За результатами розгляду звернення працівники Секретаріату Уповноваженого склали протокол про адміністративне правопорушення за частиною 2 статті 212-3 КУпАП стосовно голови ради. Відповідно до рішення Рожищенського районного суду Волинської області голову сільської ради визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого частиною 2 статті 212-3 КУпАП, і застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу.

(с) Захист прав дітей

У рамках моніторингу дотримання прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, здійснено **47** моніторингових візитів.

Під час таких візитів особливу увагу приділяли конфіденційному спілкуванню з дітьми, оскільки саме в такому форматі діти почуваються більш відкритими та готовими розповісти про свої проблеми. Зокрема у процесі конфіденційного спілкування можуть стати відомими випадки фізичного чи психологічного насильства стосовно дітей, які з різних причин не були належним чином зафіксовані або розглянуті компетентними органами. Діти можуть повідомляти про неналежні умови виховання та догляду, що включають недбале ставлення з боку батьків чи опікунів, нехтування базовими потребами, відсутність якісного медичного обслуговування, належного харчування та освіти. Такі проблеми, попри їхню гостроту, відповідні служби часто ігнорують або розглядають формально, без реальних заходів реагування.

Під час моніторингового візиту до дитячого відділення КП «Волинська обласна психіатрична лікарня м. Луцька» Волинської обласної ради виявлено дитину, зі слів якої під час конфіденційного спілкування з представником Уповноваженого у Волинській області стало відомо, що стосовно неї систематично вчиняють домашнє психологічне та фізичне насильство батько та його співмешканка.

За результатами моніторингового візиту було складено звіт та направлено листи реагування до ГУНП у Волинській області, Служб у справах дітей Волинської обласної державної адміністрації та Ковельської міської ради. За результатами розгляду листів рішенням Турійського районного суду Волинської області позбавлено батьківських прав батька стосовно потерпілої дівчинки та прийнято рішення про стягнення аліментів на особистий рахунок

дитини.

Регіональне представництво Уповноваженого у Волинській області на постійній основі здійснює моніторинг ЗМІ та соціальних мереж для своєчасного виявлення випадків порушення прав дітей, запобігання фізичному, психологічному чи сексуальному насильству, булінгу та ін.

Під час моніторингу ЗМІ стало відомо про ймовірне розбещення учнів вчителем Цуманського ліцею Цуманської селищної ради Волинської області. Представництво Уповноваженого здійснило позаплановий цільовий моніторинг до ліцею, під час якого з ясувалося, що керівництво ліцею не здійснило службового розслідування та заклад освіти не вжив належних заходів реагування на ймовірний факт вчинення вчителем дій сексуального характеру стосовно учнів.

За реагуванням Уповноваженого керівнику закладу оголошено догану, здійснено службову перевірку та відсторонено вчителя від роботи. За цим фактом відкрито кримінальне провадження та скеровано обвинувальний акт до суду.

2024 року відбулося **9** візитів до служб у справах дітей Волинської області, за результатами яких виявлено системне порушення – часто ігнорують невідповідність штатної чисельності працівників вимогам статті 4 Закону України № 609-V від 07 лютого 2007 року «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей».

За результатами моніторингового візиту до Служби у справах дітей Ковельської міської ради виявлено невідповідність штатної чисельності працівників вимогам Закону та складено звіт із рекомендаціями щодо усунення зазначеного порушення.

Ковельська міська рада виконала рекомендації та збільшила штатну чисельність Служби у справах дітей відповідно до вимог, передбачених нормами чинного законодавства. Затверджено також нове Положення про Службу у справах дітей, яке регламентує основні напрями діяльності служби, її повноваження та організаційні засади роботи, що сприятиме підвищенню її ефективності та прозорості.

(d) Захист прав постраждалих внаслідок збройної агресії

У Волинській області на 31.12.2024 зареєстровано 43124 ВПО. За інформацією Єдиної інформаційної бази ВПО, з них: 31 313 сімей, 17 293 – чоловіки, 25 831 – жінки, 11 272 – діти до 18 років, 2273 – особи з інвалідністю, 6681 – пенсіонер, 88 – багатодітних сімей, 19 – батьків-одинаків.

Основні питання, з якими звертаються ВПО до Представництва Уповноваженого: неналежні умови проживання, недостатність меблів, побутової техніки та ін.

До Уповноваженого звернулася громадянка Л. щодо порушення прав ВПО на гідні умови проживання в МТП на базі гуртожитку педагогічного коледжу ім. А. Кримського у Володимирі Волинської області.

Регіональне представництво Уповноваженого у Волинській області здійснило цільовий

моніторинговий візит до МТП, під час якого було виявлено низку проблем, серед яких – протікання покрівлі гуртожитку, що призвело до виникнення плісняви на стінах у кімнатах на 9 поверсі гуртожитку, де проживають ВПО.

За результатами реагування Уповноваженого керівництво МТП розробило проєктно-кошторисну документацію на ремонтні роботи у цьому МТП на суму 3 млн грн і подало на затвердження сесії Волинської обласної ради.

(е) Дотримання рівних прав і свобод

Команда Представництва у Волинській області активно працює над забезпеченням інклюзивності в суспільному житті, зокрема через взаємодію з місцевими органами влади, для створення безбар'єрного середовища, контролю за виконанням державних програм і міжнародних стандартів доступності. У регіоні існує системна проблема з облаштуванням пандусами приміщень, призначених для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб. За результатами моніторингових візитів зафіксовано численні проблем, що порушують права людини, зокрема з архітектурною доступністю таких місць, а також відсутністю належно обладнаних санітарних приміщень для осіб з інвалідністю.

За результатами моніторингу дотримання прав внутрішньо переміщених осіб у МТП на базі гуртожитку Луцького педагогічного коледжу представник Уповноваженого у Волинській області виявив порушення прав ВПО на доступність. Волинській обласній державній адміністрації надано рекомендації: забезпечити безбар'єрний доступ до приміщення МТП і користування об'єктами санітарії та гігієни встановленням спеціальних пристосувань для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, які проживають у МТП.

За реагуванням представника Уповноваженого у Волинській області надані рекомендації виконано: на вході до гуртожитку встановлено пандус для забезпечення безбар'єрного доступу маломобільних осіб до приміщення МТП. Санітарно-гігієнічні приміщення на першому поверсі гуртожитку відремонтовано та пристосовано для безбар'єрного доступу до них маломобільних осіб з-поміж внутрішньо переміщених осіб.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Волинській обласній військовій адміністрації:

- увідповіднити умови проживання внутрішньо переміщених осіб у МТП Порядку функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2023 р. № 930;
- забезпечити доступність до місць тимчасового проживання осіб з інвалідністю.

Органам місцевого самоврядування:

- оприлюднити на офіційних веб-сайтах територіальних громад Волинської області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;
- увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Волинської області кількості дітей у територіальних громадах відповідно до

вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» та статті 12 Закону України від 13.01.2005 № 2342-IV «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»;

- посилити контроль за дотриманням прав дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Дніпропетровській області надійшло **10 777** звернень і **12 032** повідомлення про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **7279**, соціальні права – **1253**, економічні права – **726**, права дитини – **315**, особисті права – **260**, політичні права – **10 повідомлень**.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	3332	8517	10 777
Повідомлення про порушення прав	4293	10 202	12 032

Моніторингові візити команди Представництва

Упродовж 2024 року регіональне представництво Уповноваженого Верховної Ради з прав людини в Дніпропетровській області здійснило **207** моніторингових візитів.

За напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **34** моніторингових відвідування.

Здійснено **113** візитів для моніторингу питання дотримання прав внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання на відповідність нормам, визначеним Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» та **16** моніторингових візитів до освітніх центрів «Крим – Україна», «Донбас – Україна».

За напрямом захисту прав дитини, зокрема дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах і вилучених у батьків, підкинутих чи знайдених дітей, на належний захист державою; на виховання в сім'ї, на безпеку, на гідні умови проживання, на забезпечення житлових і майнових прав, на доступ до якісних медичних послуг, на доступ до освіти 2024 року здійснено **34** моніторингових візити.

Просвітницькі заходи, зустрічі, комунікація з громадами регіону

Регіональне представництво Уповноваженого в Дніпропетровській області впродовж 2024 року здійснило **58** просвітницьких заходів для **1800** внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання; **6** просвітницьких заходів для підвищення кваліфікації **150** працівників правоохоронних органів області, **12** інформаційних заходів для **160** працівників органів державної влади та місцевого самоврядування щодо забезпечення дотримання інформаційних прав громадян.

Основні напрями роботи представництва Уповноваженого в Дніпропетровській області

Географічне розташування обумовлює серед інших причин кількість і складність гуманітарних і воєнних викликів у Дніпропетровській області, враховуючи наслідки збройної агресії РФ: систематичні обстріли агресором, суттєве руйнування інфраструктури, наближення лінії фронту.

За офіційною інформацією Головного управління ДСНС в Дніпропетровській області, внаслідок ворожих обстрілів на території Дніпропетровської області впродовж 2024 року: зруйновано – більш як **160** будівель, споруд і комунікацій, пошкоджено – більш як **7820** будівель, споруд і комунікацій, загинуло – **133** особи, з них **7** дітей; травмовано – **1066** осіб, з них **82** дитини.

В області розгорнуто та функціонують **5** пунктів евакуації для приймання, ведення обліку евакуйованого населення та відправлення їх до місць постійного (тимчасового) розміщення у безпечних регіонах. Два пункти транзитні, що забезпечують реєстрацію громадян, формують реєстр на відправку в безпечні області України, надають соціальну та гуманітарну допомогу.

Основні проблеми, з якими працювало регіональне представництво Уповноваженого в Дніпропетровській області:

- захист прав дітей;
- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав внутрішньо переміщених осіб і забезпечення умов їхнього проживання;
- захист інформаційних прав громадян.

(а) Захист прав дітей

У межах моніторингу дотримання прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, упродовж 2024 року здійснено моніторингові візити: служби у справах дітей – **17**, центри надання соціальних послуг – **1**, загальноосвітні навчальні заклади, зокрема ті, де навчаються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, – **11**, центри соціально-психологічної реабілітації дітей – **2**, малі групові будинки – **1**, установи виконання покарань – **2**.

Під час моніторингових візитів до служб у справах дітей виявлено порушення прав дітей на належний захист державою; забезпечення житлових і майнових прав дітей-сиріт і дітей,

позбавлених батьківського піклування; на утримання батьками дітей, позбавлених батьківського піклування; виховання в сім'ї.

За результатами візитів до органів місцевого самоврядування виявлено порушення права дітей, які є внутрішньо переміщеними особами, на отримання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів. Це порушення виникло внаслідок організаційних та адміністративних хиб, а саме – через недостатню кваліфікацію працівників, відсутність певного досвіду, перезавантаження роботою, недостатнє інформування про права дітей, відсутність ініціативи в органі місцевого самоврядування щодо впровадження процедури надання статусу.

Ці проблеми можна частково вирішити поліпшенням інформаційних кампаній, оптимізацією процесів подання документів і полегшення доступу до потрібних послуг.

Під час моніторингового візиту до селищної ради встановлено факти порушення прав дітей, які є внутрішньо переміщеними особами, на отримання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів.

У порушення вимог постанови Кабінету Міністрів України від 04.05.2017 № 268 «Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів», служба у справах дітей селищної ради не організувала робіт з прийому, реєстрації та розгляду заяв батьків і законних представників дітей щодо питання отримання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів.

На момент моніторингового візиту у селищній раді обліковано 145 дітей, які перемістилися із зони бойових дій. Однак жодна дитина відповідного статусу не мала.

Внаслідок виконання рекомендацій Уповноваженого в селищній раді організовано прийом, реєстрацію та розгляд заяв батьків і законних представників дітей щодо отримання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів; на кінець 2024 року ***13*** *дітям надано такий статус.*

Крім того, за результатами моніторингових візитів до служб у справах дітей регіону встановлено проблему незабезпечення ведення Єдиного банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів, передбачених Порядком ведення Банку даних про дітей, – сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики від 28.12.2015 № 1256. Це призвело до порушення прав і найкращих інтересів дітей, які перебувають на обліку в службі у справах дітей, і стало перешкодою для реалізації права громадян на отримання повної та достовірної інформації про дітей, які можуть бути влаштовані у сім'ї громадян.

Під час огляду особових справ дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у службі у справах дітей Чернеччинської сільської ради встановлено відсутність паперових дублікатів обліково-статистичних карток дітей. Причина – незабезпечення ведення Єдиного банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів працівниками

служб.

Перевіркою встановлено, що орган місцевого самоврядування з початку 2024 року не відновив службі права доступу до інформаційних ресурсів Єдиного банку даних, у зв'язку з чим служба не забезпечує своєчасне внесення, облік, редагування, пошук, перегляд і використання даних, роздрукування та належне зберігання форм документів.

Уповноваженим рекомендовано забезпечити ведення банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів.

За результатами виконання наданих рекомендацій відновлено ведення Банку даних, відновлено паперові дублікати обліково-статистичних карток дітей відповідно до вимог чинного законодавства.

Під час моніторингового візиту до закладу соціально-психологічної реабілітації встановлено порушення права дітей на освіту щодо забезпечення освітніх послуг відповідно до їхніх освітніх втрат. Діти, перебуваючи у складних життєвих обставинах, без поважних причин не відвідували навчальний заклад.

Візитом до Комунального закладу «Центр соціально-психологічної реабілітації дітей» Криворізької міської ради виявлено факт порушення права дітей на освіту.

В особових справах дітей відсутня інформація про індивідуальну роботу з дітьми щодо встановлення рівня їхніх освітніх втрат і плану щодо їх подолання. Упродовж останніх двох років і до моменту встановлення цього факту діти не відвідували школу.

До обласної військової адміністрації направлено лист, в якому рекомендовано розробити індивідуальні плани дітей щодо подолання ними освітніх втрат. На засіданні комісії виконкому місцевої ради керівнику закладу рекомендовано забезпечити медико-психологічне обстеження дітей в інклюзивно-ресурсному центрі, отримати висновки та забезпечити виконання індивідуальних планів для подолання освітніх втрат, рекомендовані для реалізації з початком навчального року. За наслідками реагування питання про доступ дітей до якісних освітніх послуг вирішено. Діти навчаються за індивідуальною програмою, відвідують гімназію, вдало долають освітні втрати.

Моніторинг закладу інституційного догляду дітей встановив факт відсутності водопостачання, що унеможливлює дотримання дітьми санітарних норм. Проблема виникла внаслідок недостатнього фінансування, яке призвело до того, що ремонт системи водопостачання відкладено через пріоритетність інших витрат, а також недбалості працівників закладу, які недостатньо приділяють уваги умовам проживання та навчання дітей.

Під час моніторингового візиту до комунального закладу «Центр соціально-психологічної реабілітації дітей» Криворізької міської ради зафіксовано факт відсутності водопостачання внаслідок несправності системи водопостачання та водовідведення.

Органу місцевого самоврядування рекомендовано відновити систему водопостачання та

водовідведення медичного блоку закладу.

За результатами відновлено право дітей, які перебувають у закладі інституційного догляду, на гідні умови проживання, а саме: здійснено ремонтні роботи системи водопостачання та водовідведення у медичному блоці, водопостачання відновлено.

(b) Захист прав ВПО і забезпечення належних умов їхнього проживання

На території Дніпропетровської області функціонує **117** місць тимчасового проживання для внутрішньо переміщених осіб. За даними Дніпропетровської обласної військової адміністрації, на кінець 2024 року кількість внутрішньо переміщених осіб в області становила **451 299** осіб, з них: **264 162** – жінки, **187 137** – чоловіків, **89 751** дитина і **107 328** пенсіонерів.

Ключові проблемні питання, з якими внутрішньо переміщені особи зверталися до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, – неналежні умови проживання в місцях тимчасового проживання, відсутність житла, питання працевлаштування та ін.

За 2024 рік здійснено **113** візитів для моніторингу питання дотримання прав внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання та перевірено на відповідність нормам, визначеним Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб».

За результатами візитів вбачається, що серед основних проблем, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи в МТП, – відсутність укладених договорів на користування приміщеннями місць тимчасового проживання, відсутність правил проживання внутрішньо переміщених осіб у місці тимчасового проживання, невідповідність умов проживання в місцях тимчасового проживання мінімальним стандартам.

У травні 2024 року працівники представництва Уповноваженого в Дніпропетровській області здійснили моніторинг стану дотримання прав людини в місці тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб на базі гуртожитку відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж електрифікації Дніпровського державного аграрно-економічного університету».

Моніторингова група встановила, що у цьому МТП проживають переважно особи похилого віку та діти, наявні незадовільні умови проживання. У кімнатах старі меблі, люди розміщуються на панцирних ліжках, дерев'яні вікна пропускають вологу, на стінах і стелях пліснява та грибок, у деяких кімнатах вікна затягнуто плівкою. Приміщення санвузлів, санітарно-гігієнічних кімнат, душової кімнати на нульовому поверсі перебувають у незадовільному стані. МТП не пристосовано для потреб осіб з інвалідністю.

Для прискорення вирішення цих проблем спільно з Дніпропетровською обласною військовою адміністрацією додатково здійснено виїзний моніторинг до зазначеного МТП.

За результатами реагування проведено ремонтні роботи санітарно-гігієнічних кімнат, облаштовано душові кімнати, розпочато ремонт кімнат, заміну вікон і забезпечено новими

меблями кімнати.

(c) Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Регіональне представництво Уповноваженого в Дніпропетровській області впродовж 2024 року опрацьовувало питання, з якими зверталися військовослужбовці, ветерани та члени їхніх родин.

Здійснювалася спільна робота з представниками Координаційного штабу, Уповноваженим з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, представниками Міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні, органів влади та родинами Захисників і Захисниць, які опинилися в російському полоні або такими, які зникли безвісти за особливих обставин. Відбулося **11** зустрічей із членами родин військовослужбовців Дніпра та територіальних громад Дніпропетровської області для більш як **450** учасників.

Серед основних питань, з якими вони звертаються, – ненадання документів військовими частинами на запит військовослужбовця, ненадання інформації та документів РТЦК та СП.

До Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини звернувся заявник щодо бездіяльності службових осіб однієї з військових частин.

З аналізу звернення вбачається, що заявник не раз звертався до військової частини щодо видачі йому належним чином оформленого речового атестата та довідки про вартість речового майна, що належить до видачі, однак відповіді так і не отримав.

За результатом реагування військовою частиною розглянуто звернення заявника, виписано речовий атестат з урахуванням майна, яке враховано у довідці про вартість речового майна, що підлягає видачі під час звільнення, а також перераховано кошти на банківський рахунок (вартості за неотримане речове майно).

(d) Захист інформаційних прав громадян

Для оцінки дотримання вимог законодавства щодо забезпечення прозорості діяльності органів влади, відкритості інформації та належної комунікації з громадянами регіональне представництво Уповноваженого в Дніпропетровській області впродовж року здійснило 10 моніторингів щодо дотримання права на звернення, права на доступ до публічної інформації та оприлюднення наборів відкритих даних в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

За результатами перевірок встановлено такі основні порушення: відсутність або недостатня інформативність розміщених матеріалів щодо реалізації права мешканців громади на звернення громадян; обмеженість каналів комунікації для звернень громадян, зокрема відсутність можливості подання усних звернень телефоном; недостатня наповненість офіційних веб-сайтів інформацією, яка становить суспільний інтерес; відсутність на сайтах органів влади контактних номерів телефонів для попереднього запису на особистий прийом до керівництва; неналежне оформлення інформаційних стендів у приміщеннях органів влади,

зокрема відсутність інформації про процедури подання запитів на публічну інформацію; відсутність або неналежне облаштування спеціального місця для роботи запитувачів з документами, що обмежує їхні права на ознайомлення та копіювання інформації.

До Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини звернувся громадянин К. із заявою щодо порушення Ліквідаційною комісією ГУ МВС України у Дніпропетровській області його права на отримання довідки про суми грошового забезпечення під час несення служби в органах МВС України. Ненадання відповіді та неотримання запитуваної інформації позбавляли заявника можливості оформити належні йому пенсійні виплати.

Завдяки реагуванню представника Уповноваженого в Дніпропетровській області заявник отримав потрібні довідки про нараховані суми грошового забезпечення.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Дніпропетровській обласній військовій адміністрації:

- місця тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб увідповіднити мінімальним стандартам функціонування місць тимчасового проживання, передбачених постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930;
- забезпечити організаційну та методичну допомогу службам у справах дітей громад з питань формування, увідповіднення особових справ дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, вимогам чинного законодавства; отримання прав доступу до інформаційних ресурсів Єдиного електронного банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів для накопичення, зберігання, обліку, пошуку та використання даних про дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з-поміж них, дітей, які можуть бути усиновлені, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Органам державної влади, місцевого самоврядування:

- регулярно оприлюднювати на офіційних веб-сайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;
- забезпечити розміщення інформації про порядок реалізації права громадян на звернення у доступному форматі на офіційному веб-сайті та в приміщеннях установи. Надати можливість подання усних звернень через телефонну мережу з обов'язковим фіксуванням таких звернень;
- оприлюднити на офіційному веб-сайті інформацію, що становить суспільний інтерес,

зокрема відомості про порядок подання запитів на інформацію, процедуру оскарження рішень, дій чи бездіяльності, інформацію про вакансії та умови конкурсу, а також місця, де можна отримати потрібні форми і бланки;
- забезпечити виконання вимог щодо оприлюднення відкритих даних на відповідних державних веб-порталах, включаючи інформацію про використання публічних коштів;
- забезпечити наповнення інформаційного стенду актуальними матеріалами про порядок прийому та подання запитів на публічну інформацію;
- визначити та облаштувати спеціальне місце для роботи запитувачів із документами та їх копіями, забезпечивши можливість ознайомлення, виписок, фотографування, копіювання, сканування та збереження інформації на будь-які носії.

Службам у справах дітей територіальних громад, обласної/районних/міських/селищних/сільських військових адміністрацій:

- належно і своєчасно вносити інформацію до Єдиного банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів;
- забезпечувати житлові та майнові права й інтереси дітей та осіб з-поміж дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;
- забезпечувати впорядкування особових справ відповідно до Порядку ведення особової справи дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, затвердженого наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 18.11.2008 року № 459;
- розробляти, виконувати, систематично переглядати і корегувати індивідуальні плани соціального захисту із забезпечення відповідності запланованих заходів інтересам дитини, а також індивідуального плану надання соціальних послуг, зокрема плану соціального супроводу сім'ї дитини;
- організувати виконання органом опіки і піклування Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 р. № 268.

ДОНЕЦЬКА ТА ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТІ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Донецької області надійшло **1805** звернень і **2002** повідомлення про порушення прав людини. З Луганської області надійшло **101** звернення та **127** повідомлень про порушення прав людини. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **1008**, соціальні права – **455**, економічні права – **173**, особисті права – **80**, права дитини – **63** повідомлення.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення/повідомлен	2230 / 2521	1901/2194	1805/2002

ня громадян Донецької області			
Звернення/повідомлення громадян Луганської області	407/467	115/145	101/127

Моніторингові візити команди Представництва

За 2024 рік регіональне представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Донецькій і Луганській областях здійснило **15** моніторингових візитів і відвідувань безпосередньо на території Донецької області, з яких:

- 5 – у сфері дотримання прав ВПО;
- 5 – у рамках реалізації національного превентивного механізму;
- 1 – здійснення контролю за дотриманням належного медичного забезпечення та забезпечення доступності в закладах охорони здоров'я Міністерства охорони здоров'я України;
- 3 – щодо стану забезпечення доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення органів державної влади України;
- 1 – моніторинг судового засідання.

Просвітницькі заходи

Для підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини та громадянина команда представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Донецькій і Луганській областях здійснили **7** просвітницьких заходів із залученням громадськості, здобувачів вищої освіти, науково-педагогічного складу вищих навчальних закладів, працівників органів місцевого самоврядування, державної влади, жителів громад, військовослужбовців, ветеранів і членів їхніх сімей.

Крім цього, 2024 року представник Уповноваженого взяв участь у **2** зустрічах із членами родин військовополонених з більш як з 30 членів їхніх родин. Водночас активним масовим інформаційним і просвітницьким заходам перешкоджає наявна безпекова обстановка, яка склалася в межах Донецької та Луганської областей.

Актуальні напрями роботи Представництва Уповноваженого в Донецькій і Луганській областях

Особливості та труднощі роботи в регіоні зумовлені гуманітарними та воєнними викликами у Донецькій і Луганській областях, ураховуючи наслідки збройної агресії Російської Федерації: систематичні обстріли агресором, інтенсивні бойові дії на більшій частині Донецької області, тривала окупація 36 громад (з них 31 – повністю, 5 – частково) Донецької області та майже всієї території Луганської області. Під контролем України перебуває лише 16 населених пунктів Луганської області. Більш як 65% Донецької та більш як 95% Луганської областей окуповано російським агресором. Ці, а також інші чинники обумовлюють системні порушення прав людини і громадянина, протидія та запобігання яким потребують від влади і громадянського суспільства консолідації та пошуку нових рішень і підходів.

Основні проблеми, з якими працювала команда регіонального Представництва Уповноваженого у Донецькій і Луганській областях:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав постраждалих від російської агресії, включаючи внутрішньо переміщених осіб та осіб, які виїхали з ТОТ України;
- захист прав дітей;
- захист соціальних та економічних прав;
- проблемні питання національного превентивного механізму;
- захист прав на доступ до публічної інформації та права на звернення.

(a) Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Після 2022 року кількість військовослужбовців у Силах оборони України суттєво зросла. Велика частина з них виконує службові обов'язки саме в Донецькій і Луганській областях, які з 2014 року залишаються одними з найбільш активних напрямків бойових дій. У зв'язку із цим питання дотримання прав і соціальних гарантій військовослужбовців набуло особливої актуальності. Захист їхніх соціальних гарантій, належне медичне забезпечення, доступ до освіти та прозорі процедури звільнення з військової служби – усе це потрібно забезпечувати на належному рівні.

Представництво Уповноваженого у Донецькій і Луганській областях отримало звернення від громадянина Є., ветерана російсько-української війни, який також має статус ВПО, щодо обмеження його прав на отримання освіти, а саме відмові в наданні ваучера на безоплатну освіту через відсутність однієї з довідок.

У рамках відновлення права військовослужбовця представник Уповноваженого поспілкувався з Донецьким обласним центром зайнятості для встановлення правових підстав щодо відмови в наданні ваучера на освіту цій особі.

За результатами вжитих заходів право заявника було відновлено, всі документи для отримання безоплатної освіти та своєчасного отримання ваучера, надано.

Для реагування на проблемні питання ветеранів і членів їхніх сімей у Донецькій і Луганській областях було створено Управління з питань ветеранської політики (далі – Управління), які можуть приймати громадян у Дніпрі. Крім цього, в Донецькій області співробітники Управління Донецької ОВА регулярно здійснюють виїзні прийоми ветеранів і членів їхніх сімей.

Водночас на кінець 2024 року в Луганській ОВА не призначено керівника Управління з питань ветеранської політики, що негативно відображається на реалізації прав ветеранів Луганської області.

(b) Захист прав потерпілих від агресії, включаючи внутрішньо переміщених осіб та осіб, які

виїхали з ТОТ України

Внаслідок збройної агресії РФ проти України більшість жителів Донецької і Луганської областей були змушені покинути свої домівки та шукати безпечного прихистку в інших регіонах нашої країни. Ключовими проблемними питаннями, з якими стикалося населення Донецької області, зокрема внутрішньо переміщені особи, – постійна загроза життю і здоров'ю через системні обстріли Російською Федерацією.

У Донецькій області зареєстровано 527,1 тисячі внутрішньо переміщених осіб, але фактично проживає 58 тисяч. 2024 року з Донецької області у більш безпечні регіони України евакуйовано близько **25** тис. осіб.

Відповідно до даних Луганської обласної військової адміністрації на підконтрольній частині Луганської області проживає **8** осіб, діти відсутні. Упродовж 2024 року до більш безпечних регіонів України евакуйовано **43** особи.

Так, на початку 2024 року на території Донецької області функціонувало **8** місць тимчасового проживання ВПО. На грудень 2024 року таких місць залишилося лише **3**. Решту прихистків для ВПО знищено або вони залишилися на тимчасово окупованих територіях України внаслідок просування російських військ. З трьох місць компактного проживання ВПО, що залишилися, два перебувають під загрозою закриття через наближення лінії фронту та загрозу обстрілів.

У січні 2024 року співробітники регіонального представництва Уповноваженого здійснили моніторинговий візит одного з МТП для внутрішньо переміщених осіб у Донецькій області. Під час візиту виявлено пошкодження даху приміщення внаслідок обстрілу. Для реагування представник Уповноваженого направив лист начальнику Донецької обласної військової адміністрації, за результатом якого було отримано відповідь, що міська військова адміністрація виділила 368 кв. м шиферу, а ремонт даху заплановано на березень 2024 року за сприятливих погодних умов і з урахуванням безпекової обстановки. Проте в лютому 2024 року МТП було знищене внаслідок ракетного обстрілу, будівля стала непридатною для проживання.

Окремо варто зазначити наявність на території області мінімум двох пунктів тимчасового розміщення переміщених осіб, які не перебувають під належним контролем органів державної влади. Один з таких прихистків створено за допомогою благодійних організацій, а інший належить одній з релігійних громад.

Загалом процес евакуації цивільного населення Донецькою ОВА налагоджено. У взаємодії з обласними військовими адміністраціями сусідніх областей (Дніпропетровської та Харківської) та центральними органами виконавчої влади розгорнуто мережу евакуаційних пунктів і налагоджено систему логістики евакуації громадян до більш безпечних регіонів України.

Водночас неможливість повної евакуації населення з районів ведення бойових дій зумовлена передусім відмовою окремих громадян, особливо осіб похилого віку, від добровільного залишення місць проживання в умовах наближення лінії фронту.

Крім цього, міські та районні військові адміністрації Донецької та Луганської областей в усій

Україні розгорнули центри підтримки внутрішньо переміщених осіб, деякі з них функціонують уже майже три роки.

(c) Захист прав дітей

В умовах триваючої збройної агресії Російської Федерації один із пріоритетних напрямів діяльності – забезпечення безпеки дітей, які перебувають у районах активних бойових дій. Особливу увагу приділено питанням евакуації, адже своєчасне вивезення дітей із зон підвищеної небезпеки критично важливе для збереження їхнього життя та здоров'я.

Представництво Уповноваженого у Донецькій і Луганській областях постійно спілкувалося з представниками місцевої влади, військовими адміністраціями, правоохоронними органами для контролю та участі в координації заходів із вивезення дітей та їхніх родин у більш безпечні регіони України.

Взаємодія в цьому напрямі давала змогу оперативно реагувати на критичні ситуації, сприяти розширенню гуманітарної допомоги для евакуйованих сімей, а також контролювати дотримання їхніх прав на всіх етапах переміщення.

У питанні евакуації дітей з районів провадження бойових дій проблемним аспектом залишається повернення батьків разом з неповнолітніми дітьми в прифронтові райони після евакуації. Так, будучи невдоволеними умовами проживання в шелтерах після евакуації з Донецької області, через особисті складнощі реінтеграції у новому регіоні, скрутне економічне становище, труднощі з пошуком роботи або з особистих мотивів, деякі родини після евакуації повертаються до прифронтових районів. До того ж під час перетину контрольних пунктів батьки приховують факт від співробітників поліції, що повертаються разом з неповнолітніми дітьми. Зафіксовано непоодинокі факти, коли діти ховаються серед речей, зокрема в коробках. Інколи такі факти повернення наявні поза контрольними пунктами, для чого використовують польові дороги, які можуть мати мінну загрозу для життя та здоров'я дитини.

Уповноважений отримав інформацію щодо перебування двох дітей у межах населеного пункту, розміщеного в безпосередній близькості до лінії провадження бойових дій у Донецькій області.

Для забезпечення оперативного реагування представник Уповноваженого звернувся до керівництва евакуаційної групи Головного управління Національної поліції у Донецькій області «Білі янголи».

За результатами реагування дітей евакуювали до більш безпечних регіонів України. Від моменту отримання інформації до моменту евакуації дітей минуло менше доби.

Важливим аспектом евакуаційних заходів стало те, що багато дітей регіону на початку повномасштабної агресії було вивезено за кордон, що хоча й забезпечило їхню безпеку в короткостроковій перспективі, водночас створило низку викликів у майбутньому. Основна проблема – ускладнення процесу повернення дітей до України, зокрема через правові, бюрократичні та логістичні перешкоди країн, що стали приймаючою стороною. Крім того, перебування дітей за кордоном, інше культурне середовище, мовний бар'єр та адаптація до нових умов можуть негативно впливати на психоемоційний стан дітей та їхню національну

самоідентифікацію.

У зв'язку із цим співробітників регіонального представництва Уповноваженого у Донецькій і Луганській областях залучали до моніторингових візитів за кордоном для оцінки умов перебування українських дітей, взаємодії з міжнародними організаціями та напрацювання механізмів їхнього безпечного повернення. Крім того, представники брали участь у заходах, спрямованих на повернення дітей в Україну, забезпечуючи дотримання їхніх прав і сприяючи їхній реінтеграції в суспільство.

У рамках моніторингового візиту щодо стану дотримання прав і свобод дітей, тимчасово переміщених (евакуйованих) до Швейцарської Конфедерації після 24.02.2022, встановлено порушення вимог пункту 8 Наказу Міністерства соціальної політики України від 25 липня 2023 року № 260-Н «Про затвердження Порядку проведення моніторингу стану утримання дітей та осіб, які тимчасово переміщені (евакуйовані) за межі України із закладів різних типів, форм власності та підпорядкування, а також дітей із сімейних форм виховання» відповідно до термінового моніторингу в разі прийняття адміністративними або судовими органами держави тимчасового перебування рішень щодо обмеження допуску призначених українською стороною представників до дітей/осіб, тимчасово переміщених (евакуйованих) із закладів, а також дітей із сімейних форм виховання; отримання інформації про вчинення кримінальних злочинів стосовно дітей/осіб.

Встановлено, що за рішенням уповноваженого адміністративного органу кантону Берн (Швейцарська Конфедерація), зважаючи на суттєві порушення українською стороною вимог законодавства щодо захисту прав дітей, у липні 2024 року супроводжуючих осіб і керівника Центру соціально-психологічної реабілітації дітей Служби у справах дітей Краматорської міської ради було відсторонено від виконання функцій офіційних представників дітей, а також призначено опікунів.

Попри наявність підстав співробітники Центру не прийняли відповідного рішення щодо ініціації у здійсненні термінового моніторингу та вжиття термінових заходів щодо захисту прав дітей.

(d) Захист соціальних та економічних прав

В умовах збройної агресії РФ мешканці Донецької та Луганської областей зіткнулися з численними порушеннями соціальних та економічних прав. Одне з найбільш актуальних питань – затримка виплат заборгованостей за пенсіями та втрата документів для нарахування пенсій за віком.

Багато громадян не можуть підтвердити свій трудовий стаж через втрату архівних даних або документів, які залишилися на тимчасово окупованих територіях. Відсутність таких документів унеможливлює правильне нарахування пенсій. Чинне законодавство не завжди забезпечує спрощені механізми підтвердження стажу через показання свідків або використання інших альтернативних доказів.

Громадянка Р. звернулася до Уповноваженого щодо неможливості призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника.

Відповідно до інформації, отриманої в результаті листування з Пенсійним фондом України, з'ясувалося, що заявниця не змогла підтвердити трудовий стаж свого чоловіка. У зв'язку з активними бойовими діями архів шахти було вивезено у більш безпечне місце, але доступу до нього не було, тому їй було відмовлено в призначенні пенсії.

За реагуванням Уповноваженого заявниці було надано роз'яснення про доцільність переходу на інший вид пенсії та підтвердження стажу роботи. Надалі їй надано новий вид пенсії у зв'язку з втратою годувальника.

(е) Захист прав на доступ до публічної інформації та права на звернення

Актуальним залишається питання порушення органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями інформаційних прав в умовах воєнного стану. Серед типових порушень: неправомірне обмеження доступу до інформації або ненадання відповідей на запити на інформацію, а також відсутність на сайтах обов'язкових для оприлюднення даних.

Упродовж 2024 року команда Представництва провела 6 моніторингів веб-сайтів органів державної влади, територіальних громад щодо дотримання права громадян на звернення та доступу до інформації. Системного характеру набули такі порушення: часткова або повна відсутність інформації в публічному доступі на сайтах щодо прийнятих рішень, нормативно-правових актів, розміщення неактуальних або недіючих способів зв'язку та звернення до структурних підрозділів.

До представництва звернувся громадянин Ж. щодо неправомірної відмови органів місцевого самоврядування в наданні інформації у формі відкритих даних, яка стосується розпоряджень і рішень Новоайдарської селищної ради Луганської області.

За наслідками реагування та надання роз'яснень щодо порушеного права розпорядники інформації повторно розглянули запити та надані відповіді. Додатково відповідну інформацію було оприлюднено на сайті селищної ради.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Донецькій обласній військовій адміністрації:

- спільно з міжнародним організаціями та обласними державними і військовими адміністраціями, що приймають евакуйованих мешканців з дітьми з Донецької області, опрацювати питання системної реінтеграції таких сімей, постійного супроводу до їх адаптації у новому середовищі;
- провести перевірку щодо обставин неналежного здійснення керівництвом Центру соціально-психологічної реабілітації дітей Служби у справах дітей Краматорської міської ради ініціатив моніторингу відповідно до Наказу Міністерства соціальної політики України від 25 липня 2023 року № 260-Н.

Органам місцевого самоврядування:

- вчасно оприлюднювати на веб-сайтах територіальних громад області інформацію,

передбачену статтею 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації»;
- забезпечувати здійснення особистих прийомів громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з урахуванням умов воєнного стану (здійснення особистого прийому, зокрема із застосуванням сучасних комунікаційних систем, у безпечних для перебування просторах та ін.).

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини *в Житомирській області* надійшло 3393 звернення та 3895 повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільших категорій порушеного права громадянські – 4494, соціальні права – 991, культурні права – 365 повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	873	2451	3393
Повідомлення про порушення прав	1160	3111	3895

Моніторингові візити команди Представництва

2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини в Житомирській області здійснила 73 моніторингових відвідування та 9 безвиїзних моніторингів за різними напрямами забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина.

За напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено 18 моніторингових відвідувань. Серед них – 1 позапланове відвідування для перевірки фактів, викладених у зверненнях громадян.

За напрямом захисту прав дитини 2024 року здійснено 23 моніторингових візити. Основну увагу було приділено дотриманню прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей у складних життєвих обставинах, а також вилучених у батьків, знайдених або підкинутих дітей.

Для визначення рівня забезпечення рівних прав і свобод, зокрема доступності об’єктів соціальної інфраструктури в Житомирській області, команда Представництва здійснила **2** моніторингових відвідування закладів охорони здоров’я Житомира, де було проаналізовано доступність закладів охорони здоров’я для маломобільних груп населення.

Важливий напрям роботи на регіональному рівні в області – робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. 2024 року команда Представництва

здійснила 5 моніторингових візитів у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, зокрема для моніторингу забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб було відвідано 5 місць тимчасового проживання.

У сфері захисту інформаційних прав команда Представництва здійснила **9** безвиїзних моніторингів, предметом яких стали моніторинг дотримання права на звернення та на доступ до публічної інформації, захист персональних даних.

У межах діяльності Представництва 2024 року **здійснено 6 моніторингових** візитів для оцінки дотримання прав громадян на доступ до якісної та безпечної питної води. Ці візити спрямовано на аналіз стану водопостачання, відповідності якості води встановленим санітарним нормам, а також виявлення системних проблем, що можуть порушувати права мешканців.

Просвітницькі заходи

Для підвищення рівня обізнаності щодо захисту прав і свобод людини Представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Житомирській області ініціювало та дійснило 12 заходів у Житомирській області, участь в яких взяло 1000 осіб.

Основні питання, з якими працювала команда регіонального Представництва Уповноваженого в Житомирській області:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав постраждалих від збройної агресії;
- захист права на доступ до публічної інформації;
- запобігання дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей;
- захист прав дітей;
- дотримання екологічних стандартів та якості водопостачання.

(а) Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Упродовж 2024 року Представництво Уповноваженого у Житомирській області системно опрацьовувало питання, з якими звертаються військовослужбовці, ветерани, військовозобов'язані, а також члени їхніх родин. Основними категоріями порушень, що потребували реагування, були, зокрема, затягування з наданням статусу учасника бойових дій; проблеми з нарахуванням соціальних виплат і реалізацією інших державних гарантій; порушення прав військовослужбовців під час проходження військово-лікарської комісії; забезпечення прав родин захисників, які перебувають у полоні або зникли безвісти за особливих обставин.

У співпраці з представниками Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, Уповноваженим з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, Міжнародним комітетом Червоного Хреста в Україні та іншими органами влади було

організовано понад **5** зустрічей із сім'ями військовослужбовців у Житомирі та в територіальних громадах області, в яких взяли участь більш як **2000** осіб.

У вересні 2024 року до Уповноваженого звернувся військовослужбовець, який отримав поранення під час бойових дій. Упродовж процедури проходження військово-лікарської комісії заявнику не було оформлено потрібні медичні документи, які засвідчували його стан здоров'я та визначали можливість звільнення зі служби за станом здоров'я.

Відсутність оформленої медичної документації унеможливлювала присвоєння військовослужбовцю відповідного статусу, що своєю чергою унеможливлювало оформлення соціального захисту та гарантії державних пільг. Затримка в отриманні документів також створювала бар'єр для доступу до реабілітаційних заходів, потрібних для відновлення його здоров'я після поранення.

Внаслідок перевірки факт неналежного оформлення медичних документів підтвердився. За результатами реагування Уповноваженого здійснено процедуру оформлення всіх потрібних медичних висновків і документів. Це дозволило військовослужбовцю реалізувати своє право на соціальний захист, пройти реабілітацію та отримати гарантовані державні пільги.

Окремим напрямом роботи залишається також дотримання прав військовозобов'язаних під час мобілізаційних заходів. Із Житомирської області надходили письмові та усні звернення громадян України щодо незаконних дій працівників ТЦК та СП під час перевірки військово-облікових документів, недопуску адвокатів до приміщень ТЦК та СП для забезпечення права на захист.

До Уповноваженого звернувся громадянин Н. зі скаргою на неправомірну мобілізацію без проходження медичного огляду. Після втручання Представництва було організовано повторне обстеження, за результатами якого чоловіка визнано непридатним до служби за станом здоров'я. Це дозволило забезпечити дотримання його права на належну медичну перевірку.

(b) Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

На кінець 2024 року в області зареєстровано **84 218** ВПО, зокрема: **20 920** осіб – діти до 18 років; 117 родин – багатодітні сім'ї; **4287** осіб – особи з інвалідністю; **16 024** особи-пенсіонери; **36 830** осіб – особи працездатного віку, з яких **2602** потребують працевлаштування; **1158** осіб – отримують соціальну допомогу. Основна частина ВПО проживає в обласному центрі та великих міських агломераціях, зокрема у Житомирі, Новоград-Волинському, Бердичеві та Коростені.

Основними проблемами, з якими стикалися ВПО 2024 року та з приводу яких зверталися до Уповноваженого, – забезпечення належних умов проживання; висока вартість оренди житла; недостатній фонд житла, призначеного для тимчасового розміщення ВПО, труднощі у доступі дітей ВПО до освітніх послуг через переповненість шкіл і дитячих садків у приймаючих громадах.

Окрім того, велика частина ВПО в Житомирській області стикається з проблемами працевлаштування. Зокрема близько третини ВПО працездатного віку залишаються безробітними. Основні причини – низький рівень заробітної плати, недостатня кількість

вакансій, а також що далі від обласного чи районних центрів розміщені ВПО, то складніше їм знайти роботу.

2024 року до Уповноваженого звернулися ВПО, які не могли знайти роботу через відсутність вакансій у їхніх сферах діяльності та складнощі з адаптацією до місцевого ринку праці.

*У результаті перевірки було встановлено, що в області існує брак комунікації між працедавцями та ВПО. Після втручання Уповноваженого відбулася серія зустрічей між представниками центрів зайнятості, місцевих підприємств та ВПО. Ініційовано також запровадження додаткових професійних навчальних курсів для внутрішньо переміщених осіб за сприяння місцевих навчальних закладів і працедавців. Як результат більш як **20** ВПО змогли пройти перепідготовку та працевлаштуватися у різних сферах, зокрема в освіті, будівництві та сфері послуг.*

Загальна ситуація із забезпеченням прав ВПО в МТП на території Житомирської області потребує поліпшення. Потрібно вживати комплексних заходів для забезпечення більш комфортних умов проживання, медичної та соціальної підтримки, а також можливостей для працевлаштування. Важлива координація дій між усіма зацікавленими сторонами, щоб максимально ефективно використовувати наявні ресурси та забезпечити гідні умови для внутрішньо переміщених осіб.

(c) Захист права на доступ до публічної інформації

Один із ключових напрямів роботи Представництва – забезпечення реалізації положень Закону України «Про доступ до публічної інформації», який гарантує право кожного на отримання інформації, що перебуває у володінні органів державної влади та місцевого самоврядування. Відповідно до цього закону органи публічної влади зобов'язані оприлюднювати інформацію про свою діяльність, зокрема фінансові документи, бюджети, звіти та інші матеріали, що становлять суспільний інтерес.

Упродовж року Представництво зафіксувало випадки ненадання відповідей на інформаційні запити громадян або надання відповідей із порушенням встановлених термінів. Виявлено також факти неопублікування обов'язкової інформації на офіційних веб-сайтах органів місцевого самоврядування, що обмежує доступ громадськості до важливих даних про діяльність цих установ.

У вересні 2024 року до Уповноваженого звернувся громадянин К. із повідомленням про порушення права на доступ громадян до публічної інформації, оскільки громада впродовж тривалого часу не виконувала вимоги законодавства щодо її оприлюднення. Зокрема на офіційному сайті органу місцевого самоврядування не було оприлюднено бюджетний запит.

Після отримання звернення Представник Уповноваженого в Житомирській області направив листа до керівництва громади з вимогою усунути порушення та надати пояснення щодо відмови в оприлюдненні інформації. Проте в установлений термін відповідь не надійшла, а інформація залишилася недоступною для громадян.

Представник Уповноваженого запросив голову громади для складення адміністративного протоколу щодо вчинення правопорушення, передбаченого статтею 212-3 КУпАП, однак

громада усунула це порушення до складання протоколу.

(d) Запобігання дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей

Під час візитів до закладів охорони здоров'я щодо архітектурної доступності виявлено і зафіксовано порушення, які мають системний характер: відсутність або невідповідність Державним будівельним нормам контрастного маркування фізичних перешкод, відсутність інформування тактильними інформаційними елементами (контрастні таблички з дублюванням шрифтом Брайля) функціональних приміщень закладів охорони здоров'я, невідповідність Державним будівельним нормам або відсутність пандусів/підйомників (**3** заклади). Зафіксовано також невідповідність вимогам або повну відсутність паркувальних місць для транспорту осіб з інвалідністю, відсутність контрастного маркування на сходах і прозорих полотнах дверей, відсутність тактильних інформаційних елементів біля функціональних приміщень будівлі, неготовність персоналу до обслуговування пацієнтів, які спілкуються жестовою мовою та ін. В одному закладі зафіксовано поганий стан пішохідних зон на шляху до поліклінік і лікарень, наявність фізичних перешкод, аварійний стан вхідної групи медичного закладу, небезпечний для всіх відвідувачів і персоналу. Окреме питання – інформаційна доступність веб-сайтів закладів охорони здоров'я для пацієнтів з порушенням сенсорних органів.

У рамках моніторингових відвідувань закладів охорони здоров'я Житомира Представництво Уповноваженого з прав людини виявило проблеми з доступністю для маломобільних груп населення. Зокрема зафіксовано відсутність або незадовільний стан тактильних елементів доступності, нерівні пішохідні шляхи, що ускладнювало доступ до медичних установ для осіб з інвалідністю, людей похилого віку та батьків із дитячими візками.

За результатами моніторингу та рекомендацій Представництва місцева влада здійснила потрібні заходи для усунення цих проблем. Зокрема відремонтовано пішохідні шляхи до двох медичних закладів міста, що суттєво поліпшило можливість безперешкодного доступу для всіх відвідувачів; увідповіднено державним будівельним нормам (ДБН «Інклюзивність та доступність») тактильні елементи доступності у функціональних приміщеннях і коридорах поліклінік і лікарень, що сприяє кращій навігації для людей із порушеннями зору.

(e) Захист прав дитини

Упродовж 2024 року Представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини здійснювало активний моніторинг дотримання прав дітей у Житомирській області. Особливу увагу приділено умовам проживання та виховання дітей у закладах інституційного догляду, забезпеченню права на освіту для дітей
з-поміж ВПО та дітей з особливими освітніми потребами, а також доступу до якісної медичної допомоги.

Під час відвідувань Служб у справах дітей у громадах Житомирської області виявлено численні порушення прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Зокрема це невідповідність особових справ вимогам законодавства, відсутність актуальних індивідуальних планів, порушення права на отримання соціальних виплат, порушення права на громадянство, кількість працівників не відповідає нормам, що ускладнює виконання основних завдань Служб.

Під час моніторингового відвідування однієї зі служб у справах дітей у Житомирській області виявлено 16-річну дитину, в особовій справі якої відсутні відомості про наявність майна. Після втручання Уповноваженого Служба встановила наявність майна та поставила дитину на квартирний облік.

Крім того, під час моніторингових візитів до спеціальних закладів освіти виявлено низку системних порушень, що негативно впливають на права та безпеку дітей. Зокрема це відсутність приватності в туалетних і душових кабінах; порушення норм зберігання харчових продуктів; порушення порядку зберігання лікарських засобів. Під час моніторингових візитів архітектурної доступності у спеціальних закладах освіти також виявлено відсутність пандусів і підйомників; порушення безпеки аварійних виходів; відсутність тактильних елементів і контрастного маркування; невідповідність укриттів вимогам безпеки.

За результатами моніторингів Представництво Уповноваженого направило офіційні запити до органів місцевого самоврядування з вимогою усунути виявлені порушення. У відповідь на ці запити місцева влада здійснила низку заходів, спрямованих на поліпшення ситуації.

Так, у кількох закладах охорони здоров'я усунуто порушення архітектурної доступності – відремонтовано пандуси та тактильні елементи навігації. У сфері освіти вжито заходи для забезпечення права дітей на якісне навчання, зокрема в школах, де раніше зафіксовано проблеми з умовами перебування дітей з інвалідністю, встановлено додаткові засоби доступності.

Проте не всі проблеми було вирішено повною мірою. Деякі питання, зокрема щодо забезпечення належних умов проживання та поліпшення соціального супроводу дітей у складних життєвих обставинах, перебувають у процесі вирішення. За окремими фактами неналежного виконання посадових обов'язків здійснено службові розслідування, за підсумками яких кілька осіб притягнуто до дисциплінарної відповідальності. Представництво продовжує здійснювати контроль за станом усунення виявлених порушень.

(f) Дотримання екологічних стандартів та якості водопостачання

Від жовтня 2024 року питання дотримання стандартів постачання води та екологічного стану регіону потрапило у фокус діяльності Представництва. Однією з найбільших проблем стало погіршення якості водних ресурсів внаслідок неналежного функціонування очисних споруд у багатьох населених пунктах. Це призвело до погіршення якості питної води, яку постачаютья громадянам області попри централізовану оплату; загрози здоров'ю мешканців регіону через споживання забрудненої води; негативного впливу на екосистему та стратегічні водні джерела.

*У рамках моніторингових заходів Представництво Уповноваженого з прав людини спільно з Державною екологічною інспекцією Поліського округу виявило серйозні порушення у функціонуванні системи очищення води на одному з підприємств Житомирської області. За результатами перевірки було встановлено, що очисні споруди не відповідають встановленим екологічним нормам, що спричинило забруднення водних ресурсів і завдало збитків довкіллю та населенню на суму більш як **1** млн гривень.*

Крім фінансових втрат, неналежна робота системи очищення призвела до довгострокового негативного впливу на навколишнє середовище та створила ризики для здоров'я населення, яке

проживає у прилеглих населених пунктах.

Для усунення виявлених порушень Представництво направило офіційне подання до органів державного нагляду та місцевого самоврядування. У результаті додаткових перевірок встановлено системні хиби у роботі підприємства, що відповідає за функціонування очисних споруд.

Крім того, було притягнуто до відповідальності посадових осіб: головного інженера підприємства звільнено з посади за неналежне виконання службових обов'язків, керівництву винесено догану із зобов'язанням негайно усунути виявлені хиби.

У результаті вжитих заходів розпочато модернізацію очисних споруд, що сприятиме поліпшенню якості питної води для мешканців області. Додатково розроблено комплексний план заходів щодо відновлення екосистеми та мінімізації завданої шкоди водним ресурсам. Представництво продовжує контроль за реалізацією цих заходів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Житомирській обласній військовій адміністрації:

- забезпечити доступність до закладів/установ комунальної, державної форм власності для осіб з інвалідністю;
- проаналізувати умови проживання в місцях тимчасового проживання, які внесено до переліку місць тимчасового проживання Житомирської області та у разі виявлення неналежних умов проживання ВПО вжити заходів для їхнього поліпшення.

Органам місцевого самоврядування:

- оприлюднити на веб-сайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;
- увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Житомирської області кількості дітей у територіальних громадах вимогам статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»;
- забезпечити належний рівень відкритості та прозорості в діяльності, своєчасно оприлюднювати документи, що стосуються бюджету та інших суспільно важливих питань;
- забезпечити готовність до використання та доступність укриттів, включно з укриттями закладів охорони здоров'я.

Службам у справах дітей територіальних громад, обласної/районних/міських/селищних/сільських військових адміністрацій:

- забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, постановкою на квартирний облік;
- ретельно перевірити всі особові справи дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, для виявлення та усунення будь-яких невідповідностей;

- забезпечити наявність повного пакета документів, включаючи завірені копії свідоцтв про народження, паспортів, медичних довідок про стан здоров'я дітей та опікунів;
- забезпечити відображення в планах актуальних потреб дітей у сфері освіти, охорони здоров'я та розвитку;
- забезпечити наявність документів, що підтверджують факт отримання дітьми відповідних соціальних виплат;
- розмістити на офіційних сайтах Служб повну та актуальну інформацію, включаючи контактні дані та графік прийому громадян;
- забезпечити можливість отримання консультацій в онлайн-режимі.

Органам екологічного нагляду та комунальним підприємствам:

- здійснити незалежний аудит стану водоочисних споруд і вжити заходів щодо їх модернізації;
- впровадити регулярний моніторинг якості питної води та забезпечити своєчасне усунення виявлених хиб.

Органам державної влади, місцевого самоврядування:

- виділити та належним чином облаштувати паркувальні місця для осіб з інвалідністю або осіб, які їх перевозять, поряд з підпорядкованими об'єктами;
- забезпечити нанесення контрастного маркування на сходи, пандуси, прозорі полотна дверей, розміщення тактильних інформаційних елементів;
- адаптувати веб-сайти та інші інформаційні ресурси для користування особами з порушенням зору, опорно-рухового апарату, мовлення та інтелектуального розвитку, а також з різними комбінаціями порушень;
- усунути архітектурні бар'єри, що ускладнюють пересування маломобільних груп населення в будівлях.

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини із Закарпатської області надійшло **2405** звернень.

Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **1711**, соціальні права – **294**, економічні права – **151**, особисті права – **93**, права дитини – **59** повідомлень.

Направлено 7 актів реагування до органів влади**: 3** подання щодо діяльності служб у справах дітей, **1** подання щодо роботи інституційного закладу та **3** подання щодо відвідування в рамках НПМ.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	829	1898	2405
Повідомлення про порушення прав	1013	2345	2768

Моніторингові візити команди Представництва:

2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Закарпатській області здійснила **205** моніторингових візитів (відвідувань) та 4 перевірки щодо захисту персональних даних.

- 25 – у рамках національного превентивного механізму;
- 105 – дотримання прав внутрішньо переміщених осіб;
- 38 – дотримання прав дітей;
- 12 – дотримання інформаційних прав;
- 10 – дотримання прав військовослужбовців на гідні умови, безоплатну медичну допомогу, належне медичне забезпечення та забезпечення доступності в закладах охорони здоров'я Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства оборони України;
- 8 – щодо стану забезпечення доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення в закладах охорони здоров'я;
- 4 – щодо дотримання права на справедливий суд і процесуальних прав;
- 3 – дотримання прав і свобод представників ромської національної меншини (спільноти);
- 4 – перевірки захисту персональних даних.

Актуальні напрями роботи Представництва Уповноваженого в Закарпатській області 2024 року:

- порушення прав військовослужбовців на гідні умови, належне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства оборони України;
- порушення прав дітей;
- порушення прав ВПО;
- порушення прав людини в пансіонатах для людей похилого віку та осіб з інвалідністю приватної та комунальної форми власності;
- порушення прав осіб ромської національної спільноти;
- порушення прав громадян працівниками ТЦК та СП у зв'язку з призовом на військову службу під час мобілізації на особливий період.

І. Порушення прав військовослужбовців на гідні умови, безоплатну медичну допомогу та належне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства оборони України

В умовах триваючої повномасштабної збройної агресії РФ проти України один з важливих напрямів діяльності Уповноваженого – питання дотримання прав військовозобов'язаних, резервістів, військовослужбовців і членів сімей військовослужбовців, які захоплені в полон, зникли безвісти, загинули на полі бою чи померли від отриманих поранень.

Відповідно представництво Уповноваженого у Закарпатській області регулярно здійснювало роботу, спрямовану на забезпечення дотримання конституційних прав і свобод громадян України на потрібну безоплатну медичну допомогу та реабілітацію військовослужбовців; забезпечення дотримання прав членів родин військовослужбовців, які зникли безвісти, потрапили в полон або загинули, та інші питання.

Представник у регіоні за участі МКЧХ, КШ здійснив **12** зустрічей у кожному районі Закарпатської області з членами родин військовослужбовців, які зникли безвісти, потрапили в полон, де взяли участь більш як **1500** осіб. Здійснено також **18** моніторингових візитів до закладів охорони здоров'я, в яких проходять лікування або реабілітацію поранені (хворі) військовослужбовці.

В окремих закладах встановили непристосованість місць для повноцінного надання медичних послуг, неналежні умови перебування військовослужбовців, відсутність доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

(a) Забезпечення права військовослужбовців на безоплатну медичну допомогу

У медичних закладах області лікуючі лікарі, користуючись своїм службовим становищем, вимагали у військовослужбовців кошти за вироби медичного призначення попри те, що вони були в наявності у лікарні і закуплені лікарнею коштом державного бюджету за однією з державних програм.

*До представника Уповноваженого у Закарпатській області звернулися військовослужбовці М. та О. щодо порушення права на безоплатну медичну допомогу. Зокрема громадянин М. отримував високоспеціалізовану допомогу в одній із лікарень області, де потребував стентування коронарних судин, однак лікар медичної установи вимагав за якісну стент-систему **150 000** тис. грн, мотивуючи це тим, що в лікарні якісні стент-системи відсутні.*

*В іншому медичному закладі військовослужбовця О., який потребував ендопротезування кульшового суглобу та лікування, лікуючий лікар спонукав оплатити **200 000** тис. грн за якісний кульшовий суглоб, мотивуючи це тим, що у них вони (суглоби) закуплені, але неякісні.*

Представник Уповноваженого звернувся з порушеними питаннями до директора Департаменту охорони здоров'я Закарпатської ОВА та директорів комунальних некомерційних підприємств. За результатами реагування військовослужбовцю М. було проведено безоплатне встановлення стенту, а військовослужбовцю О. здійснено безоплатне ендопротезування кульшового суглоба.

(b) Забезпечення прав окремих категорій осіб на безоплатне зубопротезування, лікування та планову стоматологічну допомогу

2024 року постановою уряду затверджено Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації 2024 року пілотного проєкту щодо зубопротезування окремих категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України (далі – Порядок)[111].

Представник Уповноваженого у серпні 2024 року здійснив моніторинг дотримання прав

окремих категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, на безоплатне зубопротезування, лікування та планову стоматологічну допомогу, що передбачено Порядком, а саме моніторингові візити до комунальних некомерційних підприємств Закарпатської області, де проходять лікування військовослужбовці, ветерани та ветеранки.

Виявлено, що заклади охорони здоров'я Закарпатської області не надають безоплатної медичної послуги (група послуг № 2) окремим категоріям осіб, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України. Так, під час спілкування з ними з'ясовано, що практично кожен військовослужбовець потребує стоматологічної допомоги, однак ніхто з них не знає про реалізацію у 2024 році пілотного проєкту щодо зубопротезування окремих категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України.

В одній з районних лікарень Закарпаття військовослужбовець П., який перебував на лікуванні, під час спілкування з представником Уповноваженого в Закарпатській області повідомив, що має тільки 9 зубів і нічого не знає про реалізацію у 2024 році пілотного проєкту щодо зубопротезування окремих категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України.

Оскільки ця послуга соціально значуща, Представник Уповноваженого вжив заходів щодо доступності цієї медичної послуги, а саме здійснено інформаційний брифінг за участі регіональних ЗМІ, директора департаменту охорони здоров'я, керівників закладів охорони здоров'я, а також візити до КНП області, де проведено просвітницькі заходи для військовослужбовців, які перебувають на лікуванні у КНП, щодо можливості безоплатного лікування та зубопротезування, яке передбачено пілотним проєктом.

За інформацією, отриманою від Закарпатської ОВА, на 20.08.2024 кілька закладів охорони здоров'я Закарпатської області уклали договори з НСЗУ за зазначеним напрямом. Так, із 18 комунальних некомерційних підприємств сфери охорони здоров'я області, що мають укладений договір з НСЗУ за пакетом медичних гарантій «Стоматологічна допомога дорослим та дітям», тільки три заклади охорони здоров'я області[12] мають укладений договір з НСЗУ за пакетом медичних гарантій «Зубопротезування окремих категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України (група послуг № 1).

Два заклади охорони здоров'я області[13] мають також укладений договір з НСЗУ за пакетом медичних гарантій «Зубопротезування окремих категорій осіб, які захищали незалежність і територіальну цілісність України (група послуг № 2)**.**

Водночас за пакетом медичних гарантій «Зубопротезування окремих категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України» (група послуг № 2) на укладання договору з НСЗУ на 20.08.2024 подалося **11** комунальних некомерційних підприємств сфери охорони здоров'я області: два з них уже мають підписаний договір з НСЗУ, 5 очікують на проєкт договору, **2** перебувають на розгляді в НСЗУ та два подано повторно.

За результатами здійснених заходів за повідомленням Закарпатської обласної державної адміністрації – Закарпатської обласної військової адміністрації на грудень 2024 року отримали медичну допомогу **207** осіб за пакетом «Зубопротезування окремих категорій осіб,

які захищали незалежність та територіальну цілісність України» (група послуг № 1) та **382** особи за пакетом «Зубопротезування окремих категорій осіб, які захищали незалежність та територіальну цілісність України» (група послуг № 2).

(с) Забезпечення прав військовослужбовців на якісну медичну допомогу

Під час моніторингового візиту до КПН «Обласний госпіталь ветеранів війни» Закарпатської обласної ради встановлено, що на лікуванні у закладі перебуває п’ять пацієнтів-військовослужбовців. Моніторингова група встановила, що паліативну допомогу надають з порушенням відповідних норм Порядку[14].

Основа надання паліативної допомоги – мультидисциплінарний підхід, що передбачає залучення мультидисциплінарної команди, склад якої може бути різним і- визначається залежно від стану пацієнта, обсягів допомоги, розміру території обслуговування. Водночас у КНП «Обласний госпіталь ветеранів війни» ЗОР не створено мультидисциплінарної команди. Військовослужбовцям також не надавали соціальної допомоги, а духовну та психологічну підтримку надавали неналежно.

У КПН «Обласний госпіталь ветеранів війни» Закарпатської обласної ради під час спілкування з військовослужбовцями виявлено, що у військовослужбовця Д., який прикутий до ліжка, наявні глибокі пролежневі рани, які не загоювалися, оскільки пацієнт не отримував належної медичної допомоги, лікарі не здійснили індивідуального комплексного підходу та відповідного підбору терапевтичних засобів. У відповідь на лист представника Уповноваженого департаментом охорони здоров’я Закарпатської обласної державної адміністрації було створено комісію, яка здійснила три протокольні засідання робочих груп з виїздом у КНП «Обласний госпіталь ветеранів війни», де брали участь працівники регіонального представництва Уповноваженого у Закарпатській області.

За результатами цих заходів військовослужбовців переведено в інші заклади охорони здоров’я, які згодом відвідав представник Уповноваженого у Закарпатській області та зазначив поліпшення стану здоров’я цих військовослужбовців. Зокрема у військовослужбовця Д. поліпшився стан здоров’я, пролежневі рани почали загоюватися, пацієнт став більш контактним.

ІІ. Порушення прав дітей

Кількість дитячого населення на території Закарпатської області становить 288 596 осіб. На території області функціонують: 33 заклади інституційного догляду та виховання, в яких перебуває 4621 дитина, зокрема 1739 дітей, зарахованих на цілодобове перебування; 18 закладів, які тимчасово переміщені (евакуйовані) на територію області, в яких перебувають 196 вихованців.

Представництво Уповноваженого у Закарпатській області впродовж 2024 року здійснило 38 виїзних моніторингових візитів до служб у справах дітей, будинків дитини, дитячих будинків-інтернатів, загальноосвітніх навчальних закладів, де навчаються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, центрів реабілітації дітей з інвалідністю, притулків для дітей, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, центрів соціальної підтримки дітей і сімей для моніторингу дотримання прав дітей, під час яких виявлено низку порушень.

Зокрема служби у справах дітей не вживають заходів щодо забезпечення житлових/майнових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування; не здійснюють належного ведення та виконання Індивідуальних планів соціального захисту дитини; встановлено невідповідність у Службах працівників у співвідношенні до кількості дитячого населення.

У закладах відсутні інформаційні стенди, які містили б відомості про права дітей, контакти «гарячих ліній» організацій, установ, незалежного психолога та юриста, до яких можна звернутися в разі потреби й поскаржитися на неприйнятні умови, дії посадових осіб, органів державної влади та місцевого самоврядування.

Ще одна проблема, виявлена Представництвом, – нестача кадрів.

Так, згідно з потребою з урахуванням норм щодо навантаженості дитячого населення на 1 працівника служби у справах дітей, укомплектований штат має становити 222 працівники. За інформацією Закарпатської ОДА, згідно зі штатом є 193 працівники, з яких фактично працюють 114 працівників. Отже, брак кадрів служб у справах дітей територіальних громад Закарпатської області сягає 49%.

Відсутність фахівців на практиці означає відсутність міждисциплінарних команд. Відтак стає неможливим прийняття узгоджених дій і рішень в інтересах дитини, аналізу інформації про дитину, її сім'ю, життєві обставини, в яких вона перебуває, результатів оцінювання потреб дитини та її сім'ї у соціальних послугах, здатності батьків здійснювати догляд і виховання дитини, рівня виконання ними батьківських обов'язків.

У березні 2024 року група НПМ здійснила повторне відвідування притулку для дітей служби у справах дітей Закарпатської обласної державної адміністрації (далі – Притулок) для моніторингу стану виконання рекомендацій, наданих під час відвідування притулку 2021 року.

Під час відвідування виявлено системні порушення прав дитини. Зокрема усі спальні кімнати дітей, ігрова, класи, коридор уражені пліснявою та потребують капітального ремонту, лінолеум на підлозі в коридорі, спальних кімнатах пошкоджений і потребує негайної заміни; у більшості дітей немає особистих місць для зберігання речей, є наявні приліжкові тумби, які потребують ремонту та у яких відсутні особисті речі дітей і засоби особистої гігієни; не облаштовано жодного робочого місця для виконання домашніх завдань, пов'язаних з використанням комп'ютерної техніки; не організовано заходів дозвілля для дітей, окрім перегляду фільмів і мультфільмів, не проводяться жодні групові спортивні або розважальні активності; у закладі відсутні захисні споруди (укриття) та будь-які обладнані приміщення, які мають забезпечувати можливість безпечного перебування вихованців і персоналу закладу в разі оголошення сигналу «Повітряна тривога» в регіоні; будівля притулку не пристосована до потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

*За фактом виявлених порушень Представник Уповноваженого негайно вжив заходів щодо відновлення прав дитини. Зокрема керівництво Закарпатської ОВА здійснило особистий виїзд до притулку та дало доручення невідкладно відреагувати на ситуацію і почати розселення дітей в інші заклади з належними умовами проживання. Стосовно **17** дітей вжито термінових заходів щодо їх влаштування до інституційних закладів, які функціонують у регіоні, а також на підставі наказу служби у справах дітей Закарпатської ОВА подальше зарахування дітей до закладу тимчасово* припинено; притулок переведено в режим простоювання та здійснюють

ремонт у приміщеннях.

2024 року Представництво здійснило моніторингові візити до трьох комунальних закладів області, евакуйованих з різних областей України.

Під час моніторингу цих закладів виявлено порушення прав дитини, зокрема на освіту; на достатній життєвий рівень, на приватність; на отримання потрібної медичної допомоги та охорони здоров'я; на користування благами соціального забезпечення.

У рамках моніторингу дотримання прав дитини на освіту здійснено візити до трьох ЦСПП Дніпровської міської ради, переміщених до Закарпатської області.

За результатами візитів встановлено, що вихованці цих ЦССП ще з 2022 року змушені здобувати освіту в умовах, які не забезпечують належного навчального процесу. Для підключення до онлайн навчання діти забезпечені гаджетами, проте в закладі відсутні облаштовані кімнати для навчання та виконання домашніх завдань, що негативно впливає на концентрацію уваги дітей та ефективність навчання.

У зв'язку з тим, що діти навчаються на дистанційній формі в закладах освіти, часті повітряні тривоги та нестабільне інтернет-з'єднання переривають навчальний процес, унеможливлюють практичні заняття та індивідуальну роботу з дітьми. Це призводить до зниження рівня знань учнів, погіршення їхньої успішності, мотивації до навчання та порушення права на якісну освіту.

За фактом виявлених порушень направлено запити до Закарпатської обласної військової адміністрації. За результатами реагування дітей зараховано до навчальних закладів області на очну форму навчання, таким чином право 50 дітей на якісну освіту відновлено.

(а) Захист дітей, які належать до ромської національної меншини

Представництво Уповноваженого в Закарпатській області систематично здійснює моніторинг дотримання прав дітей ромської спільноти. Комплексний моніторинг засвідчив, що діти ромської спільноти систематично зазнають дискримінації та порушення прав, зокрема через ігнорування їхніх проблем правоохоронними органами, службами у справах дітей, центрами соціальних служб та ін., що призводить до замовчування численних випадків насильства, експлуатації та порушення інших фундаментальних прав.

За останні два місяці 2024 року безпосередньо працівники представництва Уповноваженого у Закарпатській області зафіксували три випадки примусового жебрацтва дітей ромської спільноти. За цими фактами Представник Уповноваженого направив листи до ГУНП, за результатами яких складено протоколи про адміністративні порушення за статтею 184 КУпАП.

Згідно зі статистичними даними ГУНП у Закарпатській області, упродовж 2024 року слідчі підрозділи досудового розслідування у кримінальних провадженнях за фактами вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статті 150-1 КК України, не починали. Упродовж 2024 року почато досудове розслідування у трьох кримінальних провадженнях за фактами втягнення неповнолітніх у заняття жебрацтвом за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною 2 статті 304 КК України. За результатами

досудового розслідування у зазначених кримінальних провадженнях скеровано до суду обвинувальні вироки.

В Ужгороді батько змушував малолітню дитину просити гроші, а сам спостерігав на відстані. Факт жебракування зафіксував представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Закарпатській області, який звернувся з відповідною заявою до правоохоронних органів. За наслідками реагування на батька дитини було складено протокол.

III. Порушення прав ВПО

На кінець грудня 2024 року, за даними Закарпатської обласної військової адміністрації, кількість ВПО в області становить **135 234** особи. Ключове проблемне питання, з яким стикалися внутрішньо переміщені особи в 2024 році та з приводу яких зверталися до Уповноваженого, – неналежні умови проживання. Ця проблема підтвердилась і за результатами **105** моніторингових візитів до МТП за 2024 рік.

У грудні 2024 року моніторингова група у МТП с. Гукливого Воловецької ТГ виявила негідні умови проживання ВПО. Попри те, що вказане МТП було внесено до переліку місць тимчасового проживання Закарпатської області, воно не відповідало нормам, визначеним Порядком функціонування МТП внутрішньо переміщених осіб.

Виявлено, що у цьому МТП проживають переважно особи похилого віку, частина приміщення не відремонтована, опалення в цій частині приміщення відсутнє, в іншому приміщенні опалення здійснюють за допомогою електроконвекторів, які вийшли з ладу. У кімнатах, де проживають люди, – антисанітарні умови (бігають миші), проблеми з водопостачанням, МТП не пристосовано для потреб осіб з інвалідністю.

Відповідно до заходів і наданих рекомендацій представником Уповноваженого, у МТП здійснено ремонт приміщень, відремонтовано та підключено опалення, дератизовано приміщення, а отже, право ВПО на належні умови проживання відновлено.

IV. Порушення права представників національних меншин (спільнот), корінних народів

У лютому 2022 року багато ромських громад вимушено перемістилися в Закарпатську область з інших регіонів країни. Представники цієї національності мають найнижчий рівень освіти, найвищий рівень захворювання на туберкульоз, високий рівень безробіття, проблеми з житлом. Окрім того, багато з них мають проблеми з документами.

За результатами моніторингів дотримання прав ромської національної меншини (спільноти) встановлено низку проблемних питань. Зокрема це недостатній рівень охоплення частини представників ромської національної меншини послугами з медичного обслуговування; високий рівень підліткової народжуваності серед дівчат; низький рівень житлово-побутових умов та якості довкілля в місцях їх проживання, ізольованість представників ромської національної меншини у територіальних громадах, де вони компактно проживають; низький рівень зайнятості осіб, які належать до ромської національної меншини; відсутність документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, а також документів про освіту; обмежений доступ представників ромської національної меншини до правової допомоги, зокрема безоплатної, через необізнаність щодо

своїх прав.

Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу на засадах міжвідомчої взаємодії із залученням представників ромської національної меншини.

До представника Уповноваженого у Закарпатській області звернулася громадянка ромської національності щодо її звинувачення правоохоронними органами у незаконному отриманні державної соціальної допомоги одиноким матерям за рахунок бюджетних коштів.

Громадянка повідомила, що через належність до ромської національності до неї ставляться упереджено та звинувачують у злочині, якого вона не скоювала. Оскільки матеріали кримінального провадження за цим звинуваченням уже було передано до суду, громадянка просила здійснити моніторинг дотримання її процесуальних прав у судовому засіданні Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області.

За ініціативи представника Уповноваженого громадянці замінено захисника. На сьогодні моніторинг дотримання її процесуальних прав у судовому засіданні працівниками регіонального представництва Уповноваженого у Закарпатській області триває.

V. Реалізація НПМ і права людини в місцях несвободи

У рамках реалізації НПМ Представник Уповноваженого з прав людини в Закарпатській області відвідав два пансіонати для людей похилого віку – приватної форми власності «Турбота та догляд» (CARE & CARE) та «Родинне Тепло», за результатами яких повторно виявлено порушення прав людини.

Зокрема в обох закладах відсутні ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики (сестринська справа) та договір із закладом охорони здоров'я; площа спальних приміщень не відповідає встановленій нормі житлової площі на особу. Окрім того, у більшості кімнат обох пансіонатів температура була критично високою і сягала +31.9°С, що негативно впливає на здоров'я осіб похилого віку.

У пансіонатах відсутнє денне, перспективне та дієтичне меню, що не дає змоги забезпечувати різноманітність харчування, розраховувати енергетичну цінність харчових продуктів, збалансованість раціону. Підопічні та їхні родичі не можуть ознайомитися з меню.

Виявлено також порушення прав осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, адже приміщення обох закладів не пристосовані для обслуговування та проживання в них осіб похилого віку, осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Крім цього, підопічні, які проживають у закладах, не мають змоги перебувати на свіжому повітрі.

Ці пансіонати також не включено до Реєстру надавачів соціальних послуг, хоча фактично тут надають послугу «догляд стаціонарний».

Потребує окремої уваги ситуація в ЦНСП, оскільки працівники регіонального представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Закарпатській області під час моніторингового відвідування ЦНСП у рамках НПМ виявили незаконне заволодіння окремими особами нерухомим майном, а саме будинком і земельною ділянкою

підопічного, який перебував у ЦНСП.

У лютому 2024 група НПМ відвідала відділення стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання Територіального центру соціального обслуговування Берегівської міської ради Закарпатської області (далі – Відділення).

Під час конфіденційного спілкування з підопічними Відділення отримано письмове звернення від громадянина Д. про те, що його вміщено до Відділення проти його волі та про можливе незаконне заволодіння його нерухомим майном, а саме будинком і земельною ділянкою. За цим зверненням було відкрито провадження Уповноваженого та направлено повідомлення про можливе вчинення кримінального правопорушення до Закарпатської обласної прокуратури .

Наразі досудове розслідування у кримінальних провадженнях за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною 3 статті 146, 185, 190 КК України, триває, одному із членів злочинного угруповання оголошено підозру. Для недопущення відчуження майна громадянина Д. суд наклав арешт на майно.

VII. Порушення прав громадян працівниками ТЦК та СП у зв'язку з призовом на військову службу під час мобілізації на особливий період

2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини надійшло більш як 285 звернень на дії ТЦК та СП Закарпатської області, з них **70** звернень щодо незаконного призову військовозобов'язаних і **215** звернень на незаконні дії працівників ТЦК та СП області.

Серед основних питань, з якими зверталися заявники: незаконні дії працівників ТЦК та СП Закарпатської області, перевищення повноважень, порушення процедурного порядку мобілізаційних заходів; затримання та позбавлення волі на невизначений термін, побиття працівниками ТЦК та СП військовозобов'язаних; мобілізація осіб, які є студентами очної форми навчання; ненадання відповіді на звернення, відмова від отримання та реєстрації звернень; ненадання відповіді на інформаційні запити; порушення прав громадян на медичне обстеження (проходження ВЛК) перед мобілізацією; відмова у видачі документів, що підтверджують відстрочку від призову та ін.

У лютому 2024 року до Уповноваженого звернулася громадянка Н., яка повідомила про те, що її чоловіка, громадянина К., незаконно утримують у приміщенні Хустського районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки (далі – Хустський РТЦК та СП). Для з'ясування обставин, викладених у зверненні Н., у Хустському РТЦК та СП здійснено моніторинговий візит.

У письмовому поясненні громадянин К. повідомив про порушення прав людини, катування та інші дії, пов'язані із жорстоким, нелюдським або таким, що принижує гідність, поводженням представників Хустського РТЦК таі СП.

На виконання вимоги Уповноваженого особу випущено з приміщення ТЦК, госпіталізовано до лікарні. Щодо можливих незаконних дій представників РТЦК за повідомленням представництва Уповноваженого ДБР розпочато кримінальне провадження.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Закарпатській обласній державній адміністрації – Закарпатській обласній військовій адміністрації:

- щомісяця аналізувати стан реалізації пілотного проєкту щодо зубопротезування окремих категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, та здійснювати інформаційно-просвітницькі заходи для роз'яснення можливості безоплатного отримання такої послуги;
- моніторити МТП на їх відповідність нормам, визначеним Порядком, і в разі неможливості усунення хиб переселити ВПО до інших місць тимчасового проживання або будівель чи приміщень, придатних для проживання, за наявності вільних місць і відповідності мінімальним вимогам, визначеним пунктом 8 цього Порядку;
- забезпечити разом з органами місцевого самоврядування, міжнародними та національними неурядовими організаціями (за згодою) у межах своїх повноважень увідповіднення житлових умов у місцях тимчасового проживання вимогам Постанови № 930.

Територіальним громадам області, де розміщені МТП:

- здійснити заходи, спрямовані на поліпшення житлових умов у МТП, відповідно до норм, визначених Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб».

Головному управлінню Національної соціальної сервісної служби у Закарпатській області:

- упродовж 2025 року здійснити перевірку усунення виявлених порушень у пансіонатах для людей похилого віку приватної форми власності;
- здійснити перевірку усунення виявлених порушень прав дитини в Притулку для дітей ССД Закарпатської ОВА;
- здійснити перевірку стану дотримання прав людини щодо надання соціальних послуг у територіальних громадах, в яких не створено надавача соціальних послуг;
- здійснити перевірку стану дотримання прав дитини в територіальних громадах, у яких кількість персоналу ССД і ЦНСП не відповідає вимогам чинного законодавства.

Місцевим органам самоврядування (територіальним громадам):

- вжити невідкладних заходів щодо заповнення вакантних посад фахівців із соціальної роботи у відповідних закладах, установах, які провадять соціальну роботу, надаютъ соціальні послуги вразливим групам населення області та заповнення вакантних посад у службах у справах дітей області, де вони не заповнені, до статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 року № 20/95-ВР;
- забезпечити заходи щодо здійснення контролю за веденням документації в службах у справах дітей відповідно до вимог чинного законодавства.

Службі у справах дітей Закарпатської обласної державної адміністрації – Закарпатської обласної військової адміністрації:

- спільно з територіальними громадами вжити невідкладних заходів щодо заповнення вакантних посад в службах у справах дітей області, де вони не заповнені, відповідно до статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 року № 20/95-ВР;
- здійснити заходи (навчання, тренінги) щодо підвищення кваліфікації працівників служб у територіальних громадах;
- організувати і здійснити разом з уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України заходи щодо соціального захисту дітей, виявлення причин, що зумовлюють дитячу бездоглядність і безпритульність, жебракування, запобігання вчиненню дітьми правопорушень.

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини із Запорізької області надійшло **3117** звернень і **3477** повідомлень про порушення прав. Серед категорій найбільш порушених прав: громадянські права – **2116**, соціальні права – **382**, економічні права – **153**, особисті права – **129** повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	1307	2839	3117
Повідомлення про порушення прав	1669	3438	3477

Моніторингові візити команди Представництва:

Упродовж 2024 року регіональне представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Запорізький області здійснило **113** моніторингових відвідувань, з них **3** моніторинги – дистанційно.

За напрямом здійснення функції національного превентивного механізму та моніторингу дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **12** відвідувань. У жовтні 2024 року в Запорізькій області відбулися додаткові **12** відвідувань у межах кластерного візиту спільно з Департаментом з питань реалізації національного превентивного механізму.

Для запобігання порушенням і захисту прав дитини здійснено **35** моніторингових відвідувань до профільних закладів та установ. Один з ключових аспектів у межах моніторингових візитів – забезпечення своєчасного здійснення заходів з евакуації дітей-сиріт, дітей, які позбавлені батьківського піклування, до більш безпечних регіонів, дотримання житлових прав дітей, забезпечення їхніх прав на освіту та охорону здоров’я, контроль за дотриманням прав дітей

під час здійснення функцій відповідальними органами державної влади та місцевого самоврядування.

У межах постійної роботи регіонального представництва Уповноваженого у Запорізькій області із захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, здійснено **45** моніторингових візитів до місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб. Крім того, 2024 року особлива увага була звернена на роботу освітніх центрів «Крим – Україна» та «Донбас – Україна», розгорнутих на базі Запорізького національного університету, Національного університету «Запорізька політехніка» та Запорізького державного медико-фармацевтичного університету.

Окремий напрям моніторингових візитів, здійснених регіональним представництвом, – забезпечення інклюзивного підходу та архітектурної доступності закладів охорони здоров'я Запоріжжя. Так, моніторинговими візитами охоплено **21** функціональну будівлю центрів надання первинної медико-санітарної допомоги, під час яких було переглянуто умови та відповідність цих закладів охорони здоров'я потребам осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

Просвітницькі заходи

Для підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини і громадянина Представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Запорізький області ініціювало та здійснило **34** просвітницьких заходи для державних службовців, службовців органів місцевого самоврядування, представників громадських організацій, співробітників правоохоронних органів, дітей, внутрішньо переміщених осіб та осіб з інвалідністю. Найбільш актуальні питання просвітницької роботи – дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації, запобігання жорстокому поводженню та катуванню в системі правоохоронних органів, дотримання прав дітей і права на працю. Цими заходами охоплено більш як 2000 слухачів та учасників.

Один з найважливіших комунікаційних напрямів роботи – постійна взаємодія з членами родин військовополонених і зниклих безвісти за особливих обставин. 2024 року відбулося 9 зустрічей, в яких загально взяло участь більш як 600 членів родин і близьких осіб військовослужбовців, які перебувають у полоні або зникли безвісти.

Основні питання, з якими працювала команда регіонального Представництва у Запорізькій області:

- захист прав постраждалих від збройної агресії проти України;
- захист права на безпечне довкілля;
- захист процесуальних прав учасників судового засідання;
- захист прав дітей;
- захист інформаційних прав громадян.

(а) Захист прав постраждалих від збройної агресії проти України

З початку повномасштабного вторгнення Запорізька область і Запоріжжя стали форпостом для всіх людей, які евакуйовувалися з Донецької, Херсонської областей і тимчасово

окупованих районів Запорізької області.

На 31.12.2024 у Запорізькій області в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб перебуває 222,9 тис. осіб, серед них: 42,2 тис. дітей; 11,5 тис. осіб з інвалідністю; 53,6 тис. пенсіонерів.

Один з ключових векторів роботи регіонального представництва у сфері захисту прав внутрішньо переміщених осіб – забезпечення постійного моніторингу дотримання права на гідні умови в місцях тимчасового проживання.

2024 року здійснено 45 моніторингових візитів, під час яких основна увага була сконцентрована на стані виконання наданих раніше рекомендацій, відповідності місць тимчасового проживання мінімальним стандартам, провадилася просвітницька робота та реагування на порушення прав внутрішньо переміщених осіб.

У багатьох випадках зафіксовано потребу в ремонтних роботах, впровадження інклюзивного підходу в розміщенні осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, забезпечення побутовою технікою, створення або забезпечення належного функціонування санітарних кімнат.

Один з позитивних прикладів виконання рекомендацій і забезпечення гідних умов проживання – функціонування системи шелтерів і гуртожитків, діяльність яких забезпечують громадські організації та благодійні фонди Запоріжжя. Ці місця тимчасового проживання засновані на орендних правовідносинах щодо комунального майна та переважно відповідають мінімальним стандартам. Своєю чергою громадські організації виявляють зацікавленість у розвитку системи місць тимчасового проживання.

Проте одним з проблемних питань стала неможливість забезпечення сплати орендних платежів за комунальне майно цими громадськими організаціями, оскільки забезпечення проживання в наведених місцях тимчасового проживання передбачають безоплатну форму, а ці організації провадять неприбуткову діяльність. Надалі це може призвести до припинення обслуговування МТП зазначеними організаціями.

До Уповноваженого надійшло звернення ВПО – мешканця гуртожитку одного із закладів освіти, розташованого в Запоріжжі. За наданою заявником інформацією, балансоутримувач цього гуртожитку готує рішення про примусове переселення всіх його мешканців в інше приміщення, яке не відповідає мінімальним стандартам, висунутих законодавство до МТП, та є непристосованим до проживання осіб з інвалідністю.

У межах реагування Уповноваженого скеровано відповідні запити до закладу освіти та здійснено роз'яснювальну роботу з представниками балансоутримувача гуртожитку.

За наслідками реагування Уповноваженого та роз'яснювальної роботи вдалося запобігти порушенню прав 52 ВПО на гідні умови проживання. Водночас за результатами подальших планових моніторингових візитів надано рекомендації щодо поліпшення умов проживання в зазначених місцях тимчасового проживання закладу освіти.

За результатами моніторингів також зазначено, що через низький рівень поінформованості

про механізми та способи зміни місця тимчасового проживання зростає рівень побутових конфліктів і потреба залучення співробітників правоохоронних органів для їх вирішення. Водночас існує об'єктивна потреба в розробленні уніфікованої системи розселення та пропонування МТП для ВПО.

До Уповноваженого надійшло чотири звернення ВПО щодо поліпшення житлових умов у МТП. У зверненнях до Уповноваженого заявники зазначали про відсутність зрозумілого алгоритму поселення внутрішньо переміщених осіб до місць тимчасового проживання в області та про потребу пошуку альтернативного житла для них.

Водночас заявники стверджували, що їхні звернення щодо поселення в обране МТП залишилися без уваги, в одному випадку людина не володіла інформацією щодо умов проживання та процедури поселення.

У результаті налагодженої комунікації з громадськими організаціями, які опікуються місцями тимчасового проживання, вдалося відновити права внутрішньо переміщених осіб на гідні умови проживання та забезпечити зміну МТП з урахуванням потреб ВПО.

(b) Захист процесуальних прав учасників судового засідання

У межах парламентського контролю у сфері дотримання процесуальних прав регіональне представництво здійснило три моніторингових відвідування судових засідань. Крім імовірних випадків порушення процесуальних прав, більшість звернень, які надходили до регіонального представництва, стосувалися дій або бездіяльності співробітників органів Національної поліції, зокрема щодо невнесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань і стверджувальної бездіяльності слідчих підрозділів щодо провадження розслідування.

Під час особистого прийому представником Уповноваженого надійшло звернення щодо недотримання процесуальних прав сторони кримінального провадження. Так, заявник повідомив, що під час обшуку, в межах кримінального провадження, в якому він має статус підозрюваного, було вилучено його майно, зокрема мобільний телефон і планшет.

Під час попередньої перевірки встановлено, що з моменту вилучення майна заявника минув чималий час, проте арешту на майно не було накладено. З огляду на зазначене та в межах реагування Уповноваженого скеровано відповідні запити до Запорізької обласної прокуратури та звернуто увагу на потенційні порушення слідчими підрозділами.

Завдяки реагуванню Уповноваженого права заявника було відновлено, майно повернуто.

(c) Захист прав дітей

Захист прав дітей і реагування на можливі порушення у цій сфері зумовлені наближеністю лінії фронту до обласного центру та фактичним провадженням бойових дій на території деяких громад Запорізької області.

Попри це комплексний підхід у забезпеченні найкращих інтересів дитини полягає в повному виконанні визначених законодавством обов'язків усіма правозахисними суб'єктами та відповідальними органами.

Під час планових моніторингових візитів у сфері дотримання прав дітей служби у справах дітей у Запорізький області встановили системне порушення житлових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Зокрема в деяких підрозділах служби у справах дітей Запорізької міської ради та низці служб у справах дітей територіальних громад Запорізького району Запорізької області не забезпечено взяття дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і на соціальний квартирний облік.

*У процесі моніторингового відвідування відділу в Дніпровському районі служби (управління) у справах дітей Запорізької міської ради вибірковою перевіркою справ встановлено, що **15** дітей не були поставлені на квартирний облік у встановлений законодавством термін і спосіб після досягнення 16 років, що своєю чергою є порушенням майнових прав дитини.*

*Аналогічні порушення щодо 14 дітей виявлено у відділі в Хортицькому районі служби (управління) у справах дітей Запорізької міської ради та стосовно **2** дітей у відділі в Комунарському районі служби (управління) у справах дітей Запорізької міської ради.*

Це упущення було усунуто та рекомендації враховано в роботі інших підпорядкованих службі у справах дітей Запорізької міської ради відділах. Подальші моніторингові відвідування інших відділів підтвердили системне врахування рекомендацій щодо потреби поставлення дітей на облік та вжиття заходів щодо запобігання цьому виду порушення прав дитини.

Триває перебування у фокусі уваги питання безпеки дітей, які проживають або зараховані на цілодобове перебування до закладів різних типів, форм власності під час воєнного стану, зокрема вжиття в разі потреби заходів до їх тимчасового переміщення (евакуації) до більш безпечних регіонів країни. Одне з проблемних питань у цих закладах – перевищення визначених термінів перебування дітей, позбавлених батьківського піклування. З огляду на зазначене дотримання прав дітей на соціальний захист і безпеку зазнають суттєвого впливу через відсутність своєчасної евакуації в більш безпечні регіони країни, що своєю чергою свідчить про недотримання принципу найкращих інтересів дитини.

*У січні 2024 року моніторингова група регіонального представництва Уповноваженого у Запорізькій області відвідала КНП «Міська дитяча лікарня № 5» Запорізької міської ради та встановила дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають у закладі із суттєвим перевищенням передбачених і розумних термінів, зокрема: до одного місяця – **1** дитина; до трьох місяців – **6** дітей; більше трьох місяців – **2** дітей.*

За результатами скерованого звіту та опрацьованих рекомендацій міська та обласна влада забезпечили тимчасове переміщення (евакуацію) зазначених дітей до більш безпечних регіонів, вжили низку заходів для запобігання таким порушенням, увідповіднено наявні умови перебування таких дітей у лікарні потрібним стандартам.

Загалом за результатами роботи за визначеним напрямом і на виконання рекомендації моніторингових груп упродовж 2024 року забезпечено дотримання термінів тимчасової евакуації та відновлення прав **16** дітей.

(d) Захист права на безпечне довкілля

Попри повномасштабне вторгнення та бойові дії на території Запорізької області критичним для мешканців Запоріжжя залишається питання забезпечення відповідного екологічного оточення та дотримання прав на безпечне довкілля.

У межах обласного центру розташовано чотири найбільших підприємства, які потенційно можуть забруднювати атмосферне повітря шкідливими речовинами**.**

До Уповноваженого надійшло звернення щодо забруднення атмосферного повітря та впливу шкідливих речовин на стан здоров'я мешканців міста.

У межах реагування не раз скеровувалися запити до Запорізької міської ради щодо стану та планування заходів зменшення впливу викидів в атмосферне повітря підприємствами-забруднювачами. Запорізька міська рада розробляє програму поетапного зниження викидів забруднювальних речовин із червня 2023 року.

Представник Уповноваженого не раз брав участь у заходах із цих питань, зокрема в робочій групі з розробки програми, громадських слуханнях і робочих зустрічах з представниками громадського сектору, які опікуються питаннями екології.

Проте на грудень 2024 року остаточного варіанта такої програми не розроблено та не затверджено. Питання перебуває на контролі Уповноваженого.

(е) Захист інформаційних прав громадян

Невід'ємний складник дотримання права на інформацію – можливість реалізації громадянами права на звернення, права на особистий прийом і на своєчасне отримання повної і достовірної публічної інформації.

Отримання доступу до публічної інформації також є правом, яке беззаперечно пов'язано зі здійсненням громадського контролю за витратами місцевого бюджету, загальним контролем його використання, розпорядженням комунальним майном і впровадженням місцевих програм підтримки цивільного населення.

До регіонального представництва Уповноваженого у Запорізький області надійшло звернення громадянина про відмову в наданні публічної інформації щодо посадових окладів і виплати заробітної плати працівникам одного з освітніх комунальних закладів обласного підпорядкування.

Враховуючи неприпустимість обмеження доступу до інформації про використання бюджетних коштів, було скеровано відповідні листи до установи щодо повторного розгляду запиту та відновлення права скаржника.

Зазначений лист представника Уповноваженого розглянув керівник установи, однак, всупереч нормам законодавства, право людини на доступ до публічної інформації не відновлено. У зв'язку з наведеним було складено адміністративний протокол на керівника установи за статтею 212-3 КУпАП.

Вже під час судового розгляду зазначених адміністративних матеріалів керівник установи

визнав провину та усунув порушення права на доступ до публічної інформації, у зв'язку з чим суд звільнив зазначену особу від відповідальності, обмеживишись усним зауваженням.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Запорізький обласній військовій адміністрації:

- адаптувати МТП до потреб маломобільних категорій населення, забезпечити потрібною побутовою технікою для досягнення відповідності мінімальним стандартам функціонування місць тимчасового проживання, передбачених постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930;
- розробити та впровадити єдиний алгоритм поселення та зміни місця тимчасового проживання ВПО в межах області;

Запорізькій міській раді:

- забезпечити підготовку програми поетапного зниження викидів забруднювальних речовин суб'єктами господарювання;
- розробити Методику розрахунку орендної плати за комунальне майно Запорізької міської територіальної громади з урахуванням наявних потреб пільгової оренди надавачів соціальних послуг Запоріжжя.

Органам місцевого самоврядування Запорізької області:

- оприлюднити на веб-сайтах територіальних громад Запорізької області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;
- забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, службами у справах дітей територіальних громад Запорізької області.

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини *з* Івано-Франківської області надійшло **3566** звернень і **3910** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільших порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **2382**, соціальні права – **265**, економічні права – **229** повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	900	2553	3566

Повідомлення про порушення прав	1166	2939	3910

Моніторингові візити і перевірки

Упродовж року команда регіонального представництва здійснила 222 моніторингових візити і перевірки, з яких:

- 23 планові відвідування місць несвободи в межах реалізації функції НПМ;
- 5 планових перевірок дотримання законодавства у сфері захисту персональних даних;
- 7 дистанційних моніторингових візитів щодо стану дотримання інформаційних прав і права на звернення;
- 43 моніторингові візити щодо дотримання прав і свобод дітей;
- 124 моніторингові візити в МТП і заклади, які не увійшли в перелік МТП, проте там проживають ВПО;
- 20 моніторингів стану забезпечення доступності закладів охорони здоров'я комунальної форми власності Івано-Франківської міської територіальної громади, які надають первинну медичну допомогу для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Просвітницькі заходи

Для запобігання порушенням прав людини регіональне представництво впродовж 2024 року здійснило 256 заходів за участі місцевих органів влади та громадськості, навчання для студентів, тренінги з підвищення кваліфікації для працівників органів місцевого самоврядування та державної влади, якими охоплено 7420 осіб. Відбулося 9 зустрічей з родинами зниклих безвісти та полонених військовослужбовців, в яких взяло участь більш як 580 родин.

Основні проблеми, з якими працювала команда регіонального представництва в Івано-Франківській області:

- порушення прав осіб, яких утримують у місцях несвободи закладів соціальної сфери;
- порушення прав дітей;
- порушення прав внутрішньо переміщених осіб;
- порушення прав громадян під час призову на військову службу у процесі мобілізації на особливий період;
- забезпечення дотримання процесуальних прав під час розгляду судом цивільних справ і кримінальних проваджень.

(а) Порушення прав осіб, яких утримують у місцях несвободи закладів соціальної сфери

Дедалі гострішим постає питання опіки та догляду за непрацездатними громадянами, які залишились одні та цього потребують. Не в усіх територіальних громадах у пріоритеті також забезпечення надання соціальних послуг стаціонарного догляду літнім людям та утримання і фінансування на достатньому рівні їх комунальних закладів, у яких такі люди проживають. Інтернатні установи, геріатричні заклади часто переповнені і потерпають від проблеми недоукомплектованості персоналом, що призводить до порушення прав і свобод людини,

зокрема права на достатній життєвий рівень, охорону здоров'я та медичну допомогу, а також наявні випадки катування та неналежного поводження стосовно підопічних.

Під час відвідування у листопаді 2024 року Коршівського геріатричного пансіонату група НПМ зафіксувала неналежні умови проживання чоловіків: у переповнених кімнатах відсутні столи та недостатньо стільців, меблі брудні та застарілі; підопічні спали на старих ліжках з панцирними сітками та пристосованими дерев'яними щитами; часто замість крісел із санітарним оснащенням – господарські відра та пляшки; у приміщенні брудно та наявний стійкий неприємний запах, що свідчить про низьку якість здійснення санітарних і гігієнічних процедур.

Водночас поряд стояв зачинений капітально відремонтований за фінансової підтримки Швейцарського Червоного Хреста інший спальний корпус, урочисто відкритий у серпні 2024 року для комфортного проживання ВПО та мешканців закладу на 60 ліжко-місць.

За наданими групою НПМ рекомендаціями всіх підопічних було негайно переселено для проживання в нове приміщення.

Проблема браку навчання та підвищення компетенцій персоналу інтернатних закладів із забезпечення стаціонарного догляду за особами з особливими потребами призводить до нелюдського і негідного поводження з підопічними, про що свідчить такий випадок.

До регіонального представництва надійшло повідомлення з фотоматеріалами, що підтверджували побиття підопічної Коломийського психоневрологічного інтернату. До закладу невідкладно здійснено виїзд, а також конфіденційне спілкування з дівчиною та іншими підопічними, зафіксовано тілесні ушкодження у форматі «Стамбульського протоколу» та здійснено виклик поліції.

За результатами реагування за зазначеним фактом Коломийський районний відділ поліції ГУНП в Івано-Франківській області вніс відомості в ЄРДР за ознаками кримінального проступку, передбаченого частиною 1 статті 125 Кримінального кодексу України (умисне легке тілесне ушкодження).

Рішенням Коломийського міськрайонного суду за клопотанням потерпілої працівницю інтернату звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням. Наразі ця працівниця в інтернаті не працює.

Попри наявність в інтернатних установах ліцензій на здійснення господарської діяльності з медичної практики або укладених договорів із закладами охорони здоров'я та наявність у підопічних декларацій про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу, майже в усіх випадках відвідувань цих установ група НМП фіксувала порушення права підопічних на охорону здоров'я та медичну допомогу, а також на реабілітацію осіб з інвалідністю. Серед найпоширеніших порушень: медичну допомогу підопічним надають без їхньої інформованої добровільної згоди, не забезпечено огляду вузькими спеціалістами, лікарські призначення не фіксують у медичній документації, яку ведуть часто у довільній формі. Індивідуальні програми реабілітації осіб з інвалідністю у разі закінчення їхнього терміну часто заповнювали сімейні лікарі замість МСЕК, що суперечить чинному законодавству. Відповідно осіб з інвалідністю позбавляли можливості реабілітації та забезпечення

медичними виробами.

Відвідуванням НПМ одного зі стаціонарних відділень Територіального центру соціального обслуговування встановлено, що у підопічного з II групою інвалідності відсутня діюча ІПР. Працівники пояснили, що у серпні 2024 року підготовлено та подано у встановленому порядку належний пакет документів для перегляду ІПР. Крім того, у зв'язку з оперативним лікуванням підопічного 2024 року з ампутацією кінцівки, у листопаді 2024 року повторно подано потрібні документи для перегляду групи інвалідності та складання відповідної ІПР. Проте на цей час питання залишилося не вирішеним, оскільки МСЕК ліквідовано, а стан розгляду документів Експертними командами з оцінювання повсякденного функціонування працівникам відділення не відомий.

За результатами відвідування закладу та департаменту охорони здоров'я надано відповідні рекомендації. Це питання перебуває на контролі регіонального представництва.

(b) Порушення прав дітей

Під час здійснення моніторингових візитів до служб у справах дітей виявлено системні порушення майнових і житлових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, через невчасне постановлення їх на квартирний облік після досягнення 16-річного віку або закріплення за дитиною майна без підтвердження права власності, а також відсутність документів, що підтверджують чи спростовують факт наявності у дитини майна.

Поширені також порушення, які полягають у формальному веденні Індивідуальних планів соціального захисту дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини, яка залишилася без батьківського піклування, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування. Служби не завжди приймають рішення про взяття на облік дітей за наявності чинників, що зумовлюють складні життєві обставини, у результаті чого такі сім'ї з дітьми позбавляли можливості отримати соціальну підтримку від держави. На інформаційних стендах та офіційних веб-сайтах місцевих служб у справах часто бракувало інформації про гарячі телефонні лінії, на які можна звертатися в разі порушення прав дитини, а також іншої інформації правового характеру, зокрема про соціальні послуги, умови і порядок їх надання дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Регіональне представництво приділяло також увагу питанню забезпечення прав дітей на захист від усіх форм насильства. Упродовж року в медіа та соціальних мережах час від часу з'являлися повідомлення про цькування та різні форми насильства стосовно дітей під час навчального процесу, а також надходили звернення громадян. У всіх випадках регіональне представництво вживало заходи реагування: направляли листи відповідним органам влади і службам, правоохоронним органам, здійснювали просвітницькі заходи.

До регіональної громадської приймальні звернулася мешканка Івано-Франківська Н. щодо ймовірного завдання тілесних ушкоджень її доньці, дитині з інвалідністю, працівниками одного з навчально-реабілітаційних центрів. Мати з дитиною є ВПО та прибули з території ведення бойових дій Запорізької області. У межах провадження Уповноваженого вжито низку заходів реагування та з'ясовано, що за цим фактом уповноважений орган управління на службовому засіданні дійшов висновку, що зазначені обставини не знайшли свого підтвердження.

За реагуванням Уповноваженого слідчим відділом Івано-Франківського РУП ГУНП в Івано-Франківській області внесено відомості до ЄРДР і почато кримінальне провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого статтею 128 КК України за фактом необережного спричинення тілесних ушкоджень. На цей час у кримінальному провадженні з дотриманням вимог КПК України допитано неповнолітню потерпілу та інших осіб, призначено і здійснено судово-медичну експертизу потерпілої. На сьогодні триває досудове розслідування та додаткова судова медична експертиза щодо медичних документів.

(c) Порушення прав ВПО

Регіональне представництво брало участь у вирішенні питання надання ВПО статусу особи, яка проживає на території гірського населеного пункту. Адже особи, які отримують такий статус, мають право на збільшення розміру державних пенсій, стипендій і всіх видів державної допомоги на 20 відсотків, а посадові оклади – на 25 відсотків.

В Івано-Франківській області наявна негативна практика, яка полягає у відмові органами місцевої влади, уповноваженими приймати рішення про надання відповідного статусу у зв'язку з тим, що ВПО не мають зареєстрованого місця проживання на території гірських населених пунктів, бо зареєстровані за адресою покинутого місця проживання, з якого переміститися. До того ж вони не враховують наявність довідки про взяття на облік ВПО, яка підтверджує фактичне місце проживання на території гірських населених пунктів. Тільки в окремих випадках ВПО відновлюють свої права в судовому порядку.

За зверненням місцевої юристки відкрито провадження Уповноваженого, в межах якого Секретаріат Уповноваженого направив відповідну пропозицію щодо законодавчого врегулювання питання надання ВПО статусу особи, яка проживає на території гірського населеного пункту. Наразі зареєстровано законопроєкт про внесення змін до статті 5 Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» щодо захисту прав ВПО (реєстр. № 12 300 від 11.12.2024).

Представництво також приділяло увагу стану дотримання прав ВПО на належні умови проживання в МТП. За результатами моніторингу МТП місцевим органам влади надано 235 рекомендацій, найпоширеніші з яких – забезпечення безбар'єрного середовища в МТП, належного облаштування укриття, здійснення в приміщеннях ремонтних робіт і доукомплектування кімнат меблями, забезпечення побутовою технікою та облаштування кімнат для навчання дітей.

Із загальної кількості 58 МТП в області тільки в 21 МТП забезпечено доступність для осіб з інвалідністю та маломобільних верств населення. Діяльність регіонального представництва в цьому напрямі триватиме й надалі.

У МТП на базі гуртожитку Івано-Франківського коледжу Львівського національного аграрного університету на момент моніторингового візиту проживало 32 особи з-поміж ВПО, з яких 6 людей літнього віку, 5 людей з інвалідністю та 8 дітей. ВПО розміщені на четвертому поверсі чотириповерхової будівлі гуртожитку. Приміщення МТП архітектурно недоступні для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення: центральний вхід не облаштовано пандусом, у будинку немає ліфта чи підйомника, не облаштовано з урахуванням потреб осіб з інвалідністю жодного санітарно-гігієнічного приміщення, що є порушенням Конвенції ООН про права осіб з

інвалідністю та ДБН В.2.2-40:2018 «Державні будівельні норми. Інклюзивність будівель і споруд».

За результатом моніторингового візиту Івано-Франківській обласній військовій адміністрації надано відповідні рекомендації. Наразі питання доступності до МТП залишається відкритим. Тривають перемовини з меценатами та благодійними організаціями щодо забезпечення облаштування в гуртожитку безбар'єрного середовища або розумного пристосування для осіб з інвалідністю з урахуванням ДБН.

(d) Порушення прав громадян під час здійснення призову на військову службу в процесі мобілізації на особливий період

Велика частина скарг, що надходили до регіонального представництва, стосувалася діяльності ТЦК та СП під час здійснення мобілізаційних заходів. В основному це повідомлення про перевищення повноважень працівників ТЦК та СП під час перевірки військово-облікових документів, недопуск адвокатів до осіб, яких утримували у приміщеннях ТЦК та СП, відібрання телефонів під час затримання та формальне проходження ВЛК військовозобов'язаними, яке не дає змоги здійснити медогляд повністю.

До регіонального представництва звернулася громадянка П. в інтересах свого чоловіка, який опинився в медичному закладі у зв'язку з отриманням тілесних ушкоджень. Заявниця зазначила, що чоловік зателефонував їй і повідомив, що його затримали працівники одного з районних ТЦК та *СП в Івано-Франківську, відвезли в приміщення обласного ТЦК* та *СП, а згодом – до обласної лікарні для проходження ВЛК, за висновком якої чоловіка визнано придатним до військової служби та направлено в ОТЦК* та *СП для подальшої відправки до відповідної військової частини. Зі слів заявниці, чоловік під час проходження ВЛК повідомив, що не бажає проходити огляд, має скарги на стійкі та постійні розлади свідомості у зв'язку з перенесеною трепанацією черепа та видаленням пухлини головного мозку 2012 року. По трекеру телефону громадянка П. спостерігала за переміщенням чоловіка та зафіксувала його перебування в районному ТЦК* та *СП. Згодом їй зателефонували з місцевої лікарні та повідомили, що чоловік перебуває у відділенні інтенсивної терапії з травмою голови та без свідомості.*

У результаті виїзду на місце та вжиття заходів реагування прокурор Спеціалізованої прокуратури за цим фактом вніс відомості в ЄРДР за ознаками вчинення злочину, передбаченого частиною 5 статті 426-1 КК України (перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень). Досудове розслідування триває.

Варто зазначити, що ТЦК та СП Івано-Франківської області виявилися не готовими в умовах воєнного стану забезпечити дотримання інформаційних прав і права на звернення громадян, адже останнє гарантується статтею 40 Конституції України і не може бути обмежене навіть в умовах воєнного стану, про що зазначено в статті 64 Конституції України.

Із загальної кількості повідомлень до Уповноваженого про порушення права на звернення та права на доступ до публічної інформації велика частина скарг стосувалася діяльності ТЦК та СП. Внаслідок неналежної організації роботи зі зверненнями громадян, яка полягала в тому, що електронні скриньки ТЦК та СП Івано-Франківської області, адреси яких розміщені на веб-сайті Міноборони для комунікації з ними, ймовірно вчасно не переглядали, електронні звернення громадян реєстрували із запізненням, а відповіді надавали з порушенням

встановленого законодавством терміну. Для відновлення порушених прав регіональне представництво направляло запити, здійснювало перевірки, надавало потрібні роз'яснення.

(е) Забезпечення дотримання процесуальних прав під час розгляду судом цивільних справ і кримінальних проваджень

2024 року регіональне представництво продовжило роботу щодо здійснення парламентського контролю за дотриманням права на доступ до правосуддя. Усього впродовж року відвідано 45 судових засідань у цивільних справах і кримінальних провадженнях. За результатом моніторингу виявлено порушення права на розгляд справ упродовж розумного терміну та надано відповідні пропозиції Уповноваженого.

Системні також випадки, коли особі обирають запобіжний захід у вигляді тримання під вартою до моменту набрання законної сили вироком суду про винуватість підсудного. Водночас можливе скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або обрання його на певний строк з визначеною датою закінчення такого запобіжного заходу постановою Верховного Суду. Отже, можуть виникнути водночас два судові рішення, обов'язкові до виконання, а саме постанова Верховного Суду та вирок суду.

До регіонального представництва звернулися захисники обвинувачених у кримінальних провадженнях щодо того, що строки тримання їхніх підзахисних закінчилися, а обвинувачені продовжують перебувати під вартою, що неправомірно обмежує їхнє право на свободу пересування. Адвокати посилалися на наявність двох одночасних рішень судів (вироку суду першої інстанції, в якому було визначено запобіжний захід у вигляді тримання під вартою до набрання ним законної сили, та постанови Верховного Суду, в якій заново обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою строком на 2 місяці). У день звернення строк, визначений Верховним Судом для можливості перебування під вартою обвинувачених, закінчився та не був продовженим. Водночас існував інший вирок, який не набув законної сили у зв'язку зі скасуванням тією ж постановою Верховного Суду ухвали апеляційного суду у цьому кримінальному провадженні.

Відтак установа виконання покарань, виконуючи законне рішення суду – вирок суду першої інстанції, не звільняла з-під варти обвинувачених, не беручи до уваги постанову Верховного Суду щодо новообраного запобіжного заходу, який закінчився і особи підлягали негайному звільненню.

За результатом реагування на скарги адвокатів до регіонального представництва визначено потребу врахування рішення суду вищої, касаційної інстанції, у зв'язку з чим трьох обвинувачених, які перебували під вартою в Івано-Франківській установі виконання покарань понад строк, визначений у постанові суду через неоднозначність тлумачень судових рішень, а також розбіжностей щодо того, яке з судових рішень підлягає виконанню, було негайно звільнено.

Незалежно від місця свого перебування будь-хто, зокрема і дитина, має передбачене статтею 55 КПК України право звернутися до органу досудового розслідування із заявою про вчинення кримінального правопорушення, якщо такий факт відомий дитині.

Типові випадки – ігнорування заяв дітей через неналежну форму або неможливість для дитини здійснювати самостійний захист своїх інтересів. Розділяючи право на доступ до

правосуддя для дорослого та для дитини, чиниться грубе порушення процесуальних основ, закріплених у статті 55 Конституції України. Відсутній і якісний та оперативний механізм залучення адвоката для захисту інтересів дитини, особливо якщо дитина перебуває за кордоном, що не відповідає статті 59 Конституції України, яка гарантує кожному право на правову допомогу.

Для забезпечення доступу до правосуддя дитини та відновлення її порушених прав Уповноважений врахував потреби дитини в контексті її права на справедливий суд і долучився до відновлення порушених прав незалежно від віку дитини та місця її перебування. Внаслідок реагування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини численні проігноровані заяви про вчинення кримінального правопорушення від дитини зареєстровано відповідно до вимог, передбачених статтею 214 КПК України, та почато кримінальне розслідування. Крім того, у цивільному процесі Уповноважений виступив як третя особа щодо припинення піклування, встановленого попереднім рішенням суду за неперевірених обставин. Цей особливий випадок – перший і наразі єдиний.

До регіонального представництва звернувся неповнолітній: за його словами, йому призначили опікуном бабусю, яка ним фактично не опікується. Дитина давно вже проживає за кордоном із вітчимом, який є його опікуном і батьком його рідної сестри. Матір хлопця, військовослужбовиця ЗСУ, загинула внаслідок обстрілу під час виконання бойового завдання.

Неповнолітній у своєму зверненні зазначає, що бабуся після смерті матері звернулася до держорганів й отримала на свою користь рішення: позбавлення його біологічного батька батьківських прав і встановлення опіки над дитиною. Дитина вказує, що фактично бабуся з ним не проживає й не бере участі у вихованні, а також вводить в оману держоргани й усі юридично значущі дії вчиняє від його імені, але не на користь дитини. Хлопець повідомляє, що йому як сину загиблої Міноборони призначило разову грошову допомогу, проте бабуся як опікун отримала кошти, доля яких йому не відома. Неповнолітній також скаржиться, що на його звернення поліція не реагувала і просив Уповноваженого захистити його права в суді, тому що правоохоронні органи показали себе неефективними, щоб допомогти захистити права дитини згідно з процесуальними вимогами.

Внаслідок реагування Уповноваженого почато досудове розслідування у кримінальному провадженні за частиною 5 статті 190 КК України (шахрайство, вчинене в особливо великих розмірах або організованою групою). Як наслідок у провадженні одного із судів в Івано-Франківській області за позовом Служби у справах дітей розглядають питання звільнення піклувальника від своїх обов'язків. А на рахунки бабусі як опікуна накладено арешт. За зверненням неповнолітнього третьою особою в цій справі виступає наша інституція від імені Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Наразі триває досудове розслідування у кримінальному провадженні, а також розгляд цивільної справи у суді.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Івано-Франківській ОВА:

- вжити заходів щодо забезпечення надання громадянам, які цього потребують,

соціальних послуг з догляду, паліативного догляду та підтриманого проживання з урахуванням потреб населення області у соціальних послугах, зокрема через розширення мережі закладів соціального захисту населення, збільшення соціальних працівників чи залучення недержавних надавачів соціальних послуг.
- забезпечити навчання працівників інтернатних установ соціальної сфери з питань дотримання прав людини, запобігання катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або таким, що принижують гідність, видам поводження;
- вжити заходів щодо забезпечення контролю за співпрацею надавачів соціальних послуг із закладами охорони здоров'я щодо надання первинної та спеціалізованої медичної допомоги підопічним/вихованцям, а також якістю організації та здійснення огляду підопічних Експертними командами з оцінки повсякденного функціонування особи задля встановлення їм у разі потреби інвалідності та забезпечення їх індивідуальними програмами реабілітації відповідно до законодавства;
- здійснити перевірку діяльності органів опіки та піклування відповідно до пункту 1.9. Правил опіки та піклування, затвердженими спільним наказом від 26.05.1999 № 34/166/131/88, щодо здійснення контролю за виконанням опікунами своїх обов'язків стосовно недієздатних осіб.

Органам місцевого самоврядування:

- забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, постановкою на відповідний облік громадян, які відповідно до законодавства потребують поліпшення житлових умов, і забезпечити ведення квартирного обліку.

Івано-Франківському обласному ТЦК та СП:

- забезпечити неухильне виконання законодавства щодо звернень громадян, доступу до публічної інформації та захисту персональних даних, а також вжити заходів щодо підвищення кваліфікації службовців у цій сфері;
- вжити заходів щодо недопущення порушення прав людини під час здійснення призову громадян на військову службу в процесі мобілізації на особливий період.

КИЇВ ТА КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ

Упродовж 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини надійшло:

з Києва – **15 245** звернень і **18 127** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **10 287**, соціальні права – **1362**, економічні права – **845**, особисті права – **751** повідомлення;

з Київської області – **7904** звернення та **8891** повідомлення про порушення прав людини і

громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **5225**, соціальні права – **675**, економічні права – **552**, особисті права – **367** повідомлень.

Київ

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	5356	12 247	15 245
Повідомлення про порушення прав	7214	15 715	18 127

Київська область

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	2368	6324	7904
Повідомлення про порушення прав	3014	7451	8891

Моніторингові візити команди Представництва за 2024 рік.

У період з вересня до січня 2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини здійснила **21 моніторинговий візит.**

У межах реалізації функцій національного превентивного механізму та для забезпечення дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено 7 моніторингових відвідувань. Зокрема серед них – 4 позапланових візити, ініційованих у відповідь на звернення громадян.

У рамках реалізації заходів із захисту прав дитини 2024 року організовано та здійснено 4 моніторингових візити.

У рамках реалізації заходів щодо забезпечення права на судовий захист 2024 року здійснено 6 моніторингових візитів судових засідань. Ці заходи відбулися для оцінки дотримання принципів справедливого судочинства, забезпечення рівного доступу до правосуддя та дотримання процесуальних прав учасників судового процесу.

У рамках реалізації заходів щодо забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб та іншого цивільного населення, яке постраждало внаслідок збройної агресії, 2024 року відбулося 4 моніторингових візити до місць тимчасового проживання. Ці заходи мали на меті всебічну оцінку умов перебування, забезпечення належного рівня соціального захисту та дотримання основних прав людини.

Просвітницькі заходи

Для підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини та громадянина за різними напрямами Представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Києві та Київській області ініціював і здійснив **3 просвітницькі заходи,** до участі в яких залучено близько 250 осіб.

Актуальні напрями роботи Представництва Уповноваженого в Києві та Київській області

Основні проблеми, з якими працювала команда регіонального Представництва в Києві та

Київській області:

- захист прав військовозобов'язаних, військовослужбовців і членів їхніх родин;
- захист прав дітей;
- захист інформаційних прав громадян.

(a) Захист прав військовозобов'язаних, військовослужбовців і членів їхніх родин

Упродовж звітного періоду системно простежувалося порушення інформаційних прав військовозобов'язаних, що у деяких випадках спричинювало неможливість реалізації права на відстрочку. Зокрема більшість звернень надходило щодо порушення права на звернення та інформацію районними ТЦК та СП. За реагування Уповноваженого надано відповіді на звернення та запити, уповноважені особи ТЦК та СП прийняли документи від громадян, а відповідно – відновлено права заявників.

Окрім цього, команда Представництва працювала з питанням можливих порушень працівниками ТЦК та СП під час перевірок військово-облікових документів. Відповідні випадки також відстежуються моніторингом медіа-простору. У разі виявлення повідомлень про порушення Представництво забезпечувало негайне реагування задля відновлення порушених прав і недопущення таких порушень у майбутньому.

В одному з місцевих ЗМІ було опубліковано відеоматеріал, який відображав конфліктну ситуацію між представниками ТЦК та СП та громадянином під час перевірки військово-облікових документів. У зв'язку із цим було направлено відповідні запити до компетентних органів для підтвердження або спростування зазначених відомостей, а також у разі їх підтвердження – притягнення винних до відповідальності та вжиття організаційно-управлінських заходів для запобігання подібним ситуаціям у майбутньому.

За результатами реагування Уповноваженого факти неправомірних дій працівників ТЦК та СП не було підтверджено.

(b) Захист прав дитини

Під час здійснення Представництвом своєї діяльності 2024 року було виявлено чимало порушень прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, які перебувають під опікою та піклуванням в інституційних закладах Києва та Київської області. Зокрема системними є такі порушення прав дітей: незабезпечення безпеки, гідного рівня проживання та харчування; порушення права на охорону здоров'я та медичне забезпечення; порушення права на доступ до якісної освіти, належного правового захисту та піклування; порушення права на сімейне виховання.

До Уповноваженого надійшло звернення щодо можливого порушення прав дітей в одному з комунальних закладів Київської області. Під час моніторингового візиту було перевірено умови проживання, догляд, харчування, доступ до освіти та медичного забезпечення вихованців закладу. Перевірено також інформацію щодо можливих фактів сексуального насильства над дітьми та приховування таких випадків персоналом закладу.

За результатами моніторингу отримано аргументовані відомості про застосування

сексуального насильства щодо дітей, а також факти його приховування працівниками закладу та ліцею. За наслідками реагування Національна поліція України почала кримінальне провадження за частиною 4 статті 152 Кримінального кодексу України, розслідування триває та взято під контроль Офісом Генерального прокурора.

(c) Захист інформаційних прав громадян

Актуальним залишається питання порушення органами влади Київської області інформаційних прав громадян в умовах воєнного стану, зокрема безпідставного обмеження доступу до публічної інформації або ненадання відповідей на запити. Крім того, досі проблемна відсутність на офіційних веб-сайтах органів влади інформації, що є обов'язковою для публікації згідно з чинним законодавством.

До Уповноваженого не раз надходили звернення від громадян Ч. і П. щодо порушення їхнього права на доступ до публічної інформації Ірпінської міської ради. У своїх зверненнях громадяни зазначали про відмову у наданні публічної інформації, що суперечить вимогам Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Безпосередньо працівники Представництва розглянули 62 звернення громадян Ч. і П., в яких містилися факти порушення їхнього права на доступ до публічної інформації. Для відновлення прав заявників і забезпечення дотримання права на доступ до публічної інформації працівники Представництва направили офіційні запити та звернення з роз'ясненнями та рекомендаціями до Ірпінської міської ради щодо повторного розгляду заяв громадян П. і Ч.

У результаті заходів Ірпінська міська рада здійснила потрібні дії, спрямовані на відновлення прав громадян П. і Ч., зокрема повторно розглянуто відповідні запити громадян і надано запитувану публічну інформацію.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Органам місцевого самоврядування:

- регулярно оприлюднювати на веб-сайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;
- забезпечувати розміщення інформації про порядок реалізації права громадян на звернення у доступному форматі на офіційному веб-сайті та в приміщеннях установи;
- забезпечувати виконання вимог щодо оприлюднення відкритих даних на відповідних державних веб-порталах, включаючи інформацію про використання публічних коштів.

КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Кіровоградської області надійшло **3285** звернень і **3634** повідомлення про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **2437**, соціальні права – **304**, економічні права – **154**, права дитини – повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	**912**	**2600**	3285
Повідомлення про порушення прав	**1147**	**3078**	3634

Моніторингові візити команди Представництва

2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини в Кіровоградській області здійснила **97** моніторингових відвідувань і **2** безвиїзних моніторинги за різними напрямами забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Зокрема за напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **11** моніторингових відвідувань. Серед них – **1** позапланове відвідування для перевірки фактів, викладених у зверненнях громадян.

За напрямом захисту прав дитини 2024 року здійснено **32** моніторингових візити. Увагу було зосереджено на питаннях дотримання прав дітей-сиріт, дітей, які позбавлені батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах і вилучених у батьків, підкинутих чи знайдених дітей.

Для визначення стану забезпечення рівних прав і свобод, зокрема доступності об’єктів соціальної інфраструктури в Кіровоградській області, команда Представництва здійснила 4 моніторингових відвідування закладів охорони здоров’я Кропивницького, де проаналізовано доступність закладів охорони здоров’я для маломобільних груп населення.

Важливий напрям роботи на регіональному рівні в Кіровоградській області – робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. 2024 року команда Представництва здійснила **40** моніторингових візитів у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, зокрема для моніторингу забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб відвідано **40** місць тимчасового проживання, окрім цього здійснено 4 моніторингових візити до освітніх центрів «Крим – Україна», «Донбас – Україна».

У сфері захисту інформаційних прав команда Представництва здійснила **2** безвиїзних моніторинги, предметом яких стали моніторинг дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації, захист персональних даних.

Просвітницькі заходи

Для підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини та громадянина в місцях несвободи Представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Кіровоградській області здійснило **4** інформаційних заходи в місцях несвободи

Кропивницького та області для більш як 350 осіб, які відбувають покарання. Команда Представництва також організувала **63** просвітницьких заходи із залученням громадськості. З них **30** інформаційних заходів здійснено для працівників органів місцевого самоврядування та державної влади, жителів громад щодо забезпечення дотримання інформаційних прав; **40** просвітницьких заходів – для внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання.

Основні питання, з якими працювала команда регіонального Представництва у Кіровоградській області:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- захист прав дітей;
- захист права на справедливий розгляд суду;
- захист прав людини в місцях несвободи;
- захист права на соціальний захист.

(a) Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов’язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Упродовж звітного періоду команда Представництва долучалася до роботи з родинами Захисників і Захисниць, які опинилися в російському полоні або такими, які зникли безвісти за особливих обставин. Спільно з представниками Координаційного штабу представники органів влади здійснили 6 зустрічей із членами родин військовослужбовців Кропивницького та територіальних громад області. Всього взяли участь 422 особи.

Серед основних категорій питань, за захистом яких звертаються Захисники та Захисниці України, – затягування з наданням статусу учасника бойових дій, із нарахуванням соціальних виплат та інших гарантій. Одне з найбільш поширених питань, з якими зверталися заявники до представництва Уповноваженого, – порушення прав військовослужбовців і членів їхніх родин на належне грошове забезпечення.

До регіонального представництва звернулася громадянка М. щодо невиплати заробітної плати загиблого 2023 року чоловіка-військовослужбовця. Як з’ясувалося, у громадянки М. на руках були офіційні документи з військової частини, де проходив службу її покійний чоловік-військовослужбовець щодо суми заборгованості військової частини перед покійним, однак з незрозумілих причин військова частина майже рік не виплачувала боргу. Представництво Уповноваженого направило лист-роз’яснення норм чинного законодавства, а також запит щодо прийнятих рішень військової частини про виплату коштів. Упродовж двох тижнів після направлення запиту громадянка М. отримала всю суму боргу.

(b) Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

На кінець грудня 2024 року в області на обліку перебувало 82,5 тис. ВПО, з яких 75,8 тис. осіб, які перемістилися після 24 лютого 2022 року.

У місті та області функціонують 76 МТП. За 2024 рік регіональне представництво здійснило 40 моніторингових візитів до місць тимчасового проживання ВПО. Більшість з них розміщені у сільській місцевості та не відповідають мінімально належним вимогам для життєзабезпечення ВПО.

Під час планового моніторингу дотримання прав внутрішньо переміщених осіб у місці тимчасового проживання на базі гуртожитку № 1 Центральноукраїнського державного університету ім. Володимира Винниченка встановлено, що у цьому закладі проживає 31 особа. Під час візиту зафіксовано низку порушень, а саме: санітарно-гігієнічні кімнати не пристосовано для осіб з інвалідністю та потребували ремонту, меблі в кімнатах потребували оновлення.

За результатами моніторингового візиту Кіровоградській обласній військовій адміністрації надано рекомендації для забезпечення дотримання прав ВПО. Ці рекомендації враховано: здійснено ремонтні роботи, встановлено нову кухонну техніку, оновлено санітарно-гігієнічні кімнати.

(c) Захист прав дитини

Регіональне представництво Уповноваженого впродовж 2024 року здійснило 31 виїзний моніторинговий візит до служб у справах дітей, будинків дитини, дитячих будинків-інтернатів, загальноосвітніх навчальних закладів, де навчаються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, центрів реабілітації дітей з інвалідністю, притулків для дітей, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, центрів соціальної підтримки дітей і сімей, під час яких було виявлено низку порушень.

Зокрема Служби у справах дітей не вживають заходів щодо забезпечення житлових/майнових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, що є порушенням пункту 61 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини»; не здійснюється належне провадження та виконання індивідуальних планів соціального захисту дитини; невідповідність у Службах працівників у співвідношенні до кількості дитячого населення. Зафіксовано також відсутність доступної інформації щодо організації прийому громадян службою, режиму роботи, контактного номера телефону Служби, що унеможливлює звернення дитини за захистом від насильства до органу місцевого самоврядування та є наявним фактом обмеженого доступу дитини до захисту її прав.

У вересні 2024 року команда Представництва Уповноваженого здійснила моніторинговий візит до Злинської територіальної громади, під час якого з'ясовано, що з 1 вересня 2023 року до вересня 2024 року в Службі у справах дітей Злинської сільської ради повністю відсутні працівники. Голова Злинської сільської ради повідомив, що конкурс на заміщення вакантних посад не оголошено, оскільки працівники сільської ради самі здійснювали функції служби, обов'язки було покладено на секретаря сільської ради.

Уповноважений направив подання до Злинської сільської ради щодо забезпечення невідкладного укомплектування Служби у справах дітей Злинської сільської ради працівниками. За результатами реагування селищна рада повідомила про укомплектування штату служби відповідно до кількості населення громади.

Протидія насильству над дітьми, жорстокому поводженню в дошкільних закладах освіти – одна з центральних тем діяльності представництва. Ця категорія найбільш вразлива, тому що маленькі діти не можуть самостійно повідомити про вчинення стосовно них насильства.

Із засобів масової інформації стало відомо, що в Знам'янці Кропивницького району Кіровоградської області виявлено факт побиття дворічної дитини вихователькою в одному із закладів дошкільної освіти. Регіональне представництво здійснило виїзд до дитячого садочка та низку бесід з працівниками ДНЗ і мамою побитої дитини, за результатами яких факт побиття дитини підтвердився. З розповідей батьків стало відомо, що це непоодинокий випадок жорстокого поводження з дітьми в зазначеному закладі. Уповноважений направив листи до Знам'янської міської ради та відділу поліції. За наслідками реагування поліція відкрила кримінальні провадження стосовно винних осіб, вихователька звільнилась із займаної посади, а директора ДНЗ у судовому порядку визнано винним.

Упродовж 2024 року збільшилася тенденція цькування у закладах освіти. У медіа та соціальних мережах систематично з'являлися повідомлення про цькування, прояви жорстокого поводження та різні форми насильства стосовно дітей під час навчального процесу. У більшості випадків зверталися самі батьки.

У листопаді 2024 року на підставі заяви громадянки Г. працівники представництва Уповноваженого провадили спостереження судового процесу Кіровоградського районного суду Кіровоградської області щодо притягнення до адміністративної відповідальності директора школи за неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадок цькування учасника освітнього процесу однокласниками. Зокрема керівництво закладу не вжило належних дій фіксації випадку цькування, який мав системний характер. За результатом судового розгляду директора школи було притягнуто до адміністративної відповідальності. Водночас батьки перевели учня до іншої школи. Цькування припинилося.

(d) Порушення права на справедливий розгляд суду

Упродовж року до Уповноваженого надходили звернення щодо відсутності дієвих механізмів дотримання права на розгляд цивільної судової справи впродовж розумного терміну.

До Уповноваженого надійшла заява від громадянина Р. щодо порушення права на розгляд справи судом упродовж розумного терміну. Зі змісту матеріалів стало відомо, що Кропивницький апеляційний суд розглядав справу за апеляційною скаргою громадянина Р. на рішення суду першої інстанції впродовж двох років. Тривалий розгляд справи зумовлений ненаданням незалежним експертом до суду експертного звіту щодо земельної ділянки.

Регіональне представництво здійснило візит до приватного судового експерта ТОВ «Науково-виробниче підприємство «УкрСпецБудЕкспертиза», надіслало акти реагування для вжиття відповідних заходів і передачі матеріалів до суду для продовження розгляду цивільної справи. За наслідками реагування впродовж робочого тижня експерт надав до апеляційного суду звіт, розгляд справи було продовжено, у зв'язку з чим упродовж місяця судову справу було розглянуто.

(e) Захист прав людини в місцях несвободи

Упродовж 2024 року Регіональне представництво здійснило 11 моніторингових візитів до місць несвободи.

Одне із системних порушень – неналежне забезпечення права підопічних на охорону здоров'я. У деяких закладах кабінети фізіотерапії та лікувальної фізкультури не працюють у зв'язку з відсутністю фахівців. У більшості закладів наявні вакантні посади лікарів; молодших медичних сестер; лікарів-психіатрів. Це спричиняє надмірне навантаження на персонал і зниження якості надання належних послуг вихованцям. Актуальним залишається також поліпшення стану приміщень, потреба в ремонтних роботах.

У процесі моніторингових візитів також виявлено неналежні умови проживання підопічних у психоневрологічних закладах.

Так, під час відвідування Олександрійського геріатричного пансіонату зі спеціальним відділенням встановлено низку порушень. Зокрема вся будівля пансіонату потребує капітального ремонту та заміни покрівлі; все приміщення вкрите пліснявою; окремі житлові кімнати перенаселені підопічними, що є порушенням норм житлової площі на особу. Уповноважений направив акти реагування щодо усунення виявлених пошкоджень. Пансіонат надав інформацію щодо вжиття заходів і на 2025 рік заплановано ремонт приміщення.

Окреме питання – ситуація в судах. Приміщення судів Кіровоградської області потребують ремонту, пристосування їх для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення. Наприклад, Компаніївський районний суд Кіровоградської області розміщений на другому поверсі приміщення, де взагалі немає доступу для маломобільних груп населення: відсутній пандус, ліфт/підйомник, саме приміщення потребує капітального ремонту. У судах немає кімнат для тримання підсудних, відсутні окремі ізольовані маршрути.

(f) Право на соціальний захист

Повномасштабне вторгнення, міграція і зменшення пасажиропотоку – це все впливає на транспортне сполучення та перевезення громадським транспортом. Наявне також зменшення маршрутів громадського транспорту в регіонах.

Тривалий час жителі одного з мікрорайонів Кропивницького не мали змоги швидко та зручно дістатися до центра міста та інших його мікрорайонів. Водночас діти шкільного віку не могли вчасно потрапити на заняття. Жителі мікрорайону не раз зверталися з колективними зверненнями до органів місцевого самоврядування Кропивницької міської ради. Однак реагування місцевої влади не було.

За реагуванням представника Уповноваженого в Кіровоградській області, яка безпосередньо відвідала місце, де мала бути облаштована зупинка для громадського транспорту, ініційовано зустріч Кропивницького міського голови, директора Комунального підприємства «Електротранс» Кропивницької міської ради та активістів громади, де було обговорено проблемні питання щодо додаткового маршруту громадського транспорту. Разом з мешканцями мікрорайону вони відвідали місце для запланованої зупинки громадського транспорту. Результат – міська влада організувала транспортне сполучення для жителів мікрорайону.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Кіровоградській обласній військовій адміністрації:

- увідповіднити вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» наявні на територіях громад Кіровоградської області місця компактного поселення;
- забезпечити працевлаштування осіб/лікарів до місць несвободи та створити додаткові гарантії для працевлаштування.

Органам місцевим самоврядування Кіровоградської області:

- увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Вінницької області кількості дітей у територіальних громадах вимогам статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей».

Службам у справах дітей територіальних громад, обласної/районних/міських/селищних/сільських військових адміністрацій:

- вжити заходів щодо заповнення вакантних посад фахівців із соціальної роботи у відповідних закладах, установах, які здійснюють соціальну роботу, надають соціальні послуги вразливим групам населення області та заповнення вакантних посад у службах у справах дітей області, де вони не заповнені, відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»;
- забезпечити реалізацію майнових і житлових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, своєчасною постановкою на квартирний облік, збереження права користування, встановлення опіки над майном дитини та вжиття належних заходів контролю за призначенням аліментів та їх стягненням.

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Львівської області надійшло **6275** звернень і **6977** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **4385**, соціальні права – **492**, економічні права – **417**, права дитини – **154** повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	1789	4718	6275
Повідомлення	2395	5720	6977

про порушення прав

Моніторингові візити команди Представництва

За рік роботи Регіональне представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Львівській області здійснило **249** моніторингових візитів і перевірок:

- 94 візити щодо моніторингу дотримання прав внутрішньо переміщених осіб;
- 92 візити щодо моніторингу дотримання прав дітей;
- 39 візитів щодо моніторингу дотримання прав осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення на доступне середовище;
- 13 відвідувань у рамках реалізації національного превентивного механізму;
- 11 візитів щодо моніторингу забезпечення доступу до освітніх послуг осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях;
- 4 перевірки щодо дотримання вимог законодавства у сфері захисту персональних даних.

Основні проблеми, з якими працювала команда Представництва:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у полоні РФ або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав дітей;
- запобігання дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей;
- дотримання прав людини в місцях несвободи;
- захист інформаційних прав громадян.

(а) Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у полоні РФ або зниклих безвісти за особливих обставин

В умовах війни важливий напрям роботи Представництва – забезпечення прав тих, хто захищає нашу державу або постраждав унаслідок російської агресії. Представництво Уповноваженого у Львівській області здійснює постійну роботу задля забезпечення дотримання прав військовослужбовців, ветеранів і військовозобов'язаних. Окрему увагу зосереджено на захисті прав членів родин військовослужбовців, які перебувають у полоні РФ або зниклих безвісти за особливих обставин. Представник Уповноваженого у Львівській області систематично зустрічається з такими сім'ями для надання потрібної підтримки та консультацій щодо захисту їхніх законних прав та інтересів.

Чисельність Збройних Сил України суттєво зросла внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації. У зв'язку із цим виникла потреба забезпечення належних умов для дотримання військової дисципліни та прав військовослужбовців. Зокрема відповідно до чинного законодавства України військовослужбовці, які потребують тимчасового обмеження свободи у межах військової юстиції, мають утримуватися в належних умовах, які відповідають національним і міжнародним стандартам.

Під час моніторингового візиту до одного з управлінь Військової служби правопорядку Збройних

Сил України, встановлено, що через повномасштабне вторгнення та запровадження воєнного стану зросла потреба в належних приміщеннях для тимчасового тримання військовослужбовців, однак наявна гауптвахта не функціонує через аварійний стан приміщень. Ситуація ускладнилася після закриття з безпекових міркувань останньої чинної гауптвахти на території Яворівського полігону. Встановлено, що проєктно-кошторисна документація на капітальний ремонт гауптвахти наявна з 2015 року, проте через постійний брак фінансування та зміну вартості робіт проєкт залишався нереалізованим.

У березні 2024 року в Представництві відбулася робоча зустріч з представниками правоохоронних органів, військових формувань області та міжнародними спостерігачами. Питання забезпечення належних умов для військовослужбовців перебуває під постійним моніторингом не лише національних правозахисних інституцій, а й міжнародних організацій, що підтверджує його важливість для зміцнення обороноздатності держави. За результатами обговорення Представник Уповноваженого у Львівській області ініціював внесення змін до обласної програми «Безпечна Львівщина» для виділення коштів на створення належних умов для військовослужбовців.

Завдяки активній позиції Офісу Омбудсмана України та належному реагуванню Львівської обласної ради рішенням ради від 27.08.2024 № 599 передбачено фінансування капітального ремонту приміщень. На 2025 рік заплановано завершення проєкту із загальним бюджетом 15 058 млн грн, що включає капітальний ремонт приміщень та облаштування прогулянкового майданчика. Реалізація цього проєкту дасть змогу забезпечити дотримання прав захисників України відповідно до найвищих національних і міжнародних стандартів, створивши гідні умови перебування, що відповідають їхньому статусу героїв, які боронять нашу державу від агресора.

(b) Захист від дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей

Війна РФ проти України спричинила стрімке зростання кількості людей, які мають інвалідність, а також загострила проблеми доступності для всіх маломобільних категорій населення. До таких категорій належать не лише особи з інвалідністю, а й люди похилого віку, вагітні жінки, батьки з дітьми до 7 років, особи, які тимчасово втратили здатність самостійно пересуватися внаслідок травм або захворювань. Тому Представництво зосередило суттєву увагу на питанні розбудови інклюзивного суспільства та забезпеченні безбар'єрного доступу для всіх цих категорій громадян.

За даними 39 моніторингів 2024 року, лише 23% об'єктів соціальної інфраструктури області повністю відповідають вимогам доступності для всіх маломобільних груп населення. Ця проблема особливо гостро постала в контексті розміщення в області великої кількості внутрішньо переміщених осіб, серед яких є багато представників маломобільних категорій.

У лютому 2024 року Представник Уповноваженого у Львівській області ініціював створення робочої групи з питань доступності при Львівській обласній раді. Ключовим інструментом роботи групи став розроблений Офісом Омбудсмана України запитальник для аудиту архітектурної та інформаційної доступності, що включає 71 критерій оцінювання.

Першим етапом впровадження запитальника став пілотний аудит трьох найбільших пунктів пропуску на українсько-польському кордоні – «Шегині», «Краківець» і «Рава-Руська». Особливу увагу приділено оцінці стану санітарних зон і вхідних груп з урахуванням потреб людей з

інвалідністю, вагітних жінок, людей похилого віку та батьків з малими дітьми.

Після внесення подань Уповноваженого до Кабінету Міністрів України та профільних міністерств щодо виявлених порушень на пунктах пропуску з відповідними рекомендаціями досягнено вагомих результатів. Зокрема укладено договір на реконструкцію міжнародного автомобільного пункту пропуску «Шегині – Медика», яка передбачає комплексну модернізацію пункту пропуску з урахуванням усіх вимог доступності.

На пункті пропуску «Краківець – Корчова» коштом співфінансування з обласного бюджету та субвенцій від місцевих громад, а також за підтримки громадських організацій Центр «Жіночі перспективи» та «СОС. Дитячі Містечка Україна» суттєво поліпшено інфраструктуру доступності. Встановлено пандуси відповідно до нових ДБН, створено безпорогову вхідну групу, поліпшено освітлення та покриття, облаштовано кімнату матері та дитини, яка щоденно обслуговує близько 30 дітей.

Успішна апробація запитальника дала змогу розширити сферу його застосування. У березні 2024 року робоча група почала масштабний аудит 210 об'єктів спільної власності Львівської обласної ради. Особливістю підходу стало залучення широкого кола експертів – від депутатів і чиновників до архітекторів і представників громадських організацій.

Наразі запитальник активно впроваджує територіальні громади для самостійного аудиту комунальних закладів, що свідчить про його практичну цінність і масштабність розробленого інструмента.

(c) Захист прав дитини

Війна та вимушене переміщення суттєво вплинули на реалізацію прав дітей у Львівській області. Моніторинги Представництва 2024 року виявили низку системних проблем у цій сфері. Одна з ключових – недостатня кількість фахівців у сфері захисту прав дітей у територіальних громадах, що негативно впливає на якість надання відповідних послуг. За результатами моніторингу встановлено, що у 9 із 39 міських територіальних громад (23%) та у 10 із 34 сільських і селищних територіальних громад (29%) кількість штатних працівників служб у справах дітей не відповідає вимогам статти 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей». Таким чином майже в кожній четвертій громаді області штатна чисельність служб у справах дітей потребує увідповіднення законодавству.

За результатами моніторингового візиту у листопаді 2024 року до Сектору у справах дітей Буської міської ради виявлено низку порушень. Зокрема невідповідність штатної чисельності працівників реальним потребам громади, відсутність у Сектору у справах дітей статусу юридичної особи.

Для усунення виявлених порушень до міської ради було направлено лист-реагування з відповідними рекомендаціями. За наслідками реагування рішенням Буської міської ради від 12.12.2024 № 891 створено Службу у справах дітей зі статусом юридичної особи; затверджено штатну чисельність у кількості 3 штатних одиниць.

Моніторингові візити до інтернатних закладів засвідчили наявність системних порушень прав

дітей на достатній життєвий рівень, освіту, охорону здоров'я та всебічний розвиток. Зокрема встановлено факти недостатнього матеріального забезпечення, неналежних умов проживання, обмеження особистої свободи вихованців. Проблеми наявні також з дотриманням прав дітей у санаторних закладах освіти: недостатнє фінансування, неналежне матеріально-технічне забезпечення, проблеми з організацією харчування та медичного обслуговування вихованців.

Особливу занепокоєність викликає організаційно-правове забезпечення діяльності цих закладів. Зміна типу закладів у процесі реформування системи освіти часто призводить до виникнення юридичних колізій, що негативно впливає на фінансування та кадрове забезпечення. Встановлено, що в деяких закладах наявні проблеми з оформленням документації, що створює ризики для стабільного функціонування та належного забезпечення прав вихованців.

У вересні 2024 року Представник Уповноваженого у Львівській області здійснив моніторингові візити до двох санаторних закладів освіти Львівської області – Сокальського академічного ліцею імені Т. Шевченка та Бориславського мистецького ліцею, де навчається більш як 450 дітей. Під час моніторингу виявлено критичну ситуацію із забезпеченням прав учнів. Найгострішою проблемою виявився стан організації харчування: на складах харчоблоків були відсутні запаси продуктів, асортимент обмежувався лише крупами та рибою із запасом на тиждень, у раціоні дітей були відсутні свіжі овочі та фрукти, потрібні для закладів санаторного типу.

Моніторингова група також встановила, що проблеми з харчуванням виникли через системні упущення в організаційно-правовому забезпеченні діяльності закладів. Зокрема після зміни типу закладів не було завершено процедури державної реєстрації, що призвело до проблем із фінансуванням. Невідповідність кодів програмної класифікації видатків (КПКВ) створила ризики несвоєчасної виплати заробітної плати працівникам і накопичення заборгованості за комунальні послуги.

За результатами виявлених порушень скеровано відповідні листи до Львівської обласної військової адміністрації та Управління майном спільної власності Львівської обласної ради. Ключовою вимогою стало термінове забезпечення закладів продуктами харчування та вирішення організаційно-правових питань для стабілізації їх фінансування.

Завдяки оперативному реагуванню вдалося досягти таких результатів: відновлено належне харчове забезпечення учнів, стабілізовано фінансування закладів через зміну КПКВ, завершено процедури державної реєстрації та налагоджено безперебійне функціонування закладів.

(d) Дотримання прав людини у місцях несвободи

2024 року Представництво Уповноваженого у Львівській області здійснило 13 моніторингових візитів у рамках реалізації національного превентивного механізму до місць несвободи різних типів: установ виконання покарань, ізоляторів тимчасового тримання, психоневрологічних інтернатів і дитячих будинків-інтернатів.

За результатами візитів виявлено низку системних проблем, характерних для місць несвободи Львівської області. Найпоширеніші порушення: незадовільні матеріально-побутові умови

тримання, відсутність належного медичного забезпечення, проблеми з доступом до безоплатної правової допомоги, недотримання вимог щодо доступності для осіб з інвалідністю.

Під час моніторингового візиту працівники Представництва виявили порушення прав людини в діяльності Комунального закладу Львівської обласної ради «Роздільський дитячий будинок-інтернат».

Серед іншого встановлено, що в будинку-інтернаті відсутні захисні споруди (укриття); виявлено підопічного, до якого неправомірно застосовано фізичне обмеження; встановлено, що підопічні проживають у непристосованих приміщеннях установи – коридорах, спортзалі; виявлено відсутність належного інвентарю; вихованці та підопічні закладу не повною мірою забезпечені ортопедичним взуттям; у будівлях закладу не забезпечено принципу універсального дизайну та розумного пристосування всіх приміщень; у закладі підопічні не знають про змогу витрачати власні кошти на особисті потреби; не налагоджено співпраці з місцевим центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Уповноважений вніс подання до Міністерства соціальної політики України, Національної соціальної сервісної служби України, Львівської обласної військової адміністрації та Львівської обласної ради з вимогою усунення виявлених порушень.

За наслідками реагування в установі здійснено ремонтні роботи житлових кімнат та відбувається їх облаштування; тривають роботи для забезпечення принципу універсального дизайну та розумного пристосування приміщень; вирішено проблему із забезпеченням підопічних ортопедичним взуттям; вихованцям забезпечено можливість користуватися власними мобільними телефонами, розпоряджатися власними коштами.

(е) Захист інформаційних прав громадян

Реалізація інформаційних прав – важливий складник демократичного суспільства, особливо в умовах воєнного стану. Упродовж 2024 року більшість звернень, які надходили на розгляд, стосувалися дотримання прав громадян на доступ до публічної інформації та розгляд звернень. Аналіз отриманої під час роботи Представництвом інформації виявив дві протилежні тенденції. З одного боку, зафіксовано випадки необґрунтованих відмов у наданні публічної інформації, порушення термінів розгляду звернень і недотримання вимог щодо оприлюднення інформації органами місцевого самоврядування. З іншого – спостерігалося суттєве зростання кількості випадків зловживання правом на інформацію та звернення.

Представництво виявило випадок масштабного зловживання правом на звернення та доступ до публічної інформації. Громадянин А. впродовж 2024 року надіслав до Львівської міської ради 570 звернень і 98 інформаційних запитів. Громадянин Б. надіслав до Львівської міської ради 185 звернень і 47 інформаційних запитів. Переважна більшість цих звернень і запитів була однотипною, стосувалася інформації, яку вже надавали заявнику раніше або містила вимоги щодо надання інформації в особливих форматах, опрацювання яких потребувало непропорційно великих ресурсів.

Моніторинг Представництвом офіційних веб-сайтів органів місцевого самоврядування Львівської області виявив системні упущення в оприлюдненні інформації, передбаченої

чинним законодавством. Здебільшого відсутня або неповна інформація про порядок доступу до публічної інформації, перелік наборів відкритих даних, регуляторні акти, фінансові звіти та проєкти рішень місцевих рад. Зокрема лише частина територіальних громад області оприлюднює на своїх веб-сайтах звіти про розгляд запитів на інформацію, менше половини громад мають актуальний графік прийому громадян, більшість громад публікують повний перелік адміністративних послуг. Виявлено також випадки розміщення застарілої інформації, яку не оновлювали більше року, а на веб-сайтах приблизно 20% громад взагалі відсутні окремі розділи, присвячені доступу до публічної інформації.

Аналіз свідчить, що належний рівень інформаційної відкритості органів місцевого самоврядування сприяє зменшенню кількості індивідуальних запитів на інформацію та звернень громадян, оскільки велика частина потрібної інформації стає доступною в режимі онлайн. Такий підхід дає змогу ефективніше розподіляти ресурси органів влади та запобігати випадкам зловживання інформаційними правами.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Львівській обласній військовій адміністрації:

- здійснювати систематичний аналіз дотримання прав осіб і умов їх перебування в підвідомчих інституційних закладах сфер соціального захисту та охорони здоров'я, зокрема в інтернатах, геріатричних пансіонатах і дитячих закладах, з урахуванням безпекової ситуації та вимог законодавства щодо належного рівня надання соціальних послуг.

Львівській обласній раді:

- забезпечити доступність комунальних закладів та установ для маломобільних груп населення затвердженням плану заходів із визначенням термінів і відповідальних осіб, встановлення засобів безперешкодного доступу та передбачити видатки на реалізацію зазначених заходів.

Органам місцевого самоврядування Львівської області:

- оприлюднити на веб-сайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законодавством України, зокрема щодо: порядку доступу до публічної інформації, звітів про розгляд запитів на інформацію, переліку та умов отримання адміністративних послуг, порядку оскарження рішень розпорядників інформації, наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, розпорядку роботи та графіка прийому громадян, порядку і термінів розгляду звернень громадян, рішень місцевих рад та їх виконавчих органів, проєктів регуляторних актів;
- увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Львівської області кількості дітей у територіальних громадах відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»;
- забезпечити доступність комунальних закладів для маломобільних груп населення через аудит архітектурної доступності об’єктів, затвердження плану заходів із визначенням термінів і відповідальних осіб, встановлення засобів безперешкодного

доступу, зокрема пандусів, підйомників, забезпечення універсального дизайну санітарних приміщень і передбачити видатки на реалізацію зазначених заходів.

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ

Звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Миколаївської області надійшло **3597** звернень і **3892** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **2591**, соціальні права – **317**, економічні права – **167**, права дитини – **119** повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	1058	2685	3597
Повідомлення про порушення прав	1276	3026	3892

Моніторингові візити команди Представництва

Від липня 2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини у Миколаївській області здійснено **37** моніторингових відвідувань за різними напрямами забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Зокрема за напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **13** моніторингових відвідувань.

За напрямом захисту прав дитини 2024 року **6** моніторингових візитів. Увагу було зосереджено на питаннях дотримання прав дітей-сиріт, дітей, які позбавлені батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах і вилучених у батьків, підкинутих чи знайдених дітей.

Важливий напрям роботи на регіональному рівні у Миколаївській області – робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. 2024 року команда Представництва відвідала **9** місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб.

У сфері захисту інформаційних прав команда Представництва здійснила **2** безвиїзних моніторинги, предметом яких стали моніторинг дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації, захист персональних даних.

Просвітницькі заходи

Для підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини та громадянина в місцях несвободи Представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Миколаївській області ініціював і здійснив **13** інформаційних заходів у місцях несвободи Миколаєва та області для більш як 200 осіб, які відбувають покарання. Команда Представництва також організувала **15** просвітницьких заходів із залученням громадськості. З них **6** інформаційних заходів – для працівників органів місцевого самоврядування та державної влади, жителів громад щодо забезпечення дотримання інформаційних прав; **9** просвітницьких заходів – для внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання.

Актуальні напрями роботи Представництва Уповноваженого у Миколаївській області

Географічне розташування обумовлює серед інших причин кількість і складність гуманітарних і воєнних викликів у Миколаївській області, ураховуючи наслідки збройної агресії Російської Федерації: систематичні обстріли всіх громад області агресором, інтенсивні бойові дії на Очаківському, Чорноморському напрямках, де частина Кінбурнської коси, яка входить до Миколаївської області, окупована. З початку 2022 року водопостачання Херсонської сторони з Дніпра зруйновано окупантами. Мешканці Миколаєва дотепер не забезпечені якісною водою, тому в місті на постійній основі працюють тимчасові автомати з очищеною водою, яку мешканці самостійно набирають і транспортують додому. Ці, а також інші чинники обумовлюють системні порушення прав людини і громадянина, протидія та запобігання яким потребують від влади і громадянського суспільства пошуку нових рішень і підходів. Актуальне завдання у регіоні – стабілізація життєдіяльності визволених громад.

Основні напрями діяльності команди регіонального Представництва Уповноваженого у Миколаївській області:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- захист прав дітей;
- захист інформаційних прав громадян;
- запобігання дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей.

(а) Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Миколаївська область – одна з областей з найбільшою кількістю військовополонених і безвісти зниклих військовослужбовців. На регулярній основі команда Представництва долучається до роботи з родинами Захисників і Захисниць, які опинилися в російському полоні або такими, які зникли безвісти за особливих обставин. Спільно з представниками Координаційного штабу, Уповноваженим з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, представників Міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні, представників органів влади здійснено 32 зустрічі з членами родин військовослужбовців Миколаєва та територіальних громад області для більш як 1700 учасників.

Під час зустрічі з рідними полонених військовослужбовців Збройних Сил України до Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Миколаївській області звернулася громадянка – мати українського захисника, який наразі перебуває у полоні, з проханням сприяти у захисті прав її родини з 11 дітьми на належне забезпечення житлом у Миколаєві. Вона повідомила, що її родина у складі 2 дорослих і 8 дітей проживає на площі менше 40 кв. м. Зважаючи на обмеженість житлової площі, подружжю доводиться постійно тіснитися в одній кімнаті з кількома дітьми, оскільки в інших кімнатах також живуть діти, які не мають належних мінімальних умов у частині житлової площі на дитину. Заявниця не раз, упродовж багатьох років, зверталасяя до представників міської та обласної влади з проханням допомогти у вирішенні проблеми належних житлових умов, однак отримувала формальні відповіді щодо відсутності можливостей у цьому питанні.

Заявниця звернулася до Уповноваженого, після чого фахівці регіонального представництва здійснили виїзд до місця проживання сім'ї і встановили фактичні житлові умови родини, а також досліджені наявні документи та матеріали щодо багаторічних звернень сім'ї до органів місцевої влади, які не приносили результатів.

Представництвом Уповноваженого відправлено запит до міської ради по суті звернення та організували зустріч родини з керівництвом міста для формування алгоритму дій для вирішення питання.

Результатом втручання Уповноваженого місцева влада прийняла рішення закласти в бюджет на 2025 рік кошти на придбання житла родині. Питання перебуває на контролі в Уповноваженого.

Упродовж 2024 року команда Представництва системно опрацьовувала питання, з якими звертаються військовослужбовці. Серед основних категорій питань, за захистом яких звертаються Захисники та Захисниці України, – зволікання з наданням статусу учасника бойових дій, нарахуванням соціальних виплат та інших гарантій.

До Уповноваженого звернулася громадянка К. щодо допомоги у встановленні в судовому порядку факту проживання однією сім'єю зі своїм чоловіком без шлюбу, який є військовослужбовцем і вважається зниклим безвісти. Як вбачалося зі звернення, судовий процес тривав більш як рік, судові засідання постійно переносили без поважних причин. Після направлення запитів до суду, здійснення моніторингу судового засідання у місячний термін суд прийняв рішення у справі. Право громадянки К. відновлено, що дає їй змогу звернутися до всіх органів влади та організацій для пошуку і встановлення місцезнаходження свого чоловіка.

На регулярній основі команда Представництва долучається до роботи з родинами Захисників і Захисниць, які опинилися в російському полоні або такими, що зникли безвісти за особливих обставин. Спільно з представниками Координаційного штабу, Уповноваженим з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, представників Міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні, представників органів влади відбулося 32 зустрічі з членами родин військовослужбовців Миколаєва та територіальних громад області для більш як 1700 учасників.

Порушення інформаційних прав військовозобов'язаних у деяких випадках зумовлює неможливість реалізації права на відстрочку. Зокрема Представництво Уповноваженого у

Миколаївській області 2024 року було розглянуло **44** звернення заявників щодо порушення права на звернення та інформацію районними міста Миколаєва та Миколаївським обласним ТЦК та СП. За реагуванням Уповноваженого надано відповіді на звернення та запити, уповноважені особи ТЦК та СП прийняли документи від громадян, а відповідно відновлено права заявників.

До Уповноваженого звернувся громадянин К., який більше трьох місяців не отримував відповідей на свої звернення до військової частини і ТЦК та СП, який його призвав на службу. Запити адвоката громадянина К. також залишалися без відповіді. Для з'ясування фактичних обставин справи Представник Уповноваженого скерував відповідні запити з роз'ясненнями чинного законодавства до ВЧ і ТЦК та СП. За наслідками реагування громадянину К. надано відповіді, зі змісту яких встановлено відновлення право заявника на належний розгляд звернень.

Окремим напрямом роботи залишається також дотримання прав військовозобов'язаних під час мобілізаційних заходів. З Миколаївської області надходили письмові та усні звернення громадян України щодо неправомірних дій працівників ТЦК та СП під час перевірки військово-облікових документів, у деяких випадках із застосуванням фізичної сили або психологічного тиска. Одна з кричущих проблем – порушення права на здійснення адвокатської діяльності, а саме перешкоджання в доступі адвокатам до приміщень ТЦК та СП для забезпечення права на захист клієнтів. Представництво систематично здійснювало просвітницькі заходи для запобігання порушенням прав людини під час мобілізаційного процесу.

(b) Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

У зв'язку з військовою агресією РФ у Миколаївській області на 31.12.2024 кількість зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб становить **121 825** осіб, з них **31 572** осіб – це діти до 18 років, **3 387** осіб з інвалідністю; **449** – багатодітних родин.

У Миколаївській області функціонує **5** офіційно зареєстрованих місць тимчасового проживання для ВПО. Додатково функціонують також 4 місця тимчасового проживання для ВПО, які офіційно не зареєстровані, утворені за фінансуванням громадських і благодійних організацій. Водночас більшість з них не відповідає мінімально належним вимогам для життєзабезпечення внутрішньо переміщених осіб. Два МТП, які офіційно зареєстровані по Миколаївській області, розташовані в приміщеннях діючих навчальних закладів. За результатами 9 моніторингових візитів МТП встановлено, що лише 1 з них доступне для розміщення маломобільних груп населення. Водночас потреба у додатковому розміщенні збільшується, що актуально і для вже функціонуючих МТП.

Після відновлення роботи представництва 2024 року під час моніторингового візиту до МТП у Миколаєві виявлено упущення в організації та функціонуванні приміщень для ВПО, їх невідповідність вимогам законодавства. Зокрема не забезпечено доступність для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, які перебувають у МТП; відсутній акт на використання найпростішого укриття; несправність каналізаційних труб; неналежна вентиляція в приміщеннях для приготування їжі; занедбані внутрішні дворики для дозвілля.

За результатами моніторингових візитів складено відповідні звіти з рекомендаціями, які було направлено до керівництва області та міста. Рекомендації органами місцевої влади виконано

частково, деякі перебувають у процесі опрацювання через проблеми з фінансуванням.

За особистого спілкування з мешканцями МТП сформовано звернення та з'ясовано факти порушень їхніх прав на отримання різних видів державних допомог і соціальних послуг. Зокрема відсутня системна робота Центру зайнятості з мешканцями МТП щодо працевлаштування, недостатня комунікація соціальних служб з ВПО щодо проблем оформлення виплат, формувань довідок і загального супроводу таких осіб.

За реагуванням представника Уповноваженого у Миколаївській області департамент праці та територіальний центр соціального захисту населення відпрацювали кожне індивідуальне питання за зверненням громадян. Внаслідок чого відновлено права більш як 10 людей.

(c) Захист прав дітей

У рамках моніторингу дотримання прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, здійснено 6 моніторингових візитів.

У більшості закладів залишаються невирішеними проблеми доступності та облаштування найпростішого укриття, дотримання добових норм і різноманітності раціону харчування, чим порушується право дітей на достатній рівень життя, потрібний для фізичного розвитку.

Моніторинг діяльності служб у справах дітей у територіальних громадах Миколаївської області дав змогу всебічно вивчити їхню роботу для забезпечення найкращих інтересів дитини, зокрема питання захисту персональних даних дітей, які перебувають на обліку в службах. У двох громадах Миколаївської області не створено служби у справах дітей як окремої юридичної особи.

Під час здійснення моніторингових візитів служб у справах дітей у Миколаївській області виявлено системну проблему – невідповідність штату вимогам статті 4 Закону України № 609-V від 07 лютого 2007 року «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей». За результатами реагування Уповноваженого відповідні голови громад розглянули питання розширення та доукомплектування штату. Високе навантаження на працівників Служб у справах дітей зумовлює складнощі у соціальному захисті дітей. За результатами моніторингів Служб у справах дітей виявлене, що служби у справах дітей не вживають заходів щодо реалізації майнових прав дітей, які перебувають на обліку:

Під час моніторингового відвідування однієї зі служб у справах дітей у Миколаївській області виявлено, що в особових справах дітей відсутня інформація щодо захисту майнових прав дітей, позбавлених батьківського піклування, на утримання батьками або одним з них за рішенням суду. За результатами реагування Уповноваженого служби у справах дітей переглянуто та активізовано роботу органів державної виконавчої служби у справах 25 дітей.

(d) Захист інформаційних прав громадян

Актуальним залишається питання порушення органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями інформаційних прав в умовах воєнного стану. Серед типових порушень: неправомірне обмеження доступу до інформації або ненадання

відповідей на запити на інформацію, а також відсутність на сайтах обов'язкових для оприлюднення даних.

Упродовж 2024 року команда Представництва здійснила 2 моніторинги веб-сайтів органів державної влади, територіальних громад щодо дотримання права громадян на звернення та доступу до інформації. Системного характеру набули такі порушення: часткова або повна відсутність інформації в публічному доступі на сайтах щодо прийнятих рішень, нормативно-правових актів, розміщення неактуальних або недіючих способів зв'язку та звернення до структурних підрозділів, відсутність на веб-сайтах звітності щодо задоволення запитів на публічну інформацію, відсутність графіка особистого прийому громадян посадовими особами та ін.

(е) Запобігання дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей

Актуальною проблемою для жителів області залишається впровадження механізмів інклюзії для осіб з інвалідністю та їх інтеграція в суспільне життя. Під час проведення моніторингових відвідувань закладів та установ різного спрямування та підпорядкування команда регіонального представництва вживає заходів з посилення контролю за виконанням законодавства щодо прав осіб з інвалідністю.

Одним із важливих аспектів роботи в звітному періоді стала інформаційна доступність органів влади для людей з вадами мовлення та слуху. Регіональне представництво Уповноваженого у Миколаївській області здійснило моніторинги державних і місцевих установ і закладів щодо доступу до інформації для осіб з сенсорними порушеннями. Зокрема за колективним зверненням громадських організацій Уповноважений надав пропозиції щодо доступу до освіти особам з інвалідністю.

До Уповноваженого звернувся в.о. голови ГО «Миколаївська обласна організація «УТОГ», ГО «Херсонська обласна організація «УТОГ» в інтересах осіб з порушеннями слуху щодо захисту їхнього права вести незалежний спосіб життя й всебічно брати участь у всіх його аспектах та від ймовірної дискримінації за ознакою стану здоров'я, зокрема в частині складання теоретичних і практичних іспитів на керування транспортними засобами.

Представництво в регіоні організувало робочу зустріч з керівниками Головного сервісного центру МВС в Одеській, Миколаївській і Херсонській областях і заявниками, під час якої було обговорено способи вирішення цих питань і алгоритм дій кожного з учасника процесу. Після цих зустрічей представництво Уповноваженого провадить перемовини між керівництвом автошколи у Миколаєві і представниками ГО «УТОГ» для створення при автошколі класу вивчення теоретичних і практичних матеріалів із жестомовним перекладом. Розробляють також пропозиції відповідних змін до законодавства для регулювання цих проблем. Питання перебуває на контролі в Уповноваженого.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Миколаївській обласній військовій адміністрації:

- увідповіднити місця тимчасового проживання на території Миколаївської області мінімальним стандартам функціонування місць тимчасового проживання,

передбачених Постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930;
- забезпечити інформування військовослужбовців, ветеранів і членів їхніх родин, а також родин загиблих щодо заходів соціальної підтримки та відповідних програм і проєктів, що реалізуються в області.

Органам місцевого самоврядування:

- оприлюднити на веб-сайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;
- увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Миколаївської області кількості дітей у територіальних громадах вимогам статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»;
- здійснити заходи щодо контролю за веденням документації в службах у справах дітей відповідно до вимог чинного законодавства;
- забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, службами у справах дітей територіальних громад Миколаївської області;
- забезпечувати особисті прийоми громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з урахуванням умов воєнного стану (здійснення особистого прийому через відео конференції, у безпечних для перебування просторах та ін.);
- забезпечити інформування військовослужбовців, ветеранів і членів їхніх родин, а також родин загиблих щодо заходів соціальної підтримки та відповідних програм і проєктів, що реалізуються у територіальних громадах області та в Миколаєві.

Службам у справах дітей територіальних громад, обласної / районних / міських / селищних / сільських військових адміністрацій:

- забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, постановкою на квартирний облік;
- забезпечувати захист і запобігати розповсюдженню конфіденційної інформації (персональних даних дітей), які перебувають на обліку.

ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини *з* Одеської області надійшло **– 5959** звернень і **6939** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **4057**, соціальні права – **621**, економічні права – **545**, права дитини – **230** повідомлень.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Звернення громадян	2014	4910	7273
Повідомлення про порушення прав	2579	5950	8135

Моніторингові візити команди Представництва

2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини в Одеській області здійснила **239** моніторингових відвідувань і **105** безвиїзних моніторингів за різними напрямами забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Зокрема за напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **22** моніторингових відвідування. Серед них **2** позапланових відвідування для перевірки фактів, викладених у зверненнях громадян.

За напрямом захисту прав дитини 2024 року здійснено **33** моніторингових візити. Увагу було зосереджено на питаннях дотримання прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах і вилучених у батьків, підкинутих чи знайдених дітей.

Для визначення рівня забезпечення рівних прав і свобод, зокрема доступності об'єктів соціальної інфраструктури в Одеській області, команда Представництва здійснила **21** моніторингове відвідування закладів охорони здоров'я Одеси та Одеської області, де проаналізовано доступність закладів охорони здоров'я для маломобільних груп населення.

Важливий напрям роботи на регіональному рівні в Одеській області – робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. 2024 року команда Представництва здійснила **65** моніторингових візитів у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, зокрема для моніторингу забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб відвідано **45** місць тимчасового проживання. Здійснено **16** моніторингових візитів освітніх центрів «Крим – Україна», «Донбас – Україна».

У сфері захисту інформаційних прав команда Представництва здійснила **22** безвиїзних моніторинги, предметом яких стали моніторинг дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації, захист персональних даних.

Просвітницькі заходи

Для підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини та громадянина в місцях несвободи Представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Одеській області ініціювало і здійснило **22** інформаційних заходи в місцях несвободи Одеси та області. Команда Представництва також організувала **162** просвітницьких заходи із залученням громадськості. З них **45** інформаційних заходів – для працівників органів місцевого самоврядування та державної влади, жителів громад щодо забезпечення дотримання інформаційних прав; **117** просвітницьких заходів – для внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання.

Основні питання, з якими працювала команда регіонального Представництва в Одеській області:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України;
- захист від дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей;
- дотримання інформаційних прав громадян;
- захист прав дітей.

(а) Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Упродовж року команда Регіонального Представництва долучалася до роботи з родинами Захисників і Захисниць, які опинилися в російському полоні або такими, які зникли безвісти за особливих обставин. Спільно з представниками Координаційного штабу, Уповноваженим з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, представників Міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні, представників органів влади здійснено **9** зустрічей із членами родин військовослужбовців Одеси та територіальних громад області для більш як 1000 учасників.

Упродовж 2024 року команда Представництва системно опрацьовувала питання, з якими звертаються військовослужбовці. Серед основних категорій питань, за захистом яких звертаються Захисники та Захисниці України, – зволікання з наданням статусу учасника бойових дій, нарахуванням соціальних виплат, гідні умови перебування у закладах охорони здоров'я та ін.

У серпні 2024 року бойовий медик П. оголосив голодування через умови перебування в одному з медичних закладів Одеської області. Парамедик заявив, що пацієнтів годують перевареною їжею, схожою на клей, а в палатах на стінах є пліснява. Представник Уповноваженого в Одеській області невідкладно здійснив цільове відвідування закладу охорони здоров'я для перевірки належності умов перебування військових під час лікування, зустріч з керівництвом лікарні, голодуючим. За результатами відвідування інформація підтвердилася. Умови, в яких перебували пацієнти, включно з військовослужбовцями, були абсолютно незадовільними та не відповідали встановленим стандартам. Уповноважений скерував відповідні листи-реагування до МОЗ України, керівництва ООВА. Голодування військовослужбовець припинив, умови перебування та харчування військових у лікарні поліпшено.

Окремим напрямом роботи залишається дотримання прав військовозобов'язаних під час мобілізаційних заходів. Упродовж 2024 року Одеська область була одним з регіонів, де найчастіше фіксувалися випадки порушення прав на пересування та права на особисту недоторканість, пов'язаних з процесом мобілізації. За кожним зверненням громадян, а також за фактами, оприлюдненими в соціальних мережах з цього питання, Представник Уповноваженого здійснював акти реагування, скеровував листи до відповідних органів для забезпечення дотримання прав людини.

До Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини звернулися родичі 14-річного хлопця з Ізмаїльського району, якого, зі слів бабусі-опікуна, невідомі особи у військовій формі, застосовуючи фізичну силу, намагалися мобілізувати до лав ЗСУ. Представник Уповноваженого скерував листи до обласного ТЦК та СП, ГУНП в Одеській області, Служби у справах дітей. За інформацією Ізмаїльського районного відділу поліції Головного управління Національної поліції в Одеській області відкрито кримінальне провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною 2 статті 146 Кримінального кодексу України, за фактом незаконного позбавлення волі та викрадення неповнолітньої особи. Досудове розслідування триває. Потерпілий пройшов обстеження в районній лікарні, йому надано психологічну допомогу, він продовжує навчання в школі.

(b) Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

На кінець 2024 року кількість зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб становить **218 352** особи, з них **50 819** осіб – це діти до 18 років, **9741** осіб з інвалідністю; **31 351** осіб пенсійного віку, **191** осіб багатодітних родин, функціонують 32 місця тимчасового проживання ВПО.

Упродовж 2024 року Представництво Уповноваженого в Одеській області здійснило 110 моніторингових перевірок щодо дотримання прав ВПО в громадах Одеської області та в місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб. Під час моніторингових візитів встановлено такі системні порушення: незадовільний стан приміщень МТП, потреба заміни дерев'яних вікон на металопластикові, стара та частково зламана побутова техніка.

Надано 218 рекомендацій, з них 56% виконано, 29% виконують, 15% виконано частково.

Моніторингова група регіонального представництва Уповноваженого в Одеській області здійснила моніторинговий візит до МТП у Подільську, під час якого було виявлено невідповідність умов проживання внутрішньо переміщених осіб мінімальним стандартам. За результатами моніторингу Уповноважений надав рекомендації щодо ремонту приміщення і створення належних умов для проживання ВПО. Результат: місцева влада за сприяння ГО «10 квітня» виконала ремонтні роботи 4-го поверху в будівлі для проживання ВПО. Відремонтовано санітарні вузли, приміщення загального користування, кімнати для проживання ВПО. Наразі в МТП є змога приймати людей і родинами, і самотніх. Враховано зберігання особистого простору, а також надання окремих кімнат для проживання.

(c) Захист від дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей

Під час візитів до закладів охорони здоров'я щодо архітектурної доступності виявлено і зафіксовано порушення, які мають системний характер: відсутність або невідповідність Державним будівельним нормам контрастного маркування фізичних перешкод (11 закладів), відсутність інформування тактильними інформаційними елементами (контрастні таблички з дублюванням шрифтом Брайля) функціональних приміщень закладів охорони здоров'я, невідповідність Державним будівельним нормам або відсутність пандусів/підйомників (1 заклад). Зафіксовано також невідповідність вимогам або повна відсутність паркувальних місць для транспорту осіб з інвалідністю, відсутність контрастного маркування на сходах і прозорих полотнах дверей, тактильних інформаційних елементів біля функціональних приміщень будівлі, неготовність персоналу до обслуговування пацієнтів, які спілкуються

жестовою мовою, та ін.

За результатами моніторингу та реагування Уповноваженого вжито заходів щодо забезпечення доступності осіб з інвалідністю в КНП «Дитяча міська поліклініка № 5» Одеської міської ради. Під час перевірки виявлено невідповідності вимогам доступності, зокрема інформаційної, та надіслано рекомендації для усунення виявлених упущень. На виконання таких рекомендацій Поліклініка встановила тактильну табличку з назвою та графіком роботи закладу на відповідній висоті, нанесено контрастне маркування, навпроти виходу з ліфта та стінах розміщено таблички з номером поверху, розміщено сповивальні столики у санітарно-гігієнічних приміщеннях для осіб з інвалідністю, кабіни ліфтів оснащено оперативним інформаційним зв'язком із диспетчером.

(d) Захист прав дітей

У рамках моніторингу дотримання прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, відвідано 12 стаціонарних лікувальних закладів і **2** перинатальні центри. Для реалізації функції парламентського контролю за дотриманням прав дитини працівники регіонального Представництва відвідали **8** служб у справах дітей і **12** центрів надання соціальних послуг у громадах Одеської області, а також державну установу «Одеський слідчий ізолятор».

Для більшості закладів залишаються невирішеними проблеми доступності та облаштування укриттів, дотримання добових норм і різноманітності раціону харчування, що порушує право дітей на достатній рівень життя, потрібний для фізичного розвитку.

Під час здійснення моніторингових візитів в Одеській області виявлено проблему, пов'язану з фінансуванням харчування дітей у медичних закладах з дитячими та педіатричними відділеннями. Зокрема виділені кошти на харчування дітей коливалися в межах від 19 до 70 гривень на добу, що було недостатнім для забезпечення належного рівня харчування.

Представництво Уповноваженого скерувало листи до керівництва Саратської селищної ради з рекомендаціями взяти на контроль питання харчування дітей у педіатричному відділені КП «Саратська центральна лікарня» та переглянути меню. За результатами реагування виконавчий комітет Саратської селищної ради прийняв управлінське рішення щодо перегляду меню, питання гідного харчування дітей перебуває на постійному контролі керівника громади. Зокрема в меню введено свіжі овочі, фрукти, м'ясо, рибу та напої, що суттєво підвищило поживну цінність раціону дітей і сприяло відновленню прав дітей на достатнє харчування.

Моніторинг діяльності служб у справах дітей у територіальних громадах Одеської області дав змогу всебічно вивчити їхню роботу для забезпечення найкращих інтересів дитини, зокрема питання захисту персональних даних дітей, які перебувають на обліку в службах. Так, під час здійснення моніторингових візитів служб у справах дітей в Одеській області виявлено системну проблему – невідповідність штату вимогам статті 4 Закону України № 609-V від 07 лютого 2007 року «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей». За результатами реагування Уповноваженого відповідні голови громад розглянули питання розширення та доукомплектування штату.

(e) Захист інформаційних прав громадян

Актуальним залишається питання порушення органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями інформаційних прав в умовах воєнного стану. Серед типових порушень: неправомірне обмеження доступу до інформації або ненадання відповідей на запити на інформацію, а також відсутність на сайтах обов'язкових для оприлюднення даних.

Упродовж 2024 року команда Представництва здійснила 8 моніторингів веб-сайтів органів державної влади, територіальних громад щодо дотримання права громадян на звернення та доступу до інформації. Системного характеру набули такі порушення: часткова або повна відсутність інформації в публічному доступі на сайтах щодо прийнятих рішень, нормативно-правових актів, розміщення неактуальних або недіючих способів зв'язку та звернення до структурних підрозділів, відсутність на веб-сайтах звітності щодо задоволення запитів на публічну інформацію, не зазначення порядку особистого прийому громадян посадовими особами та ін.

До Уповноваженого звернувся представник громадської організації щодо неправомірної відмови Одеської обласної державної (військової) адміністрації у наданні інформації у формі відкритих даних, яка стосується екологічного стану Одеської області.

За реагуванням Уповноваженого та наданням роз'яснень щодо порушеного питання розпорядники інформації повторно розглянули запити та надали потрібну інформацію у формі відкритих даних.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Одеській обласній військовій адміністрації:

- забезпечити дотримання у повному обсязі вимог законів України «Про звернення громадян» і «Про доступ до публічної інформації» щодо оприлюднення інформації на офіційних веб-сайтах.

Органам місцевого самоврядування:

- оприлюднити на веб-сайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;
- увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Одеської області кількості дітей у територіальних громадах відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»;
- забезпечувати особисті прийоми громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з урахуванням умов воєнного стану (здійснення особистого прийому через відеоконференцію, у безпечних для перебування просторах та ін.);
- забезпечити інформування військовослужбовців, ветеранів і членів їхніх родин, а також родин загиблих щодо заходів соціальної підтримки та відповідних програм і проєктів, що реалізуються у територіальних громадах області та Одеси.

Службам у справах дітей територіальних громад,

обласної/районних/міських/селищних/сільських військових адміністрацій:

- взяти на контроль реалізацію статті 4 Закону України № 609-V від 07 лютого 2007 року «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» – питання розширення та доукомплектування штату;
- вжити заходів щодо повного укомплектування особових справ дітей, які перебувають на обліку служб відповідно до норм чинного законодавства.

Закладам охорони здоров'я Одеської області:

- забезпечити фінансування харчування дітей у дитячх відділеннях з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини для забезпечення права дитини на життєвий рівень, достатній для фізичного, інтелектуального, морального розвитку.

Органам державної влади, місцевого самоврядування:

- виділити та належним чином облаштувати паркувальні місця для осіб з інвалідністю або осіб, що їх перевозять, поряд з підпорядкованими об'єктами;
- забезпечити нанесення контрастного маркування на сходи, пандуси, прозорі полотна дверей, розміщення тактильних інформаційних елементів;
- усунути архітектурні бар'єри, що ускладнюють пересування маломобільних груп населення в будівлях.

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Полтавської області надійшло **4818** звернень і **5355** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **3282**, соціальні права – **411**, економічні права – **354**, права дитини – **134** повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	1237	3400	4818
Повідомлення про порушення прав	1598	4132	5355

Моніторингові візити команди Представництва

2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини у Полтавській області здійснила **187** моніторингових відвідувань і візитів за різними напрямами забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина.

За напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **30** моніторингових відвідувань, з них – **8** відвідувань місць несвободи судової системи України. За результатами відвідувань підготовлено та направлено на Державну судову адміністрацію України **2** подання Уповноваженого для вжиття заходів, спрямованих на усунення виявлених порушень.

За напрямом захисту прав дитини 2024 року проведено **50** моніторингових візитів, за результатами яких внесено **3** подання Уповноваженого до органів місцевого самоврядування Полтавської області.

Важливий напрям роботи на регіональному рівні у Полтавській області – робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. 2024 року команда Представництва здійснила моніторингові візити у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, зокрема для моніторингу забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб відвідано **72** місця тимчасового проживання ВПО.

Для визначення стану забезпечення рівних прав і свобод, зокрема доступності об'єктів соціальної інфраструктури в Полтавській області, команда Представництва здійснила **3** моніторингових відвідування закладів охорони здоров'я Полтави, під час яких було проаналізовано доступність закладів охорони здоров'я для маломобільних груп населення.

У сфері захисту інформаційних прав команда Представництва здійснила **28** безвиїзних моніторингів, предметом яких стали моніторинг дотримання права на звернення та на доступ до публічної інформації, захист персональних даних, а також здійснено **4** моніторингових візити для перевірки дотримання законодавства про захист персональних даних

Крім того, здійснено **30** моніторингових спостережень судових засідань за зверненням засуджених на застосування до них умовно-дострокового звільнення, заміни невідбутої частини покарання більш м'яким і дотримання процесуальних прав.

Просвітницькі заходи

Для підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини і громадянина в місцях несвободи Представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини області здійснило **6** інформаційних заходів у місцях несвободи Полтавської області для більш як **200** осіб, що відбувають покарання. Організовано також **72** просвітницьких заходи для внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання.

Крім цього, упродовж 2024 року для підвищення рівня правової культури серед молоді здійснено **38** просвітницьких заходів для школярів і студентів спільно з інспекторами відділу «Служба освітньої безпеки» Управління патрульної поліції в Полтавській області.

Основні питання, з якими працювала команда регіонального Представництва у Полтавській області:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за

особливих обставин;
- захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії;
- захист прав дітей;
- захист інформаційних прав громадян.

(a) Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

В умовах триваючої повномасштабної збройної агресії РФ проти України одне з важливих напрямів діяльності Уповноваженого – питання дотримання прав військовозобов'язаних, резервістів, військовослужбовців і членів сімей військовослужбовців, захоплених у полон, зниклих безвісти, які загинули на полі бою чи померли від отриманих поранень.

Особливу увагу в області представник Уповноваженого приділив зустрічам із сім'ями військовослужбовців і зниклих безвісти із залученням голів територіальних громад, органів ТЦК та СП та представників поліції, всього здійснено **26** зустрічей, в яких брали участь більш як **2000** учасників

Серед ключових викликів 2024 року варто зазначити збільшення кількості звернень щодо порушення порядку здійснення мобілізації – неправомірних дій працівників ТЦК та СП. На кожне порушення, зокрема висвітлені у ЗМІ, Регіональне представництво вжило належних заходів реагування: скеровано листи до ТЦК та СП, військової служби правопорядку органів Національної поліції, здійснено цільові моніторингові візити для перевірки зазначеної інформації.

У грудні 2024 року у Полтавських регіональних ЗМІ було розповсюджено інформацію щодо застосування фізичних погроз військовослужбовцем Полтавського ОМТЦК та СП до військовозобов'язаного під час небажання останнього проходити ВЛК. У зв'язку із цим регіональне представництво Уповноваженого у Полтавській області підготувало лист-запит щодо цього випадку до Полтавського ОМТЦК та СП. Вони призначили службове розслідування, за результатами якого військовослужбовця Полтавського ОТЦК та СП притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

(b) Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

На кінець грудня 2024 року, за даними Полтавської обласної військової адміністрації, кількість ВПО в області становила **183 244** особи. Ключові проблемні питання, з якими стикалися ВПО 2024 року та з приводу яких зверталися до Уповноваженого ВРУ з прав людини: забезпечення належних умов проживання, висока вартість оренди житла, а також недостатнє формування фонду житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО, чи взагалі наявність таких фондів житла лише «на папері».

Окрім того, велика частина ВПО в Полтавському регіоні стикається з проблемами працевлаштування, так, близько третини ВПО працездатного віку безробітні. Причин кілька, зокрема низька заробітна плата, відсутність вакансій і що далі від обласного чи районних центрів ВПО розмістилися або були розміщені, то складніше їм працевлаштуватися.

Для контролю за забезпеченням дотримання прав ВПО на належні умови проживання у місці тимчасового проживання регіональне представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Полтавській області за 2024 рік здійснило **72** моніторингових візити та перевірило МТП на відповідність нормам, визначеним Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб». За результатами моніторингових візитів 2024 року надано **96** рекомендацій Полтавській обласній військовій адміністрацій щодо поліпшень умов проживання у перевірених МТП. Із **96** наданих рекомендацій виконано **62**, що становить 65%, виконано частково **4**, що становить 4%, та ще **30** рекомендацій перебувають у процесі виконання, що відповідно становить 31%.

У березні 2024 року регіональний координатор взаємодії з громадськістю Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Полтавській області здійснено моніторинговий візит до МТП на базі гуртожитку державного навчального закладу «Гадяцьке вище професійне аграрне училище» у Полтавській області. Цей візит був повторним, після першого візиту 2023 року частину рекомендацій було виконано, однак умови проживання в гуртожитку були негідними і не відповідали вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб». Будівля потребувала капітальних ремонтних робіт, зокрема було виявлено проблеми з водопостачанням і водовідведенням, неналежний стан душових і вбиралень, зокрема наявна пліснява через відсутність вентилювання, проблеми з тепломережею. ВПО проживали в таких умовах з початку 2022 року.

Відповідно до здійснених заходів і наданих рекомендацій МТП тимчасово зупинило своє функціонування для проведення належних ремонтних робіт та увідповіднення умов проживання вимогам постанови. Всіх ВПО тимчасово було розселено до інших МТП.

(c) Захист прав дитини

Регіональне представництво Уповноваженого у Полтавській області впродовж 2024 року здійснило **50** виїзних моніторингових візитів до служб у справах дітей, будинків дитини, дитячих будинків-інтернатів, загальноосвітніх навчальних закладів, навчально-реабілітаційних центрів, спеціальних шкіл, де навчаються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, дитячих відділень лікарень для моніторингу дотримання прав дітей.

Під час відвідувань служб у справах дітей у територіальних громадах виявлено низку системних порушень: не вжито заходів щодо забезпечення житлових/майнових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування; не здійснено належного ведення та виконання Індивідуальних планів соціального захисту дитини; відсутність у Служб статусу юридичної особи та невідповідність штатних працівників у співвідношенні до кількості дитячого населення; не оприлюднено на офіційних веб-сайтах інформації щодо організації прийому громадян службами, режиму їх роботи, контактних номерів телефону.

Під час моніторингового візиту до Лохвицької служби у справах дітей у Полтавській області виявлено порушення житлових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування. Служба у справах дітей не вживала заходів щодо збереження житла, яке належить дітям-

*сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, на праві користування. Регіональне представництво надало відповідні рекомендації Лохвицькій міській раді та службі у справах дітей для усунення виявлених порушень. Виконавчий комітет Лохвицької міської ради прийняв рішення про збереження права користування житлом за **18** дітьми-сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування.*

Під час моніторингів закладів охорони здоров'я з'ясовано, що всі діти перебувають у лікарнях на законних підставах. Проте у дитячих відділеннях медичних закладів виявлено неналежне ведення та наповнення медичних карток стаціонарного хворого – дітей з-поміж вразливих категорій; відсутність захисних споруд (укриття), які б могли забезпечити безпеку дітей або ж їх незадовільний стан; відсутність автоматичної пожежної сигналізації, неналежне харчування дітей, яке є не збалансованим і не забезпечує норму харчування, яке б сприяло відновленню здоров'я.

У закладах освіти, де передбачено цілодобове перебування дітей, встановлено відсутність контролю за умовами перебування дітей, евакуйованих за кордон та їх соціального захисту (відсутність паспортів громадян України, проходження медичного огляду, отримання дітьми реабілітаційних послуг); невжиття заходів щодо забезпечення житлових/майнових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування.

Під час моніторингових візитів до Полтавського навчально-реабілітаційного центру Полтавської обласної ради, Микільського навчально-реабілітаційного центру Полтавської обласної ради, Кременчуцького спортивного ліцею ім. І. М. Піддубного Полтавської обласної ради встановлено, що стосовно дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, евакуйованих за кордон та опікуном яких є заклад, не вжито заходів до запобігання порушення прав дітей. За результатами моніторингу виявлено, що заклади не забезпечили належного контролю за місцем перебування дітей за межами України, станом їхнього здоров'я, умовами їхнього проживання, виховання, навчання та розвитку, а також не отримано інформації про їх доступ до медичних, освітніх і реабілітаційних послуг, що є прямим порушенням вимог чинного законодавства.

У результаті наданих рекомендацій заклади вжили низку потрібних заходів для усунення виявлених порушень: організовано процес отримання паспортів громадян України для дітей, забезпечено відновлення права дітей на отримання аліментів, а також отримано інформацію щодо умов проживання, навчання, виховання та доступу дітей до медичних і реабілітаційних послуг.

(d) Захист інформаційних прав громадян

Упродовж 2024 року команда Представництва здійснила **28** моніторингів веб-сайтів органів державної влади, територіальних громад щодо дотримання права громадян на звернення та доступу до інформації. Системного характеру набули такі порушення: часткова або повна відсутність інформації в публічному доступі на сайтах щодо прийнятих рішень, нормативно-правових актів, відсутність на веб-сайтах звітності щодо задоволення запитів на публічну інформацію, відсутність форми для подання електронного звернення, відсутність інформації про правила роботи, правила внутрішнього трудового розпорядку та регламент роботи та ін.

До Уповноваженого звернулася журналістка щодо неправомірної відмови органом місцевого самоврядування у наданні інформації про розмір нарахованої та виплаченої заробітної плати селищному голові та двом його заступникам.

За реагуванням Уповноваженого та наданням роз'яснень щодо порушеного питання селищна рада як розпорядник інформації повторно розглянула запит на інформацію та надала запитувану інформацію.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Полтавській обласній військовій адміністрації:

- провести моніторинг МТП, які внесено до переліку місць тимчасового проживання Полтавської області, затвердженого розпорядженням начальника Полтавської обласної військової адміністрації 6.11.2023 року за № 731 на їх відповідність нормам, визначеним Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» та в разі виявлення неналежних умов проживання ВПО здійснити заходи, спрямовані на поліпшення житлових умов у МТП;
- увідповіднити вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 наявні на територіях громад Полтавської області місця компактного поселення, не включених до переліку місць тимчасового проживання та в яких проживають внутрішньо переміщені особи, з подальшим включенням таких місць до переліку;
- забезпечити готовність до використання та доступність укриттів, включно з укриттями закладів охорони здоров'я.

Органам місцевого самоврядування:

- оприлюднити на веб-сайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;
- забезпечити фінансування харчування дітей у дитячих відділеннях закладів охорони здоров'я з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини та для забезпечення права дитини на життєвий рівень, достатній для фізичного, інтелектуального, морального розвитку;
- здійснити заходи щодо контролю за веденням документації в службах у справах дітей відповідно до вимог чинного законодавства.

Службам у справах дітей обласної військової адміністрації, районних військових адміністрацій, територіальних громад:

- забезпечити реалізацію майнових і житлових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, своєчасною постановкою на квартирний облік, збереженням права користування, встановленням опіки над майном дитини та вжиттям належних заходів контролю за призначенням аліментів та їх стягненням.

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Рівненської області надійшло 3220 звернень і 3501 повідомлення про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські – 2373, соціальні – 248, економічні – 162, права дітей – 64 повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	673	2193	3220
Повідомлення про порушення прав	854	2501	3501

Важливий напрям роботи – моніторинг дотримання прав громадянина органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями та ін. 2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини в Рівненській області здійснила 235 моніторингових відвідувань і 10 безвиїзних моніторингів за різними напрямами забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина.

З них:

- відвідувань національного превентивного механізму – 28 (планових – 27, позапланових – 1);
- моніторинг дотримання прав дітей – 86;
- моніторинг дотримання прав внутрішньо переміщених осіб – 100;
- перевірка персональних даних – 4;
- моніторинг дотримання права на звернення в умовах воєнного стану – 8 (планових безвиїзних), 5 – позапланових;
- моніторинг архітектурної доступності – 5 закладів охорони здоров'я, які налічують 21 будівлю;
- моніторинг у межах розгляду звернень – 9.

Просвітницькі заходи

Для підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини та громадянина в місцях несвободи Представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Рівненській області ініціював і здійснив **15** інформаційних заходів у місцях несвободи Рівного та області для більш як 600 осіб. Команда Представництва також організувала **85** просвітницьких заходів із залученням громадськості. З них **15** інформаційних заходів – для працівників органів місцевого самоврядування та державної влади, жителів громад щодо забезпечення дотримання інформаційних прав; 90 просвітницьких заходів – для внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання.

Основні напрями, за якими працював представник Уповноваженого у Рівненській області

2024 року:

- дотримання прав військовослужбовців, осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, військовополонених і незаконно утримуваних цивільних осіб;
- дотримання прав громадян, які постраждали від збройної агресії проти України;
- запобігання дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей;
- дотримання прав дітей;
- захист прав осіб, які утримуються у місцях несвободи;
- дотримання права на доступ до публічної інформації та права на звернення.

(а) Дотримання прав військовослужбовців, осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, військовополонених і незаконно утримуваних цивільних осіб

В умовах триваючої повномасштабної збройної агресії РФ проти України один з важливих напрямів діяльності Уповноваженого – питання дотримання прав військовозобов'язаних, резервістів, військовослужбовців і членів сімей військовослужбовців, захоплених у полон, зниклих безвісти або які загинули на полі бою чи померли від отриманих поранень.

Відповідно Представник Уповноваженого у Рівненській області здійснював роботу, спрямовану на забезпечення дотримання конституційних прав і свобод громадян України на потрібну (безоплатну) медичну допомогу та реабілітацію військовослужбовців; забезпечення дотримання прав членів родин військовослужбовців, які зникли безвісти, потрапили до полону або загинули, та інші питання.

Представник у регіоні за участі Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими та Міжнародного комітету Червоного Хреста брав участь у 9 зустрічах з більш як 800 членами родин військовослужбовців, які зникли безвісти, потрапили до полону.

Серед ключових викликів 2024 року варто зазначити збільшення кількості звернень щодо мобілізації – неправомірних дій працівниками ТЦК та СП. На кожне порушення, зокрема висвітлене у ЗМІ, Регіональне представництво вжило належних заходів реагування: скеровано листи до ТЦК та СП, військової служби правопорядку органів Національної поліції, здійснено цільові моніторингові візити для перевірки зазначеної інформації.

Порушення інформаційних прав військовозобов'язаних у деяких випадках зумовлює неможливість реалізації права на відстрочку. Зокрема Представництво Уповноваженого у Рівненській області 2024 рок розглянуло 7 письмових звернень заявників щодо порушення права на звернення та інформацію районними та обласним ТЦК та СП. За реагуванням Уповноваженого надано відповіді на звернення та запити, уповноважені особи ТЦК та СП прийняли документи від громадян, а відповідно – відновлено права заявників.

10.07.2024 до Уповноваженого звернувся громадянин Ю. щодо порушення посадовими особами Рівненського об'єднаного міського територіального центру комплектування та соціальної підтримки (далі – Рівненський ОМТЦК та СП) вимог Закону України «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів».

Із матеріалів звернення вбачається, що Заявник звернувся до Рівненського ОМТЦК та СП із письмовим запитом щодо надання інформації про включення його до Єдиного державного

реєстру призовників, військовозобов'язаних і резервістів, проте відповіді не отримав.

У зв'язку із цим регіональне Представництво Уповноваженого в Рівненській області надіслало листи до Рівненського ОМТЦК та СП із відповідними роз'ясненнями та вимогами. За результатом реагування Уповноваженого Заявнику надано запитувану інформацію, чим відновлено його право на отримання відповіді на запит на інформацію.

(b) Дотримання прав громадян, які постраждали від збройної агресії проти України

Внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України більшість людей були змушені покинути свої домівки та шукати безпечного прихистку в інших регіонах нашої країни. Так, на кінець грудня 2024 року, за даними Рівненської обласної військової адміністрації, кількість ВПО в області становить 43 817 осіб. Ключові проблемні питання, з якими стикалися внутрішньо переміщені особи (далі – ВПО) та з приводу яких зверталися до Уповноваженого ВРУ з прав людини, – це неналежні умови проживання.

У зв'язку з погіршенням безпекової ситуації прийнято рішення про обов'язкову евакуацію у примусовий спосіб з Донеччини. Організацію евакуації здійснено у співпраці органів влади з неурядовими громадськими організаціями.

Для контролю за забезпеченням дотримання прав ВПО регіональне представництво Уповноваженого постійно здійснює моніторингові візити до МТП. За 2024 рік здійснено 93 таких візити для моніторингу дотримання прав внутрішньо переміщених осіб у місці тимчасового проживання та перевірено на відповідність нормам, визначеним Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб».

Водночас більшість з них не відповідає мінімально потрібним вимогам для життєзабезпечення внутрішньо переміщених осіб.

За 2024 рік Представництво Уповноваженого надало 313 рекомендацій, з них виконано – 85 (23%), не виконано – 51 (1%), виконуються – 154 (41 %) та частково виконано – 23, що становить 6%.

За результатами 93 моніторингових візитів до МТП встановлено, що лише 2 з них доступні для розміщення маломобільних груп населення. Водночас потреба у додатковому розміщенні збільшується, що актуально і для вже функціонуючих МТП.

Водночас у процесі моніторингів в окремих МТП виявлено негідні умови проживання ВПО.

У вересні 2024 року працівники Представництва у Рівненській області здійснили моніторинговий візит до МТП ВПО на базі недіючого фельдшерсько-акушерського пункту Зорянської сільської ради. Під час огляду приміщень МТП встановлено, що в МТП не придатні для проживання: відсутнє водопостачання та побутові прилади в достатній кількості, санітарно-гігієнічна кімната (туалет на дворі), рукомийник і душ, ВПО милися в тазах.

За реагування Уповноваженого право ВПО на належні умови проживання відновлено,

мешканців переміщено в інше МТП з хорошими умовами проживання.

Зокрема, зафіксовано такі упущення:

- відсутність безбар'єрного доступу до будівель (бракує пандусів, ліфтів або зручних входів);
- відсутність спеціально облаштованих санітарно-гігієнічних приміщень (туалети та душові не мають поручнів, достатнього простору для маневрування та ін.).

У березні 2024 року працівники Представництва Уповноваженого здійснили моніторинговий візит до МТП ВПО на базі гуртожитку № 6 Рівненського державного гуманітарного університету. Під час візиту встановлено, що приміщення МТП не пристосовано для проживання осіб з інвалідністю.

За реагуванням Уповноваженого право 80 ВПО на доступність до приміщення відновлено: при вході в МТП встановлено пандус і підйомник, здійснено ремонт санітарно-гігієнічних кімнат відповідно до вимог Державних будівельних норм В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд».

(c) Запобігання дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей

2024 року Представництво Уповноваженого у Рівненській області приділило особливу увагу архітектурній доступності медичних закладів міста. Під час моніторингу оцінювали відповідність лікарень вимогам безбар'єрності для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення. Зокрема аналізували наявність пандусів, ліфтів, просторих коридорів, зручних санітарно-гігієнічних приміщень, а також тактильних і візуальних орієнтирів для людей із порушеннями зору та слуху.

Моніторингова група виявила низку системних проблем: відсутність або невідповідність контрастного маркування фізичних перешкод, нестачу тактильних табличок з шрифтом Брайля, невідповідність ширини дверних прорізів і коридорів будівель державним будівельним нормам. Зафіксовано також недостатню кількість паркомісць для осіб з інвалідністю, що ускладнює доступ до медичних послуг.

Під час моніторингового візиту до КНП «ЦПМСД «Ювілейний» Представництво Уповноваженого виявило недотримання норм архітектурної доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Зокрема санітарно-гігієнічні приміщення не обладнано поручнями, біля функціональних приміщень і кабінетів лікарів-спеціалістів відсутні тактильні таблички контрастного кольору з номером кабінету та його призначенням, відсутні системи інформації та сигналізації про небезпеку, яка передбачає візуальну, звукову та тактильну інформацію.

За результатами наданих рекомендацій адміністрація закладу здійснила належні заходи для усунення цих порушень: встановлено тактильні таблички контрастного кольору у функціональних приміщеннях і коридорах закладу, що забезпечило зручнішу орієнтацію для людей із порушеннями зору, виготовлено проєктно-кошторисну документацію на встановлення сучасної пожежної сигналізації, заплановано придбання та встановлення спеціальних поручнів.

(d) Дотримання прав дітей

Упродовж 2024 року здійснено 86 виїзних моніторингових візитів до служб у справах дітей, дитячих будинків-інтернатів, загальноосвітніх навчальних закладів, де навчаються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, центрів реабілітації дітей з інвалідністю, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, стаціонарних лікувальних закладів і перинатального центру для моніторингу дотримання прав дітей.

За результатами моніторингів закладів охорони здоров'я з'ясовано, що всі діти перебувають у лікарнях на законних підставах для лікування та/або обстеження.

Під час візитів виявлено такі системні порушення:

- службами у справах дітей (далі – Служба) не належним чином ведуться особові справи дітей, зокрема родинними групами (одна особова справа на всіх дітей з родини), індивідуальні плани створено формально, не відбувається їх корегування, суб'єкти, які є виконавцями індивідуального плану соціального захисту дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, дитини, яка залишилися без батьківського піклування, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, зобов'язані щокварталу (або на вимогу) надавати службі у справах дітей звіт про стан його виконання в межах своїх повноважень. Водночас під час вивчення особових справ дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, з'ясовано, що індивідуальні плани формальні, за змістом подібні, виконавці індивідуального плану не дотримують норми законодавства. Служби не ознайомлюють батьків або осіб, які їх заміняють;

- невідповідність кількості працівників до дитячого населення;

- на офіційних сайтах селищних, сільських рад інформацію про Службу розміщено неповну: не оприлюднено графіки прийому громадян, перелік та умови отримання послуг, надаваних Службою, контактів Західного міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги та телефон гарячої лінії психологічної підтримки та ін., що є порушенням права громадян на доступ до інформації, визначеного статтею 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації»;

- у закладах охорони здоров'я не створено умов для здобуття дітьми загальної середньої освіти за умови їх довготривалого перебування та лікування більш як 30 днів;

- ільшість укриттів потребують капітального ремонту, доукомплектування продуктами харчування та запасами питної води.

Водночас у низці закладів порушено право дітей на достатній життєвий рівень, потрібний для фізичного розвитку.

За результатами наданих рекомендацій керівникам закладів охорони здоров'я та служб у справах дітей усі упущення виправлено, не вирішеними залишилися питання щодо виділення коштів на капітальний ремонт укриттів у закладах охорони здоров'я та збільшення штатних одиниць у службах у справах дітей.

У вересні 2024 року команда Офісу Омбудсмана України у Рівненській області здійснила моніторинговий візит до Сарненського районного ліцею «Лідер» Сарненської міської ради.

Під час візиту було встановлено, що діти, які залишалися в ліцеї на цілодобове перебування, проживали у кімнатах по 6 осіб. Вони не мали достатньо вільного місця й особистого простору. У закладі не було дотримано вимоги щодо належних норм площі, які повинні становити не менше 5 кв.м на дитину.

Так, не забезпечено прав дітей на рівень життя, потрібний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку, належний захист державою.

Для відновлення права дітей Уповноважений вжив невідкладних заходів реагування, за результатами яких учнів ліцею розселили в додаткові кімнати. Як результат право 80 дітей на належний захист державою, соціальне забезпечення та рівень життя, потрібні для фізичного, розумового, морального і соціального розвитку, відновлено.

Зокрема в окремих ліцеях наявні проблеми з дотриманням належних житлово-побутових і санітарних стандартів, що може негативно впливати на здоров'я та фізичний розвиток учнів.

У серпні 2024 року Представництво Уповноваженого здійснило моніторинговий візит до Навчально-реабілітаційного центру в с. Ясининичі Рівненської обласної ради. за результатами якого здійснено негайне реагування на порушення прав дитини. Так, встановлено, що у санітарно-гігієнічних приміщеннях порушено права дітей на приватність, а саме через відсутність розмежування між туалетами. Немає також шторок у душовій, яка є прохідною до вбиральні;

Умови проживання дітей у пансіоні не відповідають нормам і стандартам. Зокрема в наявності мала кількість приліжкових тумб, де діти можуть зберігати особисті речі.

Відповідно до виявлених порушень Представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини надав керівнику закладу рекомендації щодо їх усунення. Так, впродовж двох тижнів порушення було усунуто.

(е) Захист прав осіб, які утримуються у місцях несвободи

У рамках діяльності НПМ упродовж 2024 року відвідано 10 закладів системи соціального захисту населення, які перебувають у сфері правового регулювання Міністерства соціальної політики України, зокрема: психоневрологічні інтернати (1), відділення стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання територіальних центрів соціального обслуговування (7), приватні геріатричні пансіонати (2).

Найбільш поширеними порушеннями прав осіб похилого віку та осіб, які втратили здатність до самообслуговування, у деяких геріатричних установах можна назвати відсутність спеціалізованої медичної допомоги; відсутність нележної кількості персоналу для забезпечення належного догляду за підопічними; відсутні поручні, пандуси, підйомники, фактично не створені умов для безперешкодного пересування маломобільних осіб; кнопки виклику персоналу не встановлені; неналежний догляд за ліжкохворими особами; відсутність медичних книжок або прострочено період медичного огляду персоналом закладу.

Під час відвідування відділення № 2 Комунального закладу «Рівненський психоневрологічний інтернат» Рівненської обласної ради с. Орлівки встановлено порушення права на охорону здоров'я та медичну допомогу.

У закладі перебував підопічний З. з онкологічним захворюванням. 18.05.2023 лікар-онколог надав підопічному З. рекомендацію «лікування в умовах онкоцентру та планове хірургічне лікування».

На 28.10.2024 рекомендація лікаря залишалася невиконаною, підопічний З. продовжував перебувати у Відділенні без належної медичної допомоги.

Відповідно до практики Європейського суду з прав людини відсутність належної медичної допомоги може становити поводження, що суперечить статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

За реагуванням Представництва Уповноваженого Верховної Ради України у Рівненській області підопічному забезпечено доступ до належної медичної допомоги, зокрема проведено оперативне втручання та призначено лікарські засоби.

Забезпечення гідних умов у закладах тривалого догляду – важливий складник дотримання прав людини. Під час моніторингових візитів до місць несвободи, зокрема соціальних установ, зафіксовано випадки обмеженого доступу підопічних до базових потреб, зокрема питної води. Такі порушення створюють загрозу їхньому здоров'ю та гідності. Виявлення подібних проблем у межах національного превентивного механізму дає змогу оперативно реагувати, усувати упущення та сприяти забезпеченню належних умов для кожної людини.

У рамках виконання функцій НПМ працівники Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Рівненській області здійснили відвідування відділення № 2 Комунального закладу «Рівненський психоневрологічний інтернат» Рівненської обласної ради в с. Орлівка, під час якого виявлено суттєве порушення права людини – відсутній доступ до питної води підопічних, що перебувають у житловому корпусі № 2 цього відділення.

Охолоджувач з водою перебував у кімнаті за зачиненими дверима. На прохання підопічних медичні працівники наливали їм воду з єдиної ємності, що становило загрозу для їхнього здоров'я.

За реагування Уповноваженого в усіх приміщеннях закладу встановлено охолоджувачі з питною водою в доступному для всіх підопічних місці, поряд наявний разовий посуд.

(f) Інформаційні права

Упродовж 2024 року до Представника Уповноваженого звернулося 95 громадян щодо порушення права на доступ до публічної інформації.

У межах парламентського контролю за дотриманням конституційного права людини на інформацію та опрацювання відповідних звернень громадян окреслено такі порушення права на інформацію: чимало розпорядників публічної інформації відмовляють у її наданні; обмежують доступ до інформації, розміщеної на офіційних веб-сайтах; відмовляють запитувачам у наданні інформації про заробітну плату працівників органів державної влади

та місцевого самоврядування.

У березні 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини надійшло звернення громадянки П. щодо ненадання відповіді на запит на інформацію, яке розглядали працівники регіонального Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Рівненській області.

З матеріалів звернення вбачалося, що заявниця надіслала запити до ДП «Ліси України», Поліського лісового офісу ДП «Ліси України» та до більшості філій ДП «Ліси України» у Рівненській і Волинській областях. У запитах заявниця просила надати інформацію про суми виплаченого та нарахованого окладу, усіх видів доплат і надбавок, премій і матеріальної допомоги, нараховані/виплачені керівникам зазначених підприємств та ін. Проте заявниці було відмовлено у наданні такої інформації.

Варто зазначити, що ця інформація мала великий суспільний інтерес, оскільки такі питання не раз висвітлювали засоби масової інформації Рівненської та Волинської областей.

За результатами провадження Заявниці надано запитувану інформацію.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Рівненській обласній державній адміністрації – Рівненській обласній військовій адміністрації:

- здійснити заходи, спрямовані на поліпшення житлових умов ВПО у місцях тимчасового проживання осіб відповідно до Порядку функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»;
- забезпечити в закладах охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, приміщеннях МТП можливість безбар'єрного пересування для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, а також безбар'єрний доступ і користування об'єктами санітарії та гігієни або їх розумне пристосування;
- збільшити видатки на утримання закладів сфери соціального захисту населення для створення належних умов перебування підопічних/вихованців і гідних умов оплати праці персоналу.

Органам місцевого самоврядування:

- вжити невідкладних заходів щодо заповнення вакантних посад фахівців із соціальної роботи у відповідних закладах, установах, які здійснюють соціальну роботу, надаютъ соціальні послуги вразливим групам населення області та заповнення вакантних посад у службах у справах дітей області, де вони не заповнені, до статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»;
- вжити заходів щодо здійснення контролю за веденням документації в службах у справах дітей відповідно до вимог чинного законодавства;
- забезпечити оприлюднення на офіційних веб-сайтах інформації, передбаченої законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;
- передбачити кошти на капітальні ремонти укриттів у закладах охорони здоров'я.

Службі у справах дітей Рівненської обласної державної адміністрації:

- спільно з територіальними громадами вжити невідкладних заходів щодо заповнення вакантних посад у службах у справах дітей області, де вони не заповнені, відповідно до статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 року № 20/95-ВР;
- здійснити заходи (навчання, тренінги) щодо підвищення кваліфікації працівників служб.

Органам державної влади, підприємствам, установам, організаціям:

- адаптувати веб-сайти та інші інформаційні ресурси для користування особами з порушенням зору та слуху;
- виділити та належним чином облаштувати паркувальні місця для осіб з інвалідністю або осіб, які їх перевозять, поряд з підпорядкованими об'єктами;
- забезпечити нанесення контрастного маркування на сходи, пандуси, прозорі полотна дверей, розміщення тактильних інформаційних елементів;
- на інформаційних стендах розмістити інформацію про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, телефони гарячих ліній безоплатної правової допомоги, психологічної підтримки, виконавчих органів влади.

СУМСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від Сумської області надійшло 3155 звернень і 3543 повідомлення про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – 2258, соціальні права – 287, економічні права – 166, права дитини – 115 повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	810	2192	3155
Повідомлення про порушення прав	1055	2566	3543

Моніторингові візити команди Представництва

2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини в Сумській області здійснила 93 моніторингових відвідувань.

Зокрема за напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено 24 моніторингових відвідувань. Серед них – 1 позапланове відвідування для перевірки фактів, викладених у соціальних мережах.

Регіональне представництво у звітному періоді також здійснило 45 моніторингових візитів за напрямом захисту прав дитини; 3 моніторингових візити щодо забезпечення рівних прав і свобод, зокрема доступності об'єктів соціальної інфраструктури; 34 моніторингових візити у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, 4 моніторингових візити до освітніх центрів «Крим – Україна», «Донбас – Україна» та 3 перевірки органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, організацій та установ державної та приватної форм власності щодо дотримання ними вимог законодавства про захист персональних даних.

Просвітницькі заходи

Для підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини та громадянина Регіональне представництво здійснило 48 тематичних правопросвітницьких заходів, які стосувалися питань дотримання рівних прав, захисту персональних даних, дотримання прав громадян на звернення та доступ до інформації, запобігання проявам корупції та інших важливих тем суспільного життя.

Актуальні напрями роботи Представництва Уповноваженого в Сумській області

2024 року один із важливих напрямів діяльності Уповноваженого – дотримання конституційних прав і свобод громадян, які поверталися з окупованої території України, та прав військовозобов'язаних, резервістів, військовослужбовців і членів сімей військовослужбовців, захоплених у полон, зниклих безвісти або які загинули на полі бою чи померли від отриманих поранень.

Зокрема до серпня 2024 року на території Сумської області продовжував працювати гуманітарний перехід Колотилівка – Покровка, через який громадяни України могли повернутися з ТОТ України на підконтрольну територію. З початку 2024 року через пункт обов'язкового контролю з ТОТ України прибуло приблизно 6000 громадян України. Майже з усіма цими людьми команда Регіонального представництва спілкувалася для виявлення фактів порушень прав людини окупаційними силами.

За результатами спілкування з громадянами, які повернулися з ТОТ України, надано допомогу родинам з неповнолітніми дітьми з подальшим направленням їх до Центру захисту прав дітей (Київ), де вони змогли отримати гуманітарну, медичну, психологічну допомогу та зафіксувати факти жорстокого поводження Російською Федерацією стосовно українських дітей, спрямованого на їхнє перевиховання й знищення української ідентичності.

Після початку здійснення силами оборони України заходів стримування збройної агресії на території Курської області співробітники Регіонального представництва відповідно до міжнародного гуманітарного права, Четвертої Женевської Конвенції (1949 року) почали здійснювати заходи парламентського контролю за дотриманням прав російських військовополонених і цивільних мешканців Курської області, які, втікаючи від регулярних обстрілів власної армії, добровільно перемістилися на територію України. Зокрема працівники Представництва здійснили 3 цільових відвідування російських військовополонених у місцях їх тримання на території області, під час яких з ними конфіденційно спілкувалися та вручали листи від їхніх родин. Крім того, працівники Регіонального представництва опитали 46 цивільних громадян країни-агресора, яким надано

сприяння у налагодженні каналів комунікації та у спілкуванні з представниками Агентства ООН у справах біженців в Україні, представниками МКЧХ і благодійниками з-поміж громадськості.

Основні питання, з якими працювала команда регіонального Представництва у Сумській області:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав потерпілих від агресії, включаючи внутрішньо переміщених осіб та осіб, які виїхали з ТОТ України;
- захист соціальних та економічних прав громадян;
- захист прав дітей;
- захист прав людини в місцях несвободи;
- захист інформаційних прав громадян.

(a) Захист інформаційних прав громадян

Упродовж 2024 року переважна більшість письмових звернень громадян, які розглядали та вирішували працівники Регіонального представництва в Сумській області, стосувалися порушення прав на звернення та доступ до публічної інформації. Ключовими проблемами, за вирішенням яких зверталися заявники: ігнорування звернень громадян, обмеження доступу до публічної інформації та недостатня обізнаність громадян про свої права та механізми їх реалізації.

До Уповноваженого звернулася місцева мешканка, яка упродовж тривалого часу безрезультатно домагалася від місцевого постачальника електричної енергії (АТ «Сумиобленерго») скасування рішень про накладення на неї як споживача електричної енергії стягнення за втручання у роботу засобу комерційного обліку електричної енергії.

Як з'ясувалося, численні скарги заявниці не були задоволені постачальником, а копії запитуваних документів, які заявниця планувала використовувати як докази своєї невинуватості, їй не надавали.

За вжитих заходів реагування, скарги заявниці постачальник розглянув повторно та прийняв рішення про скасування складеного стосовно заявниці акта про порушення та розрахунку обсягу і вартості необлікованої електричної енергії.

Таким чином право заявниці на належний розгляд її звернень та її права споживача електричної енергії відновлено.

(b) Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Упродовж 2024 року команда Представництва системно опрацьовувала питання, з якими зверталися військовослужбовці. Серед основних категорій питань, за захистом яких

звертаються Захисники та Захисниці України, – затягування з наданням статусу учасника бойових дій, неправильне визначення ступеня втрати працездатності та групи інвалідності, проблеми у нарахуванні та виплаті пенсій, соціальних виплат та інших гарантій.

До Уповноваженого звернувся колишній військовослужбовець, який частково втратив працездатність внаслідок поранення, пов'язаного із захистом Батьківщини. Однак органи Пенсійного фонду України нарахували пенсію заявнику як особі, яка отримала поранення, пов'язане з виконанням обов'язків військової служби, що суттєво вплинуло на розмір призначеної пенсії у бік її зменшення.

За втручанням співробітників Регіонального представництва та у взаємодії з місцевими органами соціального захисту населення, Пенсійного фонду України право заявника на соціальний захист було відновлено та призначено пенсію у більшому розмірі відповідно до висновків ВЛК і МСЕК.

Серед ключових викликів 2024 року варто зазначити збільшення кількості звернень стосовно цивільних осіб, позбавлених особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, військовополонених і зниклих безвісти за особливих обставин. Системні зустрічі з членами родин цих категорій осіб – важливий елемент підтримки та захисту їхніх прав. 2024 року Представництво Уповноваженого спільно з представниками Східного регіонального центру Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, органів Національної поліції України, Міжнародного комітету Червоного Хреста, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, відділу цивільно-військового співробітництва штабу Командування Сухопутних військ ЗСУ, експертних установ, народних депутатів і громадських організацій здійснили чотири зустрічі з родинами військовополонених, загиблих і зниклих безвісти військовослужбовців, у яких взяли участь більш як 400 осіб.

Порушення інформаційних прав військовозобов'язаних і військовослужбовців у деяких випадках спричиняє неможливість реалізації їхніх прав, зокрема права на відстрочку від призову на військову службу з мобілізації, на виключення з військового обліку та ін. Зокрема Представництво Уповноваженого в Сумській області 2024 року розглянуло 6 письмових звернень заявників щодо порушення права на звернення та інформацію місцевими ТЦК та СП, а також командуванням військових частин. За реагуванням Уповноваженого заявникам надано відповіді на звернення та запити, уповноважені особи ТЦК та СП прийняли документи від громадян, а відповідно відновлено права заявників.

Окремий напрям роботи – дотримання прав військовозобов'язаних під час мобілізаційних заходів. Із Сумської області надходили письмові та усні звернення громадян України щодо незаконних дій працівників ТЦК та СП під час перевірки військово-облікових документів, заходів оповіщення та ін. Відповідні випадки виявляють також через моніторинг медіа та соціальних мереж.

(с) Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

На кінець 2024 року на Сумщині зареєстровано велику кількість ВПО – 92 684 осіб, з них 21 571 осіб – це діти до 18 років, 5300 осіб з інвалідністю; 22 089 – осіб пенсійного віку. У зв'язку з новими хвилями евакуації з прифронтових громад у місті та області збільшується кількість місць тимчасового проживання, яких на кінець 2024 року функціонувало 18.

Під час візитів від внутрішньо переміщених осіб надходили скарги на неналежні умови проживання, стягнення плати за житлово-комунальні послуги та розміщення МТП на верхніх поверхах будівель, що створює труднощі для літніх і маломобільних людей.

За результатами опрацювання проблемних питань Регіональне представництво з'ясувало, що основна причина їх виникнення – недостатність фінансування з державного та місцевого бюджетів.

У взаємодії з правоохоронними органами Регіональне представництво Уповноваженого в Сумській області систематично здійснювало документування воєнних злочинів, вчинених окупаційними військами проти цивільного населення України. Так, за результатами опитування громадян України, які повернулися з ТОТ України, виявлено ознаки 6 воєнних злочинів, відомості про які направлено до правоохоронних органів і надалі внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених частиною 2 статті 438 КК України.

Під час спілкування з мешканкою Харківської області, яка разом із сином через гуманітарний перехід повернулася в Україну, було встановлено та задокументовано факт воєнного злочину, вчиненого окупантами стосовно неї та її цивільного чоловіка на території Харківщини.

Встановлено, що на початку 2023 року російський військовий звинуватив її чоловіка у співпраці з ЗСУ і застрелив його у їхньому будинку, після чого встановив мінну розтяжку, щоб потерпіла не змогла покинути помешкання. Жінка тривалий час переховувалася в будинку, доки собака не підірвався на розтяжці. Військові, не знайшовши її, підірвали та підпалили будинок. Поранена жінка змогла втекти й півроку переховувалася у сусідів і сина. Восени 2023 року вона із сином намагалися виїхати на підконтрольну територію, але їх затримав представник окупаційної адміністрації і примусово відправив у табір на території Воронежа. Через деякий час жінка із сином знайшли перевізника, який допоміг їм дістатися до гуманітарного переходу, через який їм вдалося повернутися в Україну.

Відомості про виявлені факти було негайно передано правоохоронним органам і надалі внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань і задокументовано у рамках кримінального провадження.

(d) Захист соціальних та економічних прав

Регіональне представництво продовжує активно працювати над захистом і відновленням соціальних та економічних прав мешканців Сумської області. Попри великі труднощі вдалося досягти позитивних результатів у вирішенні багатьох проблем, зокрема щодо соціальних виплат, трудових прав, з якими громадяни зверталися до Регіонального представництва.

Найчастіше скарги стосувалися питань відмови у призначенні житлової субсидії, неправильного нарахування пенсії, блокування банківських рахунків через непроходження верифікації або ж за постановами судових виконавців, невизнання заборгованості з оплати комунальних послуг, перешкод у реалізації прав співвласників багатоквартирних будинків та інших питань.

Наприкінці 2024 року до Регіонального представництва Уповноваженого в Сумській області

звернувся мешканець Сум похилого віку, дружина якого недавно померла, а на утриманні заявника залишився син з інвалідністю першої групи. Заявник потребував сприяння в оформленні та отриманні житлової субсидії для покриття хоча б частини витрат на оплату комунальних послуг.

Завдяки взаємодії з місцевими органами соціального захисту населення та Пенсійного фонду України було відновлено права заявника на соціальний захист державою та оформлено житлову субсидію.

(е) Захист прав людини в місцях несвободи

Упродовж 2024 року відвідано 24 місця, які перебувають в управлінні органів Національної поліції України, Державної судової адміністрації, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики та Міністерства освіти.

Основну увагу приділено вирішенню ключових проблем, що виникали у зв'язку з порушенням прав людей, які перебували та утримувались у зазначених закладах, а саме: відсутність укриття, неналежні умови тримання і проживання, недостатнє забезпечення твердим і м'яким інвентарем, неналежне ведення медичної документації, відсутність фіксації тілесних ушкоджень, використання лікарських засобів, термін придатності яких минув, та інші порушення.

Окрім типових проблем, вирішення яких потребує залучення суттєвих матеріальних і фінансових ресурсів (облаштування укриттів, забезпечення безбар'єрності та доступності установ для людей з інвалідністю та ін.), виявлено факти неналежного ставлення співробітників відвіданих закладів та установ до виконання своїх обов'язків, вимог законодавства чи відомчих нормативних актів, що призводили до порушення прав утримуваних осіб або створювали ризики таких порушень.

Під час відвідування одного з ізоляторів тимчасового тримання області виявлено факти виведення взятих під варту осіб з камер не на підставі вимоги на виклик особи, яка здійснює досудове розслідування кримінального правопорушення, як передбачено чинним законодавством, а за викликом інспектора ювенальної превенції, який не є оперативним працівником, а тому не має повноважень на здійснення слідчих і процесуальних дій у кримінальному провадженні навіть у рамках виконання доручення слідчого.

Крім того, такі процесуальні дії з підозрюваним цей інспектор здійснював без участі захисника, що може свідчити про порушення права взятої під варту особи на захист.

На виконання рекомендацій Уповноваженого Головне управління Національної поліції в Сумській області невідкладно вжило організаційних і практичних заходів для усунення та недопущення у подальшій діяльності виявлених порушень.

За результатами відвідувань направлено 42 листи-реагування з рекомендаціями щодо усунення виявлених порушень.

Регіональне представництво здійснює постійний контроль за станом виконання рекомендацій за результатами відвідувань НПМ. Як засвідчує практика, частина рекомендацій, що

стосується додаткового чи суттєвого фінансування (облаштування укриттів, пандусів, збільшення житлової площі та ін.), залишаються невиконаними.

(f) Захист прав дитини

Упродовж 2024 року здійснено 45 моніторингових візитів для контролю за дотриманням прав дітей, дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Зокрема відвідано 8 стаціонарних лікувальних закладів, 22 служби у справах дітей територіальних громад Сумщини, соціальний гуртожиток для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, 9 освітніх закладів, 6 закладів соціального захисту.

Під час таких відвідувань Представництво виявляло і системні порушення прав дітей, зумовлені недостатнім фінансуванням і вирішення яких потребує чималих матеріальних ресурсів (відсутність укриття для дітей і персоналу у закладах інституційного догляду, недостатність площі укриття або їх неналежне облаштування; порушення норм житлової площі внаслідок перенаселеності житлових корпусів, недостатня кількість меблів, санітарних кімнат та ін.), і проблеми, зумовлені неналежним ставленням персоналу таких закладів до виконання своїх обов'язків. Так, у штаті відвіданих закладів освіти та соціального захисту для дітей наявний медичний персонал, зокрема і штатні лікарі загальної практики, і відповідних до профілю закладу спеціальностей. Проте діяльність медичної служби у низці випадків виявлялася організованою на неналежному рівні. Траплялися випадки неналежного ведення медичної документації дітей, використання в діяльності лікарських засобів, термін придатності яких закінчився, непроходження персоналом закладу періодичних медичних оглядів, недостатній контроль за поточним станом здоров'я вихованців та інші порушення.

Під час повторного позапланового відвідування однієї зі спеціальних шкіл області для перевірки стану виконання рекомендацій за результатами попереднього візиту працівники Регіонального представництва у кількох вихованців виявили висипання на відкритих ділянках тіла, що спричинювали свербіж. Документальні підтвердження огляду чи лікування дітей з приводу виявлених розладів здоров'я в освітньому закладі та місцевій лікарні були відсутні.

Група НПМ ініціювала медичне обстеження всіх вихованців спеціальної школи, за результатами якого у кількох дітей діагностовано захворювання «короста» та призначено лікування в умовах закладу.

Представник Уповноваженого у регіоні невідкладно направив листи-реагування щодо усунення цього та інших виявлених порушень, а також недопущення таких випадків у діяльності інших закладів подібного типу.

За результатами вжитих заходів дітям надано медичну допомогу, ефективне лікування та відновлено право на охорону здоров'я і належне медичне забезпечення.

Типові порушення в діяльності служб у справах дітей – неукомплектованість штатної чисельності персоналу служб потрібною кількістю фахівців відповідно до кількості дитячого населення у громаді; неналежне ведення особових справ дітей та іншої документації, що унеможливлює оцінку своєчасності та повноти вжитих заходів щодо соціального захисту дітей; порушення житлових, майнових і громадянських прав дітей. Зокрема у багатьох

особових справах відсутні відомості про наявність чи відсутність у дітей нерухомого та іншого цінного майна, а також відомостей про паспортизацію дітей, які досягли 14-річного віку.

2024 року під час моніторингового візиту до Державного навчального закладу «Охтирський центр професійно-технічної освіти» регіональне представництво виявило факт неналежного забезпечення майнових і житлових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; відсутність документів, що посвідчують особу у дітей, які досягли 14-річного віку, порушення права на охорону здоров'я.

Для врегулювання ситуації та вирішення порушених питань Уповноважений направив листи-реагування до компетентних органів влади. За наслідками реагування відновлено права 11 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на отримання паспорта громадянина України, 4 дітям відновлено право на охорону здоров'я та безоплатну кваліфіковану медичну допомогу, а також житлові та майнові права 12 дітей зазначених категорій.

Під час візитів до закладів охорони здоров'я встановлено, що для таких закладів характерне порушення прав дітей на належне харчування. У більшості лікарень не дотримують вимог щодо норм харчування: не забезпечують чотириразового харчування дітей, які перебувають на лікуванні; не дотримують норми калорійності та поживної цінності страв; у дитячому меню відсутні сезонні овочі, фрукти, риба, кисломолочні продукти та ін. Так, в одній з відвіданих лікарень області сума витрат на харчування однієї дитини на добу 2024 року становила 22,66 грн, в іншому – 31,04 грн.

Особливо гостро проблема неналежного харчування відчувається дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, які потрапили на стаціонарне лікування із закладів інституційного догляду, де харчування організовано відповідно до законодавчих нормативів. Водночас такі діти з очевидних причин позбавлені можливості отримати додаткове харчування від батьків чи рідних. Основною причиною ситуації, що склалася з дитячим харчуванням, лікувальні заклади зазначають недостатнє фінансування таких витрат за програмами медичних гарантій НСЗУ.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Сумській обласній військовій адміністрації:

- увідповіднити місця тимчасового проживання на території Сумської області мінімальним стандартам функціонування місць тимчасового проживання, передбачених Постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930;
- передбачити додаткове фінансування на компенсацію балансоутримувачам МТП витрат на оплату житлово-комунальних послуг;
- облаштувати заклади інституційного догляду укриттями.

Органам місцевого самоврядування Сумської області:

- оприлюднити на веб-сайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;

- увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Сумської області кількості дітей у територіальних громадах відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей».

Службам у справах дітей територіальних громад і місцевих адміністрацій:

- забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, постановкою на квартирний облік.

Закладам охорони здоров'я Сумської області:

- забезпечити достатній рівень фінансування харчування для дітей у дитячих відділеннях з урахуванням фізичного розвитку дітей і різноманіття раціону в закладах охорони здоров'я.

Іншим органам державної влади:

- підтримувати в актуальному стані інформаційне наповнення офіційних веб-сайтів і сторінок у соціальних мережах, зокрема щодо контактної інформації, графіків роботи та прийому громадян.

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини *з* Тернопільської області надійшло **2365** звернень і **2639** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **1718**, соціальні права – **179**, економічні права – **125** повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	1161	1503	2365
Повідомлення про порушення прав	1425	1776	2639

Моніторингові візити команди Представництва

2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини в Тернопільській області здійснила **122** моніторингових відвідувань, зокрема **16** безвиїзних моніторингів за різними напрямами забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Так, за напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **12** планових моніторингових відвідувань.

За напрямом захисту прав дитини 2024 року здійснено **23** моніторингових візити і 1 позаплановий.

Для визначення стану забезпечення рівних прав і свобод, зокрема доступності об'єктів соціальної інфраструктури, в Тернопільській області команда Представництва здійснила перевірку доступності у **18** амбулаторіях загальної практики сімейної медицини.

Важливий напрям роботи на регіональному рівні – робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. 2024 року команда Представництва здійснила **61** моніторинговий візит до місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, а також **4** моніторингових візити до освітніх центрів «Крим – Україна», «Донбас – Україна».

У сфері захисту інформаційних прав команда Представництва здійснила **16** безвиїзних моніторингів, предметом яких стали відстеження дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації, захист персональних даних.

Просвітницькі заходи

Для підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини та громадянина команда Представництва у співпраці з громадськими організаціями здійснила **9** просвітницьких заходів, якими охоплено близько 1000 осіб. **15** інформаційних заходів організовано для працівників органів місцевого самоврядування та державної влади, жителів громад щодо забезпечення дотримання інформаційних прав. Здійснено також **58** просвітницьких заходів для внутрішньо переміщених осіб у місцях їх тимчасового проживання. Крім того, команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Тернопільській області здійснила **5** виїзних прийомів громадян у територіальних громадах області.

Основні питання, з якими працювала команда регіонального Представництва у Тернопільській області, пов'язані із захистом:

- прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- прав дітей;
- прав військовозобов'язаних, військовослужбовців, полонених і членів їхніх родин;
- прав людей у місцях несвободи;
- інформаційних прав;
- рівних прав, свобод і можливостей, захисту від дискримінації.

(а) Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

На кінець грудня 2024 року за даними Єдиної інформаційної бази внутрішньо переміщених осіб на обліку в територіальних громадах області перебуває 66 798 ВПО, з яких 64 759 осіб перемістилися після 24.02.2022. Із загальної кількості зареєстрованих ВПО: 17 987 осіб – діти до 18 років; 2798 – осіб з інвалідністю; 11 382 осіб – пенсійного віку; 28 699 – працездатних осіб, 48 285 – сімей.

2024 року у зв'язку з погіршенням безпекової ситуації у південних і східних регіонах України прийнято рішення про обов'язкову евакуацію населення у примусовий спосіб на більш безпечні, віддалені від лінії зіткнення, території. Упродовж 2024 року Тернопільська область прийняла три евакуаційні потяги. Після прибуття евакуйоване населення розселено у Гусятинську, Гримайлівську, Підволочиську, Скалатську, Теребовлянську, Трибухівську, Лановецьку, Озернянську, Хоростківську та Чортківську територіальні громади. В області працює безоплатна цілодобова гаряча лінія з питань евакуації.

На 31.12.2024 в області функціонує **48** місць тимчасового проживання для ВПО, які внесено до Переліку місць тимчасового проживання, затвердженого розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 03.11.2023 № 627/01.02-01 (зі змінами). Враховуючи, що серед ВПО є великий відсоток соціально незахищених верств населення, є потреба у відкритті нових МТП.

Команда Представництва Уповноваженого виявила, що Норвезька рада у справах біженців (NRC) в Україні коштом іноземного донора на початку 2023 року облаштувала місця для проживання ВПО в приміщенні, що перебуває у комунальній власності Хоростківської міської ради. Однак, всупереч укладеному договору, власник будівлі не надав приміщення для проживання ВПО та не вжив заходів для включення об'єкта до переліку місць тимчасового проживання області.

Завдяки вжитим Представництвом Уповноваженого заходів у листопаді 2024 року об'єкт на 60 ліжко-місць включено до Переліку місць тимчасового проживання області, з грудня 2024 року прихисток із сучасними умовами почав приймати перших ВПО і поступово наповнюватися соціально вразливими категоріями громадян.

За результатами моніторингових візитів виявлено, що більшість МТП не відповідає мінімально потрібним вимогам для життєзабезпечення внутрішньо переміщених осіб. Основні проблемні питання функціонування МТП – пристосування приміщень для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення (у переважній більшості МТП), потреба в поточних ремонтах місць загального користування та житлових кімнат, подекуди – дообладнання МТП побутовою технікою та меблями.

Під час роботи з ВПО на місцевому рівні велику увагу приділено питанням їх соціальної адаптації, залучення до різного роду активностей, особистісного розвитку, сприяння працевлаштуванню.

(b) Захист прав дітей

У рамках моніторингу дотримання прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, відвідано 9 закладів інституційного догляду та виховання дітей, 2 стаціонарних лікувальних заклади та 2 перинатальні центри. Для реалізації функції парламентського контролю за дотриманням прав дитини працівники регіонального Представництва також відвідали 9 служб у справах дітей територіальних громад Тернопільської області, а також здійснили 1 позаплановий моніторинговий візит до КНП «Тернопільський обласний центр реабілітації та розвитку дитини» Тернопільської обласної ради.

За результатами моніторингів закладів охорони здоров'я з'ясовано, що всі діти перебувають у лікарнях на законних підставах для лікування та/або обстеження. Це може свідчити про подолання усталеної практики довготривалого безпідставного чи понад встановленими протоколами терміну лікування/обстеження дітей соціально-вразливих категорій у закладах охорони здоров'я, що траплялося у попередніх роках у Тернополі та області. За 2024 рік було встановлено, що діти відповідних категорій перебувають у закладах охорони здоров'я виключно період, потрібний для лікування/обстеження.

Водночас у низці закладів досі не вирішені проблеми доступності та облаштування укриттів, відповідно до вимог Розділу V Утримання та експлуатація споруд подвійного призначення і найпростіших укриттів «Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту», затверджених Наказом Міністерства внутрішніх справ України 09 липня 2018 року № 579 (зі змінами), що порушує право дітей на безпечне перебування в цих закладах під час повітряної тривоги.

Моніторинг діяльності служб у справах дітей у територіальних громадах Тернопільської області дав змогу всебічно вивчити їхню роботу для забезпечення найкращих інтересів дитини, зокрема питання захисту персональних даних дітей, які перебувають на обліку в службах. Під час відвідувань служб у справах дітей у громадах виявлено низку проблемних питань:

- з'ясовано, що деякі служби не забезпечують взяття на квартирний облік дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які досягли 16 років;
- відсутня інформація щодо захисту майнових прав дитини (стягнення аліментів); відсутній обліку нерухомого майна дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, що може свідчити про порушення їхніх майнових прав;
- штатна чисельність працівників служб не завжди відповідає розрахунку один працівник служби не більш як на одну тисячу дітей, що може свідчити про неналежну роботу служби щодо якнайкращого забезпечення інтересів дітей.

Під час моніторингу діяльності органів опіки та піклування щодо забезпечення майнових і житлових прав дітей здійснено моніторинговий візит до Служби у справах дітей Вишнівецької селищної ради, під час якого встановлено неналежний контроль Службою щодо захисту житлових і майнових прав дітей (відсутній контроль за стягненням аліментів; не всі діти після досягнення 16-річного віку взяті на облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і на соціальний квартирний облік); особові справи дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, ведуться неналежним чином та ін.

За результатами моніторингового візиту відповідно до наданих рекомендацій Служба взяла на квартирний облік одну дитину-сироту та одну дитину, позбавлену батьківського піклування; вжито заходів щодо встановлення опіки над майном дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; а також щодо отримання аліментних виплат опікунами дітей, позбавлених батьківського піклування.

Порушення, виявлені в закладах інституційного догляду та виховання дітей, в основному спричинені недостатнім фінансуванням їх капітального чи поточного ремонту.

Під час моніторингового візиту до Коропецького обласного ліцею-інтернату з посиленою

військово-фізичною підготовкою виявлено порушення прав дітей, які в основному зумовлені невжиттям заходів щодо створення безпечного освітнього середовища, неналежними умовами для освіти та проживання дітей, що призводить до порушення статті 27 Конвенції ООН про права дитини, статті 6 Закону України «Про охорону дитинства».

(c) Захист прав військовослужбовців, полонених і членів їхніх родин, а також осіб під час мобілізації

Упродовж 2024 року команда Представництва систематично приймала звернення військовослужбовців і членів їхніх родин, за потреби надавала роз'яснення з питань, з якими зверталися заявники. Серед основних категорій питань, за захистом яких звертаються громадяни, – розшук зниклих безвісти військовослужбовців, встановлення місця перебування полонених на території Російської Федерації, порядок і підстави звільнення від військової служби під час мобілізації, передача листів військовополоненим.

На регулярній основі команда Представництва долучається до роботи з родинами Захисників і Захисниць, які опинилися в російському полоні або такими, які зникли безвісти за особливих обставин. Спільно з представниками Координаційного штабу, Уповноваженим з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, представниками Міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні, представниками органів влади відбулося 5 зустрічей із членами родин військовослужбовців Тернополя та територіальних громад області для більш як 600 учасників.

Упродовж року під час моніторингу засобів масової інформації виявлено 5 відеоматеріалів з імовірно протиправними діями службових осіб місцевих ТЦК та СП під час мобілізації військовозобов'язаних. За кожним виявленим випадком Представник Уповноваженого здійснив належне реагування направленням відповідних листів до Тернопільського обласного ТЦК та СП та Тернопільського зонального відділу Військової служби правопорядку.

Під час моніторингу ЗМІ виявлено інформацію щодо ймовірних неправомірних дій працівників Чортківського ТЦК та СП щодо порушення прав громадянина Б. (батька-одинака, на вихованні в якого є три малолітні дитини) під час призову на військову службу у процесі мобілізації.

Громадянина було доставлено до ТЦК та СП, того ж дня він пройшов медичний огляд, за результатами якого його визнано придатним до військової служби. Напередодні громадянину відмовлено у наданні відстрочки від призову, як батьку трьох малолітніх дітей, у зв'язку з поданням неповного пакета документів.

За реагуванням Уповноваженого територіальний центр комплектування та соціальної підтримки громадянину Б. надав змогу подати повний пакет документів, потрібних для розгляду питання про надання відстрочки від призову. Після розгляду наданих громадянином Б. документів йому надано відстрочку від призову.

(d) Захист інформаційних прав громадян

Актуальним залишається питання порушення органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями інформаційних прав в умовах воєнного стану. Серед типових порушень: неправомірне обмеження доступу до інформації або ненадання

відповідей на запити на інформацію, а також відсутність на сайтах обов'язкових для оприлюднення даних.

До Уповноваженого звернувся громадянин А. щодо порушення посадовими особами Чортківської міської ради його права на доступ до публічної інформації.

Під час провадження встановлено, що громадянин А. звертався до органу місцевого самоврядування щодо надання йому копії одного з рішень Ради, інформацію про ініціатора прийняття зазначеного рішення та всі первинні документи до рішення. Рада, розглянувши запит громадянина А., надала заявнику копії запитуваних документів, проте певна інформація (про уповноважену особу підприємства, прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи, стосовно якої Рада приймала зазначене рішення) була знеособлена, тобто заявнику надано неповну інформацію, що є порушенням вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації».

За реагуванням Уповноваженого та наданням роз'яснень щодо порушеного питання розпорядник інформації повторно розглянув звернення громадянина А., якому надано запитувану ним інформацію у повному обсязі.

Упродовж 2024 року команда Представництва здійснила 16 моніторингів веб-сайтів органів державної влади, територіальних громад щодо дотримання права громадян на звернення та доступу до інформації. Системного характеру набули такі порушення: часткова або повна відсутність інформації в публічному доступі на сайтах щодо прийнятих рішень, нормативно-правових актів, розміщення неактуальних або недіючих способів зв'язку та звернення до структурних підрозділів, відсутність на веб-сайтах звітності щодо задоволення запитів на публічну інформацію, не зазначення порядку особистого прийому громадян посадовими особами та ін.

До Уповноваженого звернулася громадянка Я. щодо порушення посадовими особами Микулинецької селищної ради вимог Закону України «Про звернення громадян». У своєму зверненні заявниця зазначила, що через офіційний веб-сайт Микулинецької селищної ради неможливо подати електронну петицію.

За реагуванням Уповноваженого у межах здійснюваного провадження до органу місцевого самоврядування скеровано листа з роз'ясненнями окремих положень Закону України «Про звернення громадян» і проханням забезпечити на офіційному веб-сайті можливість подання громадянами електронної петиції.

Після отримання відповіді встановлено, що право заявниці на звернення обмежене, а його відновлення відстрочено до прийняття Положення про порядок подання та розгляду електронних петицій і функціонування платформи Єдиної системи місцевих петицій e-dem.ua.

Уповноважений скерував відповідне подання на усунення виявлених порушень забезпеченням на офіційному веб-сайті органу місцевого самоврядування можливості створення та подання громадянами електронної петиції. У результаті за реагуванням Уповноваженого відновлено право на подання колективного звернення громадян у формі електронної петиції. На офіційному веб-сайті Микулинецької селищної ради підключено інтегровану систему електронної ідентифікації, що дає змогу авторизації користувачів у системі електронних петицій.

(е) Захист від дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей

Питання недопущення дискримінації за ознакою статі, місця проживання, релігійними та іншими ознаками, забезпечення інклюзивності в суспільному житті перебувають у фокусі уваги команди Представництва в Тернопільській області.

Зі збільшенням кількості ВПО на території області на особливому контролі перебуває питання недопущення проявів дискримінації цієї категорії громадян, яких російська агресія змусила покинути власні домівки та почати життя з чистого аркуша. Найбільш поширеними проявами дискримінації у цьому контексті, за словами самих ВПО, 2024 року були:

- труднощі із працевлаштуванням – у випадках, коли працедавці шукали працівників на довготривалу перспективу;

- труднощі з орендою житла – випадки, коли орендодавці просили оплатити кошти не помісячно, а за кілька місяців авансом;

- труднощі з обслуговуванням ВПО у бібліотеках – випадки, коли книжки з бібліотечного фонду особам ВПО видавали «під грошову заставу» та ін.

У разі виявлення проявів будь-якої дискримінації невідкладно здійснюють перевірку ймовірних неправомірних дій стосовно ВПО, а в разі їх підтвердження – в терміновому режимі вживають заходів для відновлення порушених прав.

Під час моніторингу ЗМІ виявлено інформацію щодо ймовірного порушення адміністрацією Тернопільської обласної бібліотеки для дітей права дітей з-поміж ВПО на вільне та безоплатне отримання у тимчасове користування книжок із фонду бібліотеки.

Представництво Уповноваженого встановило, що адміністрація бібліотеки запровадила практику видачі дітям з-поміж ВПО книжок у тимчасове користування під грошову заставу як гарантії забезпечення виконання зобов'язань щодо повернення одержаних у бібліотеці книг. З'ясовано, що попередньо всупереч нормам статті 20 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» директор бібліотеки затвердив «Інструкцію про порядок застосування в обласній бібліотеці для дітей грошової застави за особливо цінні книги та об'єкти користування», що є проявом дискримінації дітей з-поміж ВПО та осіб, які перебувають на території Тернопільської міської громади без зареєстрованого постійного місця проживання.

Після втручання в ситуацію Уповноваженого та направлення відповідних листів-реагувань до Тернопільської ОВА та Тернопільської обласної ради цю Інструкцію скасовано, в результаті всі абоненти бібліотеки незалежно від місця їх постійної реєстрації отримали змогу вільно та безоплатно брати в тимчасове користування будь-які книжки з фонду бібліотеки.

Упродовж 2024 року команда Представництва за дорученням Уповноваженого приділила окрему увагу питанню архітектурної доступності адмінприміщень органів влади та органів місцевого самоврядування, закладів охорони здоров'я Тернополя та області.

Так, під час відвідувань закладів охорони здоров'я з'ясовано, що у 18 амбулаторіях загальної практики – сімейної медицини архітектурна доступність будівель і приміщень об' єкта

моніторингу здебільшого не відповідає вимогам ДБН В.2.2-40:2018 «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення». Зокрема до будівлі на вул. Острозького, 6 у Тернополі (триповерхова) відсутній доступ до послуг у сфері медичного обслуговування та надання медичних послуг для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення (відсутній пандус, платформи, вертикальні підйомники або інші пристрої для переміщення, всередині будівлі відсутній ліфт і підйомник).

Серед основних порушень також варто зазначити невідповідність вимогам або повну відсутність паркувальних місць для транспорту осіб з інвалідністю, контрастного маркування на сходах і прозорих полотнах дверей, тактильних інформаційних елементів біля функціональних приміщень будівлі, неготовність персоналу до обслуговування пацієнтів, які спілкуються жестовою мовою, та ін.

Актуальною в області залишається проблема відсутності архітектурної доступності адмінприміщень органів влади та органів місцевого самоврядування, що призводить до ситуації, коли особи з інвалідністю та/або маломобільні групи населення позбавлені фізичної можливості самостійно потрапити в потрібне їм адмінприміщення для вирішення того чи іншого питання. Проблема забезпечення архітектурної доступності, особливо у випадках, коли органи влади/місцевого самоврядування розташовуються в будівлях старої забудови, завжди потребують виділення коштів для реконструкції таких приміщень чи їх розумного пристосування за погодженням з громадськими організаціями людей з інвалідністю. Важливим у цьому контексті є розуміння керівників органів влади/місцевого самоврядування важливості першорядного фінансування відповідних робіт з огляду на збільшення кількості таких категорій громадян, потреби забезпечення їм можливості провадити незалежний і повноцінний спосіб життя створенням безперешкодного життєвого середовища.

До Уповноваженого надійшло звернення громадянина Х., особи з інвалідністю, яка користується кріслом колісним, щодо забезпечення архітектурної доступності адмінбудівлі Тернопільської обласної ради для забезпечення безперешкодного доступу для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

За реагуванням Уповноваженого у межах здійснюваного провадження орган місцевого самоврядування в межах наявних фінансових ресурсів здійснив низку заходів для забезпечення архітектурної доступності адмінбудівлі, зокрема: пандус при вході в будівлю обладнано новими поручнями, у холі першого поверху встановлено додатковий пандус для осіб з інвалідністю, у двох ліфтах (у правому та лівому крилі адмінбудівлі) встановлено інформаційні тактильні таблички зі шрифтом Брайля, у санітарно-гігієнічному приміщенні на 4 поверсі встановлено поручні поряд з унітазами, один із входів до найпростішого укриття обладнано відкидним пандусом.

За інформацією органу місцевого самоврядування, робота щодо забезпечення архітектурної доступності адмінбудівлі буде продовжуватися наступного року в межах наявних фінансових ресурсів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Тернопільській обласній військовій адміністрації та органам місцевого самоврядування:

- забезпечити в закладах охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, приміщеннях МТП можливість безбар'єрного пересування для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, а також безбар'єрний доступ і користування об'єктами санітарії та гігієни або їх розумне пристосування;
- забезпечити оприлюднення на власних веб-сайтах інформації, передбаченої законами України «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян»;
- з урахуванням безпекового складника не допустити скорочення чисельності МТП, які використовують як тимчасові прихистки для внутрішньо переміщених осіб;
- вжити заходів щодо збільшення житлового фонду соціального призначення;
- налагодити роботу органів соціального захисту населення в регіоні, а також медичних закладів для надання послуг ветеранам для їх реабілітації та реінтеграції.

Тернопільській обласній раді:

- забезпечити виділення фінансування Коропецькому обласному ліцею-інтернату з посиленою військово-фізичною підготовкою на облаштування спальних кімнат, душових і санітарних кімнат пансіону (гуртожитків) відповідно до вимог Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти».

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Харківської області надійшло **7273** звернення та **8135** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **4738**, соціальні права – **1063**, економічні права – **376**, права дитини – **255** повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	4847	6686	7273
Повідомлення про порушення прав	4867	7888	8135

Моніторингові візити команди Представництва

Важливий напрям роботи – моніторинг дотримання прав громадянина органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями та ін. 2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини в Харківській області здійснила **163** моніторингових відвідування та **14** безвиїзних моніторингів за різними напрямами забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Зокрема за напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено 25 відвідувань. Серед них – 3 позапланових для перевірки фактів, викладених у зверненнях громадян. За напрямом захисту прав дитини здійснено 58 моніторингових візитів. Для визначення рівня забезпечення рівних прав і свобод, зокрема доступності об'єктів соціальної інфраструктури в Харківській області, команда Представництва здійснила 22 моніторингових відвідування закладів охорони здоров'я Харкова та Харківської області. У сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, команда Представництва здійснила 59 моніторингових візитів: для моніторингу забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб відвідано 38 місць тимчасового проживання, окрім цього здійснено 21 моніторинговий візит до освітніх центрів: «Крим – Україна», «Донбас – Україна». У сфері захисту інформаційних прав здійснено 14 безвиїзних моніторингів, предметом яких стали моніторинг дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації, захист персональних даних.

Просвітницькі заходи

Для підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини та громадянина в місцях несвободи Представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Харківській області ініціював і провів **9** інформаційних заходів у місцях несвободи Харкова та області для більш як 1000 осіб, які відбувають покарання. Команда Представництва також організувала **85** просвітницьких заходів із залученням громадськості. З них **15** інформаційних заходів – для працівників органів місцевого самоврядування та державної влади, жителів громад щодо забезпечення дотримання інформаційних прав; **27** просвітницьких заходів – для внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання.

Актуальні напрями роботи Представництва Уповноваженого в Харківській області

Географічне розташування обумовлює серед інших причин кількість і складність гуманітарних і воєнних викликів у Харківській області, ураховуючи наслідки збройної агресії Російської Федерації: систематичні обстріли агресором, інтенсивні бойові дії на Куп'янському, Вовчанському, Борівському та Липецькому напрямках, тривалу окупацію 22 громад Чугуївського, Ізюмського, Куп'янського, Харківського районів області. Ці чинники – причини системних порушень прав людини і громадянина, протидія та запобігання яким потребують від влади і громадянського суспільства пошуку нових рішень і підходів. Актуальним завданням у регіоні залишається також стабілізація життєдіяльності деокупованих громад.

Основні проблеми, з якими працювала команда регіонального Представництва у Харківській області:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав потерпілих від агресії, включаючи внутрішньо переміщених осіб та осіб, які виїхали з ТОТ України;
- запобігання дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей;
- захист прав дітей;
- захист інформаційних прав громадян: відновлення права на звернення, доступ до

публічної інформації, захист персональних даних.

(а) Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Упродовж 2024 року команда Представництва системно опрацьовувала питання, з якими звертаються військовослужбовці. Серед основних категорій питань, за захистом яких звертаються Захисники та Захисниці України, – затягування з наданням статусу учасника бойових дій, нарахуванням соціальних виплат і забезпечення інших гарантій.

На регулярній основі команда Представництва долучається до роботи з родинами Захисників і Захисниць, які опинилися в російському полоні або такими, які зникли безвісти за особливих обставин. Спільно з представниками Координаційного штабу, Уповноваженим з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, представниками Міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні, представниками органів влади здійснено 9 зустрічей із членами родин військовослужбовців Харкова та територіальних громад області для більш як 400 учасників.

Окрім цього, Представник Уповноваженого в Харківській області здійснив комплексну роботу задля забезпечення дотримання прав ветеранів, членів їхніх родин і родин загиблих, включаючи виконання зобов'язань органів влади щодо формування та реалізації ветеранської політики за безпосередньої участі ветеранів у процесі прийняття управлінських рішень, відкриття ветеранського простору на виконання доручення Прем'єр-міністра України від 28.08.2024 № 27565/1/1-24 щодо забезпечення виконання положень Указу Президента України[15].

До Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини звернувся заявник щодо бездіяльності службових осіб однієї з військових частин. Починаючи з березня 2023 року, упродовж 9 місяців, захисник України безрезультатно звертався до співробітників ТЦК та СП Харківської області та до військової частини щодо отримання потрібних документів.

За результатами опрацювання звернення та реагування Уповноваженого військова частина спільно зі співробітниками Харківського обласного ТЦК та СП опрацювали питання заявника. У результаті заявник зміг отримати належні документи для отримання статусу учасника бойових дій.

Порушення інформаційних прав військовозобов'язаних у деяких випадках спричиняє неможливість реалізації права на відстрочку. Зокрема Представництво Уповноваженого в Харківській області 2024 року розглянуло **21** письмове звернення заявників щодо порушення права на звернення та інформацію районними Харкова та Харківським обласним ТЦК та СП. За реагуванням Уповноваженого було надано відповіді на звернення та запити, уповноважені особи ТЦК та СП прийняли документи від громадян, а відповідно – відновлено права заявників.

Окремий напрям роботи – дотримання прав військовозобов'язаних під час мобілізаційних заходів. З Харківської області надходили письмові та усні звернення громадян України щодо незаконних дій працівників ТЦК та СП під час перевірки військово-облікових документів, недопуску адвокатів до приміщень ТЦК та СП для забезпечення права на захист. Відповідні

випадки виявляють також через моніторинг медіа. Наприклад, у вересні-листопаді 2024 року під час моніторингу медіа виявлено 3 відео, на яких зафіксовано конфліктні ситуації між працівниками ТЦК та СП та громадянами в Харківській області: за двома випадками відомості про правопорушення внесено до ЄРДР (провадження тривають); в одному випадку неправомірність дій працівників ТЦК та СП не підтверджено.

(b) Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

У зв'язку з військовою агресією РФ Харківщина одна з перших в Україні за кількістю зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб – на 2 січня 2025 року кількість зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб (ВПО) становить **517 626** осіб, з них 95 097 осіб – це діти до 18 років, 16 719 осіб з інвалідністю; 140 886 осіб – пенсійного віку, 426 – багатодітних родин. Окремим питанням залишається стабілізація та подолання наслідків агресії на територіях деокупованих громад області.

До Уповноваженого колективно звернулися жителі деокупованої Шевченківської територіальної громади Куп'янського району Харківської області з проханням відновити нарахування житлових субсидій за період 2022 року, оскільки з моменту деокупації громади Пенсійний фонд не нараховував такі виплати, що спричинило заборгованість.

За реагуванням Уповноваженого після відповідної перевірки Головне управління Пенсійного фонду в Харківській області донарахувало житлові субсидії з наступного виплатного періоду, що відновило права 11 громадян, а ще 4 громадянам запропоновано подати відповідні заяви для донарахування.

2024 року у зв'язку з погіршенням безпекової ситуації прийнято рішення про обов'язкову евакуацію у примусовий спосіб з громад Ізюмського, Куп'янського, Харківського та Чугуївського районів. Організацію евакуації здійснюють у співпраці органів влади з неурядовими громадськими організаціями, включаючи функціонування транзитних центрів у Харкові та Ізюмі. Оповіщення населення про терміни та порядок евакуації, інформація про безпечні райони та місця тимчасового проживання надають своєчасно та системно, працює безоплатна цілодобова гаряча лінія з питань евакуації на базі БО «Координаційний гуманітарний центр».

У зв'язку з новими хвилями евакуації з прифронтових громад у місті та області збільшується кількість місць тимчасового проживання (МТП): функціонують 74 МТП. Водночас більшість з них не відповідає мінімально належним вимогам для життєзабезпечення внутрішньо переміщених осіб. За 2024 рік Уповноважений надав 149 рекомендацій, з них виконано – 62 , не виконано – 12, у процесі виконання – 75.

За результатами 38 моніторингових візитів МТП лише 2 з них доступні для розміщення маломобільних груп населення. Водночас потреба у додатковому розміщенні збільшується. Зокрема через погіршення безпекової ситуації внаслідок наступальних дій Російської Федерації від 16 жовтня 2024 року прийнято рішення щодо евакуації всього цивільного населення з чотирьох громад Куп'янського напрямку (з Кіндрашівської, Курилівської та Петропавлівської громад, а також з Куп'янської міської громади). З названих причин від жовтня 2024 року після оголошення обов'язкової евакуації у примусовий спосіб команда Представництва приділила окрему увагу питанням наявності місць і готовності МТП до

прийняття евакуйованих, включно з маломобільними групами населення (МГН). Зокрема в жовтні 2024 року здійснено серію моніторингів МТП у Харкові. Частина запропонованих місць, до яких направляли людей, були недавно «розконсервованими» гуртожитками, які не були забезпечені достатньою кількістю меблів, побутової техніки, не адаптовані та архітектурно недоступні для МГН. За реагуванням Уповноваженого в 3 із 6 відвіданих гуртожитків почато роботи з облаштування простору для МГН за сприяння благодійних організацій.

(c) Захист від дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей

Питання недопущення дискримінації, забезпечення інклюзивності в суспільному житті, а також запобігання та протидії гендерно зумовленому і сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, перебувають у фокусі уваги команди Представництва в Харківській області.

Під час моніторингу медіа виявлено рекламу в соціальних мережах та інформацію в меню закладу громадського харчування, які містили ознаки дискримінації, нормалізували і пропагували насильство, злочини. Особливе обурення суспільства викликало те, що заклад був розташований у приміщенні однієї з пам'яток культури Харкова, а його функціонування спричиняло репутаційні збитки та суперечило меті й основній статутній діяльності відповідного об'єкта культури.

Уповноважений відкрив провадження, у результаті якого компетентні суб'єкти виявили низку порушень законодавства України та притягли винних осіб до відповідальності: щодо порушень законодавства про рекламу – прийнято 10 рішень про накладення штрафів на загальну суму 17 000 грн, щодо порушень громадського порядку – винних осіб притягнуто до відповідальності за статтею 173 КУпАП України.

Заклад припинив свою діяльність.

Упродовж 2024 року команда Представництва за дорученням Уповноваженого приділила окрему увагу питанню архітектурної доступності закладів охорони здоров'я Харкова та області. Під час візитів до закладів охорони здоров'я щодо архітектурної доступності виявлено і зафіксовано порушення, які мають системний характер: відсутність або невідповідність Державним будівельним нормам контрастного маркування фізичних перешкод (18 закладів), відсутність інформування тактильними інформаційними елементами (контрастні таблички з дублюванням шрифтом Брайля) функціональних приміщень закладів охорони здоров'я, невідповідність Державним будівельним нормам або відсутність пандусів/підйомників (3 заклади). Зафіксовано також невідповідність вимогам або повну відсутність паркувальних місць для транспорту осіб з інвалідністю, відсутність контрастного маркування на сходах і прозорих полотнах дверей, тактильних інформаційних елементів біля функціональних приміщень будівлі, неготовність персоналу до обслуговування пацієнтів, які спілкуються жестовою мовою, та ін. В одному закладі зафіксовано поганий стан пішохідних зон на шляху до поліклінік і лікарень, наявність фізичних перешкод, аварійний стан вхідної групи медичного закладу, що є небезпечним для всіх відвідувачів і персоналу. Окремим питанням залишається інформаційна доступність веб-сайтів закладів охорони здоров'я для пацієнтів з порушенням сенсорних органів:

За результатами моніторингу та реагування Уповноваженого вжито заходів щодо

забезпечення доступності для осіб з порушеннями зору сайту КНП «Міська поліклініка № 11» Харківської міської ради. Під час перевірки виявлено невідповідності вимогам доступності, зокрема інформаційної, та надіслано рекомендації для усунення виявлених упущень. На виконання таких рекомендацій Поліклініка увідповіднила веб-контент вимогам ДСТУ ISO/ IEC40500:2015 «Інформаційні технології».

Підсумовування результатів моніторингових візитів та обговорення способів подолання проблеми «ілюзії безбар'єрності» в регіоні відбулося на розширеному засіданні Експертної ради при представнику Уповноваженого в Харківській області за участі представників органів місцевого самоврядування, виконавчої влади, територіальних громад, запрошених профільних неурядових громадських організацій. За результатами всього комплексу здійснених заходів у Харкові відремонтовано хідники на території КНП Міська дитяча поліклініка № 4 та КНП Міська дитяча поліклініка № 12 Харківської міської ради, увідповіднено ДБН «Інклюзивність та доступність» тактильні елементи доступності біля функціональних приміщень і коридорів поліклінік і лікарень, почато роботи із взяття на баланс і реконструкції сходової групи, яка перебувала в аварійному стані біля КНП Міської поліклініки № 20 Харківської міської ради, а також 12 закладів охорони здоров'я вжили заходів з облаштування контрастного маркування та тактильних інформаційних елементів у приміщеннях будівлі.

(d) Захист прав дитини

У рамках моніторингу дотримання прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, відвідано 18 стаціонарних лікувальних закладів і 2 перинатальні центри. Для реалізації функції парламентського контролю за дотриманням прав дитини працівники регіонального Представництва відвідали 24 служби у справах дітей територіальних громад Харківщини, а також 1 соціальний гуртожиток для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, державну установу «Харківський слідчий ізолятор» і 10 центрів надання соціальних послуг у громадах (центрів життєстійкості).

За результатами моніторингів закладів охорони здоров'я з'ясовано, що всі діти перебувають у лікарнях на законних підставах для проведення лікування та/або обстеження. Таким чином, подолано усталену практику довготривалого безпідставного чи понад встановленими протоколами термін лікування/обстеження перебування дітей соціально-вразливих категорій у закладах охорони здоров'я, як це було у 2022–2023 роках у Харкові та області. За 2024 рік встановлено, що діти відповідних категорій перебувають у закладах охорони здоров'я виключно період, потрібний для лікування/обстеження.

Водночас у низці закладів залишаються невирішеними проблеми готовності до використання, доступності та облаштування укриттів; дотримання добових норм і різноманітності раціону харчування, чим порушується право дітей на достатній рівень життя, потрібний для фізичного розвитку.

Під час здійснення моніторингового відвідування КНП Міська дитяча лікарня № 19 Харківської міської ради виявлено, що з бюджету закладу виділяли недостатню суму на харчування дітей, за гуманітарною допомогою адміністрація закладу не зверталася, а меню було одноманітним і малокалорійним.

За результатами реагування Уповноваженого переглянуто кошторис у статті видатків на харчування, змінено тижневий раціон дитячого харчування, додано більше страв до раціону, що дало змогу забезпечити право дитини на життєвий рівень, достатній для фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку, що включає достатнє харчування.

Моніторинг діяльності служб у справах дітей у територіальних громадах Харківської області дав змогу всебічно вивчити їхню роботу для забезпечення найкращих інтересів дитини, зокрема питання захисту персональних даних дітей, які перебувають на обліку в службах.

У рамках здійснення моніторингового візиту до Служб у справах дітей Печенізької селищної ради у Харківській області проаналізовано веб-сторінку громади та виявлено грубе порушення прав дитини. Так, у розділі «Новини» працівники установи, висвітлюючи свою роботу з відвідування сімей, розповсюдили чутливу інформацію про дітей, які перебувають на обліку Служби.

За реагування Уповноваженого новини видалено з сайту.

За результатами моніторингів виявлено системну проблему невжиття заходів службами у справах дітей області щодо забезпечення реалізації майнових прав дітей, які перебувають на обліку.

Під час моніторингового відвідування Служби у справах дітей Безлюдівської селищної ради виявлено дитину 16-ти років, в особовій справі якої відсутні відомості про наявність у неї майна на праві власності, а також про поставлення її на квартирний облік.

За результатами реагування Уповноваженого служба у справах дітей відповідної громади встановила факт наявності у дитини майна на праві власності.

Під час здійснення моніторингових візитів служб у справах дітей у Харківській області виявлено системну проблему – невідповідність штату вимогам статті 4 Закону України № 609-V від 07 лютого 2007 року «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей». За результатами реагування Уповноваженого відповідними головами громад розглянуто питання розширення та доукомплектування штату. Високе навантаження на працівників Служб у справах зумовлює складнощі у соціальному захисті дітей.

(е) Захист інформаційних прав громадян

Актуальним залишається питання порушення органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями інформаційних прав в умовах воєнного стану. Серед типових порушень: неправомірне обмеження доступу до інформації або ненадання відповідей на запити на інформацію, а також відсутність на сайтах обов'язкових для оприлюднення даних.

Упродовж 2024 року команда Представництва здійснила 8 моніторингів веб-сайтів органів державної влади, територіальних громад щодо дотримання права громадян на звернення та доступу до інформації. Системного характеру набули такі порушення: часткова або повна відсутність інформації в публічному доступі на сайтах щодо прийнятих рішень, нормативно-

правових актів, розміщення неактуальних або недіючих способів зв'язку та звернення до структурних підрозділів, відсутність на веб-сайтах звітності щодо задоволення запитів на публічну інформацію, не зазначення порядку особистого прийому громадян посадовими особами та ін.

До Уповноваженого звернувся представник громадської організації, що опікується захистом навколишнього середовища, щодо неправомірної відмови органів державної влади та місцевого самоврядування у наданні інформації у формі відкритих даних, яка стосується екологічного стану Харкова та області.

За реагуванням Уповноваженого та наданням роз'яснень щодо порушеного питання розпорядники інформації повторно розглянули запити та надали потрібну інформацію у формі відкритих даних. Додатково відповідну інформацію розміщено на сайтах розпорядника інформації, що дає змогу забезпечити право кожного на доступ до інформації про екологічну ситуацію в місті та області.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Харківській обласній військовій адміністрації:

- увідповіднити місця тимчасового проживання на території Харківської області мінімальним стандартам функціонування місць тимчасового проживання, передбачених Постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930;
- облаштувати та забезпечити функціонування ветеранського простору на виконання доручення Прем'єр-міністра України від 28.08.2024 № 27565/1/1-24;
- забезпечити інформування військовослужбовців, ветеранів і членів їхніх родин, а також родин загиблих щодо заходів соціальної підтримки та відповідних програм і проєктів, що реалізуються в області, включаючи передбачені комплексною Програмою підтримки Захисників і Захисниць України та членів їхніх сімей у Харківській області на 2024–2028 роки;
- забезпечити облаштування та дооблаштування укриттів на території області для цивільного населення, зокрема на території закладів охорони здоров'я, здійснювати постійний контроль за вільним доступом громадян до них, станом готовності до використання;
- продовжити розробку та впровадження методів дистанційної освіти в навчальний процес, зокрема для дітей з особливими освітніми потребами.

Органам місцевого самоврядування:

- оприлюднити на веб-сайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;
- увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Харківської області кількості дітей в територіальних громадах відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»;
- забезпечувати здійснення особистих прийомів громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з урахуванням умов воєнного стану (здійснення особистого прийому

через відеоконференцію, у безпечних для перебування просторах та ін.);
- забезпечити інформування військовослужбовців, ветеранів і членів їхніх родин, а також родин загиблих щодо заходів соціальної підтримки та відповідних програм і проєктів, що реалізуються у територіальних громадах області та в Харкові;
- забезпечити облаштування та дооблаштування укриттів на території області для цивільного населення, зокрема на території закладів охорони здоров'я, здійснювати постійний контроль за вільним доступом громадян до них, станом готовності до використання.

Службам у справах дітей територіальних громад, обласної/районних/міських/селищних/сільських військових адміністрацій:

- забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування через постановку на квартирний облік;
- забезпечувати захист і запобігати розповсюдженню конфіденційної інформації (персональних даних дітей), які перебувають на обліку.

Закладам охорони здоров' я Харківської області:

- забезпечити фінансування харчування для дітей з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини та для забезпечення права дитини на життєвий рівень, достатній для фізичного, інтелектуального, морального розвитку, що включає достатнє харчування.

Органам державної влади:

- виділити та належним чином облаштувати паркувальні місця для осіб з інвалідністю або осіб, що їх перевозять, поряд з підпорядкованими об'єктами;
- забезпечити нанесення контрастного маркування на сходи, пандуси, прозорі полотна дверей, розміщення тактильних інформаційних елементів;
- адаптувати веб-сайти та інші інформаційні ресурси для користування особами з порушенням зору, опорно-рухового апарату, мовлення та інтелектуального розвитку, а також з різними комбінаціями порушень;
- усунути архітектурні бар'єри, що ускладнюють пересування маломобільних груп населення в будівлях (зависокі дверні пороги, доступ до ліфтів, непристосовані санітарно-гігієнічні приміщення та ін.);
- підтримувати готовність до використання та забезпечити доступність укриттів.

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Херсонської області надійшло **982** звернення та **1081** повідомлення про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав

людини у повідомленнях: громадянські права – **451**, соціальні права – **210**, економічні права – **74**, права дитини – **76** повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	367	975	982
Повідомлення про порушення прав	453	1096	1081

Моніторингові візити команди Представництва

2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини в Херсонській області здійснила **18** моніторингових відвідувань і **19** безвиїзних моніторингів за різними напрямами забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Зокрема за напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **3** моніторингових відвідування.

За напрямом захисту прав дитини 2024 року здійснено **1** моніторинговий візит.

Для визначення рівня забезпечення рівних прав і свобод, зокрема доступності об'єктів соціальної інфраструктури в Херсонській області, команда Представництва здійснила **5** моніторингових відвідувань закладів охорони здоров'я Херсона, де було проаналізовано доступність закладів охорони здоров'я для маломобільних груп населення.

Важливий напрям роботи на регіональному рівні в Херсонській області – робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. 2024 року команда Представництва здійснила **6** моніторингових візитів у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, зокрема для моніторингу забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб відвідано **4** місця тимчасового проживання, окрім цього здійснено моніторингові візити освітніх центрів «Крим – Україна», «Донбас – Україна».

У сфері захисту інформаційних прав команда Представництва здійснила **19** безвиїзних моніторингів дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації.

Просвітницькі заходи

Для підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини та громадянина команда представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Херсонській області ініціювала і здійснила **24** інформаційні заходи із залученням громадськості. З них **18** інформаційних заходів – для працівників органів місцевого самоврядування та державної влади, жителів громад щодо забезпечення дотримання інформаційних прав; **6** просвітницьких заходів – для внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання.

Актуальні напрями роботи Представництва Уповноваженого в Херсонській області

Особливості та труднощі роботи в регіоні зумовлені гуманітарними та воєнними викликами у Херсонській області, ураховуючи наслідки збройної агресії Російської Федерації:

систематичні обстріли агресором, суттєве руйнування інфраструктури, тривалу окупацію 32 громад. Окремим питанням залишається стабілізація та подолання наслідків агресії на територіях деокупованих громад області.

Ці та інші чинники обумовлюють системні порушення прав людини і громадянина, протидія та запобігання яким потребують від влади і громадянського суспільства консолідації та пошуку нових рішень і підходів.

Основні питання, з якими працювала команда регіонального Представництва у Херсонській області:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав потерпілих від агресії, включаючи внутрішньо переміщених осіб та осіб, які виїхали з ТОТ України;
- запобігання дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей;
- захист прав дітей, евакуація дітей;
- захист інформаційних прав громадян: відновлення права на звернення, доступ до публічної інформації, захист персональних даних.

(а) Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

На Херсонщині на кінець 2024 року зареєстровано **44 946** внутрішньо переміщених осіб, з них 7407 осіб – це діти до 18 років, 8200 осіб – отримують соціальну допомогу.

У зв'язку з евакуацією населення з прифронтових громад у місті та області розташовано 6 місць тимчасового проживання. Водночас більшість з них не відповідає мінімально потрібним вимогам для життєзабезпечення внутрішньо переміщених осіб. Частина МТП, у які направляли людей, – це гуртожитки, не забезпечені достатньою кількістю меблів, побутової техніки, не адаптовані та архітектурно недоступні для маломобильних груп населення.

За результатами 6 моніторингових візитів МТП лише 1 з них доступне для розміщення маломобільних груп населення. Водночас потреба у додатковому розміщенні збільшується, що актуально і для вже наявних МТП.

Команда представництва Уповноваженого в Херсонській області під час моніторингових візитів МТП встановила низку проблемних питань.

Зокрема в одному з гуртожитків розташовано по 2 душові кімнати та санвузли, але в робочому стані перебуває лише 1 душова кімната та 1 туалетна кімната на поверх, кухонні столи та мийка перебувають у пошкодженому стані, приміщення гуртожитку брудне та занедбане, на сходових майданчиках лежать купи сміття, немає системи протипожежної безпеки, вогнегасники у модульних приміщеннях відсутні. Укриття в гуртожитку немає, найближче – у сусідньому будинку та перебуває у неналежному стані. З більшістю ВПО договорів на проживання не укладено, з правилами проживання мешканці МТП не ознайомлені.

За результатами моніторингового візиту складено звіт іі скеровано до Херсонської міської військової адміністрації. Стан виконання рекомендацій, наведених у звіті, буде предметом повторних моніторингових візитів.

(b) Захист від дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей

Упродовж 2024 року команда Представництва приділяла окрему увагу питанню архітектурної доступності закладів охорони здоров'я Херсона. Під час візитів до закладів охорони здоров'я щодо архітектурної доступності виявлено і зафіксовано порушення, які мають системний характер: відсутність або невідповідність Державним будівельним нормам контрастного маркування фізичних перешкод, відсутність інформування тактильними інформаційними елементами функціональних приміщень закладів охорони здоров'я, невідповідність Державним будівельним нормам або відсутність пандусів/підйомників. Зафіксовано також невідповідність вимогам або повна відсутність паркувальних місць для транспорту осіб з інвалідністю, контрастного маркування на сходах і прозорих полотнах дверей, тактильних інформаційних елементів біля функціональних приміщень будівлі та ін. У закладах охорони здоров'я зафіксовано поганий стан пішохідних зон на шляху до лікарень. Крім цього, під час візитів у більшості укриттів виявлено суттєві упущення: укриття мають невідповідний санітарний стан, немає доступу до питної води, доступ для маломобільних людей відсутній.

Під час візиту до Комунального некомерційного підприємства «Обласна клінічна лікарня» Херсонської обласної ради виявлено низку порушень. Зокрема відсутня зовнішня тактильна табличка з назвою та графіком роботи об'єкта моніторингу, на пандусі відсутні поручні, на сходах немає контрастного маркування, на поверхні поручнів відсутні рельєфні позначення поверхів у тактильному вигляді та/або на стіні чи на окремому стояку вертикально. Крім цього, на поверхах відсутні інформаційні таблички з номером поверху, ліфти не обладнані сигналами звукового супроводу та немає дублювання позначень поверхів тактильними елементами, на шляхах руху відсутні смуги, які тактично чи контрастно відрізняються від основної поверхні, на яку їх нанесено. За результатами моніторингового візиту складено звіт і скеровано до Херсонської міської військової адміністрації. Керівництву КНП «Обласна клінічна лікарня» надано 10 рекомендацій, 4 з яких виконано частково, інші 6 перебувають на виконанні.

(c) Захист прав дитини

У зв'язку з постійними ворожими обстрілами населених пунктів області команда представництва спільно з підрозділами ГУ Національної поліції в області, ГУ ДСНС разом з органами місцевого самоврядування на постійній основі здійснюють роз'яснювальну роботу щодо евакуації з територій, які перебувають під постійними обстрілами, в більш безпечніші регіони.

Проблемним питанням під час обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей залишається відмова батьків. За інформацією Херсонської ОВА, відповідно до наказу про обов'язкову евакуацію в примусовий спосіб дітей з їхніми батьками, або особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками в безпечні регіони України від 24 жовтня 2023 року № 391/12, з території 50 населених пунктів, де ведуться бойові дії, упродовж 2024 року евакуйовано 746 дітей.

Внаслідок військової агресії 9 інтернатних закладів залишилися на тимчасово окупованій території, на неокупованій частині області функціонує некомерційне підприємство «Херсонський обласний Будинок дитини» Херсонської обласної ради. У листопаді 2024 року на пленарному засіданні сесії Херсонської обласної ради погоджено рішення про реорганізацію комунального некомерційного підприємства «Херсонський обласний Будинок дитини» Херсонської обласної ради приєднанням до комунального некомерційного підприємства «Херсонська дитяча обласна клінічна лікарня» Херсонської обласної ради.

Працівники Регіонального представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Херсонській області в рамках планового моніторингового візиту відвідали комунальне некомерційне підприємство «Херсонська дитяча обласна клінічна лікарня» Херсонської обласної ради. Моніторингова група встановила гарні умови перебування пацієнтів, достатню кількість меблів, засобів гігієни, медикаментів, чотириразове харчування. Крім цього, в лікарні облаштовано сучасне укриття, яке має чотири входи/виходи, ліфт, систему вентиляції, тепло- та водопостачання, додаткове джерело електроенергії з дизель-генератора. Укриття використовують і для перебування пацієнтів під час оповіщення сигналу «повітряна тривога», і для безперебійного надання медичної допомоги хворим у разі небезпеки.

Однак виявлено і незначні порушення, а саме: на стендах не повною мірою розміщено інформацію щодо прав пацієнтів з дітьми та контактні номери телефонів гарячих ліній організацій; приміщення для зберігання овочів і фруктів у харчоблоці в неналежному санітарному стані, частково овочі зберігають на підлозі, частина зі слідами гнилі; у холодильнику не витримує сусідства зберігання продуктів. За результатами моніторингового візиту складено та направлено для виконання докладний звіт з рекомендаціями.

На цей час керівництво всі рекомендації врахувало, порушення усунено.

(d) Захист інформаційних прав громадян

Актуальним залишається питання порушення органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями інформаційних прав в умовах воєнного стану. Серед типових порушень: неправомірне обмеження доступу до інформації або ненадання відповідей на запити на інформацію, а також відсутність на сайтах обов'язкових для оприлюднення даних.

Упродовж 2024 року команда Представництва здійснила 19 моніторингів веб-сайтів органів державної влади, територіальних громад щодо дотримання права громадян на звернення та доступ до інформації. Системного характеру набули такі порушення: часткова або повна відсутність інформації в публічному доступі на сайтах щодо прийнятих рішень, нормативно-правових актів, розміщення неактуальних або недіючих способів зв'язку та звернення до структурних підрозділів, відсутність на веб-сайтах звітності щодо задоволення запитів на публічну інформацію, незазначення порядку особистого прийому громадян посадовими особами та ін.

До Уповноваженого звернувся представник громадської організації, що займається захистом навколишнього середовища, щодо неправомірної відмови органів державної влади та місцевого самоврядування у наданні інформації у формі відкритих даних, яка стосується екологічного стану Херсона та області.

За реагуванням Уповноваженого та наданням роз'яснень щодо порушеного питання розпорядники інформації повторно розглянули запити та надали потрібну інформацію у формі відкритих даних. Додатково відповідну інформацію розміщено на сайтах розпорядника інформації, що дає змогу забезпечити право кожного на доступ до інформації про екологічну ситуацію в місті та області.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Херсонській обласній військовій адміністрації:

- увідповіднити місця тимчасового проживання на території Херсонської області мінімальним стандартам функціонування місць тимчасового проживання, передбачених Постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930.

Органам місцевого самоврядування Херсонської області:

- оприлюднити на веб-сайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;
- забезпечувати особисті прийоми громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з урахуванням умов воєнного стану (здійснення особистого прийому через відеоконференцію, у безпечних для перебування просторах та ін.);
- забезпечити інформування військовослужбовців і членів їхніх родин, ветеранів, їхніх родин і родин загиблих щодо заходів соціальної підтримки та відповідних програм і проєктів, що реалізуються в територіальних громадах області та в Херсоні;
- опрацювати питання відсутності або неналежного облаштування поруч із закладами охорони здоров'я паркувальних місць для осіб з інвалідністю або осіб, які їх перевозять.

Закладам охорони здоров'я Херсонської області:

- забезпечити облаштування та доступність укриттів для пацієнтів і персоналу.

Іншим органам державної влади, органам місевого самоврядування:

- забезпечити облаштування та доступність укриттів;
- усунути архітектурні бар'єри, що ускладнюють пересування маломобільних груп населення в будівлях закладів охорони здоров'я (зависокі дверні пороги, доступ до ліфтів, непристосовані санітарно-гігієнічні приміщення, забезпечити нанесення контрастного маркування на сходи, пандуси, прозорі полотна дверей, розміщення тактильних інформаційних елементів;
- адаптувати веб-сайти та інші інформаційні ресурси для користування особами з порушенням зору, опорно-рухового апарату, мовлення та інтелектуального розвитку, а також з різними комбінаціями порушень.

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ

Упродовж звітного періоду до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Хмельницької області надійшло **4435 звернень**, в яких міститься **4978 повідомлень** про порушення прав і свобод людини та громадянина.

Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **3361**, соціальні права – **362**, економічні права – **213**, права дитини – **110** повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	1223	2960	4435
Повідомлення про порушення прав	1520	3645	4978

Моніторингові візити команди Представництва

2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини в Хмельницькій області здійснила **204** моніторингових відвідувань і перевірок за різними напрямами забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина:

- дотримання прав людини в місцях несвободи – 21;
- дотримання прав дітей – 64;
- дотримання прав внутрішньо переміщених осіб – 58;
- дотримання процесуальних прав – 33;
- дотримання інформаційних прав громадян – 25;
- дотримання прав осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення на архітектурну доступність об’єктів охорони здоров’я – 3.

Просвітницькі заходи

2024 року для підвищення правової поінформованості населення команда представництва Уповноваженого здійснила **89** просвітницьких заходів. З них **18** інформаційних заходів – для працівників органів місцевого самоврядування та державної влади, жителів громад щодо забезпечення дотримання інформаційних прав, **8** – щодо дотримання прав дітей, **38** просвітницьких заходів – для внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання. У межах реалізації освітнього проекту «Амбасадори Омбудсмана» студенти здійснили **42** інформаційних заходи для більш як **1000** учнів старших класів.

Основні напрями та питання, з якими працювало Регіональне представництво:

- дотримання прав дітей;
- дотримання прав військовослужбовців і членів їхніх родин;
- захист прав людини в місцях несвободи;
- дотримання прав внутрішньо переміщених осіб;
- дотримання інформаційних прав громадян;

- захист від дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей.

(а) Дотримання прав дітей

Упродовж звітного періоду в Хмельницькій області Представництво здійснило **64** моніторингових візити для контролю за дотриманням прав дітей, з яких до закладів інституційного догляду – 17, служб у справах дітей територіальних громад Хмельницької області – 28, закладів охорони здоров'я – 16; слідчого ізолятора – 1, закладів оздоровлення – 2 візити.

За результатами моніторингів внесено **8** подань Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, з яких: 6 – за результатами моніторингу служб у справах дітей, 1 – за результатами моніторингового візиту до Центру соціально-психологічної реабілітації дітей та 1 подання – за результатами моніторингу дотримання прав дітей, які повернулися з евакуації в Україну для продовження здобуття професійно-технічної освіти.

Моніторингові візити виявили системні порушення в діяльності Служб у справах дітей громад області, а саме: не вжито заходів щодо забезпечення житлових/майнових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування; неналежне ведення особових справ дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування; не здійснюється належне ведення, оформлення та виконання індивідуальних планів соціального захисту дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини, яка залишилася без батьківського піклування, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування; неукомплектованість штатної чисельності посадових осіб Служб у співвідношенні до кількості дитячого населення; інформацію про діяльність Служб і засоби комунікації не оприлюднено на офіційних веб-ресурсах органів місцевого самоврядування.

Під час моніторингових візитів до ССД Красилівської, Славутської міських рад, Солобковецької, Гвардійської сільських рад, Війтовецької, Староушицької, Закупненської селищних рад виявлено порушення прав і найкращих інтересів дітей вразливих категорій. Зокрема не здійснено контролю за стягненням аліментів на утримання дітей, позбавлених батьківського піклування, індивідуальні плани соціального захисту дітей вели формально, не здійснено контролю за перебуванням дітей, влаштованих у сімейні форми виховання. Для відновлення прав дітей вжито невідкладних заходів реагування, до голів зазначених міських, сільських, селищних рад внесено шість подань Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з вимогою усунення виявлених порушень і упущень у роботі Служб.

Завдяки вжитим заходам забезпечено відновлення прав дітей статусних категорій на особливий захист і допомогу, надаваних державою. Зокрема вжито заходів захисту майнових прав дітей, позбавлених батьківського піклування; затверджено графіки відвідування сімей опікунів, піклувальників і посилено контроль за умовами утримання, навчання, виховання дитини, над якою встановлено опіку, піклування; вжито заходів щодо оформлення паспортів громадянина України для дітей вразливої категорії; особові справи увідповіднено вимогам законодавства; забезпечено належне ведення та заповнення Книг і Журналів; створено міждисциплінарну команду для соціально-правового захисту дітей цих категорій; складено індивідуальні плани соціального захисту дітей; оновлено інформацію в обліково-статистичних картках дітей.

За результатами виїзних моніторингів Представництва у сфері дотримання прав дитини до ССД громад області зафіксовано випадки, пов'язані з відсутністю посадової особи Служби, штат якої складається з однієї одиниці, на робочому місці у зв'язку з використанням єдиним працівником служби права на відпустку, перебуванням на лікарняному. Для увідповіднення штатної чисельності працівників 25 ССД територіальних громад Хмельницької області вимогам законодавства Уповноважений скерував до відповідних 25 територіальних громад лист-реагування. За результатами його розгляду на завершення 2024 року 19 громадам області повідомлено про збільшення та доукомплектування штатної чисельності Служб, у 6 громадах питання перебувають у процесі вирішення.

Зафіксовано також неналежну роботу громад області щодо забезпечення права кожної дитини на виховання в родині. Зокрема в 15 громадах області відсутні сімейні форми виховання (Війтовецька, Вовковинецька, Грицівська, Закупненська селищні ради, Гвардійська, Гуківська, Зіньківська, Китайгородська, Крупецька, Маківська, Михайлюцька, Миролюбненська, Солобковецька, Улашанівська, Щиборівська сільські ради).

Для поліпшення дотримання прав дітей та їхнього захисту в громадах області Регіональне представництво 2024 року започаткувало здійснення відповідної роз'яснювальної роботи з громадами та їх ССД, тренінги для представників усіх ССД області, надано пам'ятку з рекомендаціями щодо основних проблемних моментів у діяльності служб, виявлених за результатами моніторингових візитів.

(b) Захист прав людини в місцях несвободи

Команда регіонального Представництва Уповноваженого у Хмельницькій області здійснила 21 відвідування місць несвободи Хмельницької області, з яких 4 – до закладів приватної форми власності.

За результатами відвідувань виявлено порушення прав і свобод людини, зокрема на захист від катувань, жорстокого або такого, що принижують гідність, видів поводження та покарання; на охорону здоров'я, медичну допомогу; на повагу до приватного і сімейного життя; права на професійну правничу допомогу; на доступність, зокрема для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

Під час відвідування Старокривинського будинку-інтернату для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю група НПМ виявила низку порушень, що негативно впливають на права підопічних. Зокрема відсутні захисні споруди цивільного захисту, що може призвести до порушення права підопічних на життя; медичну документацію ведуть з порушеннями; прострочено лікарські засоби; недотримання правил зберігання лікарських засобів; відсутні актуальні протоколи догоспітальної допомоги; у кімнатах ліжкових хворих підопічних встановлено кнопки виклику персоналу у недоступному для них місці.

За результатами внесених листів-реагувань з бюджету Хмельницької ОВА виділено 5547,2 тис. грн на будівництво захисної споруди цивільного захисту (укриття модульного типу) для захисту та безпеки підопічних на території будинку-інтернату. Забезпечено також належне ведення медичної документації підопічних відповідно до вимог відомчих нормативних актів Міністерства охорони здоров'я України; переглянуто терміни придатності лікарських засобів, забезпечено належні умови їх зберігання, впорядковано шафу невідкладної допомоги для

надання догоспітальної допомоги; запроваджено систематичний контроль за термінами та умовами зберігання продуктів харчування у закладі, зокрема щодо температурного режиму холодильних і морозильних камер; забезпечено встановлення кнопок виклику персоналу в доступному для ліжкових хворих підопічних місці.

2024 року під час відвідувань органів поліції зафіксовано системні порушення права на конфіденційні побачення затриманої особи із захисником.

Під час відвідування Відділення поліції № 2 Хмельницького районного управління поліції та Відділення поліції № 1 (Славута) Шепетівського районного управління поліції Головного управління Національної поліції в Хмельницькій області, зафіксовано випадки встановлення камер, які здійснюють аудіо- та відеофіксацію, що не забезпечує конфіденційності спілкування затриманого із захисником та є грубим порушенням прав затриманих.

За результатами внесених листів-реагування у згаданих відділеннях поліції забезпечено заміну відеокамер, які не здійснюють аудіофіксацію під час побачення із захисником.

(с) Дотримання прав військовослужбовців і членів їхніх родин

Представник Уповноваженого в Хмельницькій області спільно з представниками Координаційного штабу, органів влади та місцевого самоврядування, обласного та районних ТЦК та СП, органів поліції, помічниками народних депутатів, представниками ветеранських хабів і громадських організацій здійснили 9 зустрічей із членами родин зниклих безвісти і полонених військовослужбовців Хмельницького та територіальних громад області для більш як 1000 членів родин.

Серед ключових викликів 2024 року варто зазначити також збільшення кількості звернень, пов'язаних зі здійсненням мобілізаційних заходів в області, а також стверджувальних неправомірних дій працівників ТЦК та СП. Так, на розгляд до Уповноваженого надходили звернення, у яких повідомлялося про порушення права заявників на отримання письмової відповіді на звернення від ТЦК та СП, зняття з військового обліку; порушення права на постановку на військовий облік за новим місцем проживання; відмови у прийнятті документів на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації; порушення термінів розгляду заяви на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації; відмови в оновленні відомостей у Резерв+ і в реєстрі «Оберіг».

До Уповноваженого звернувся заявник щодо порушення службовими особами Хмельницького районного ТЦК та СП Закону України «Про звернення громадян». Під час розгляду звернення заявника було з'ясовано, що він звернувся до районного ТЦК та СП з приводу зняття його з військового обліку призовників, військовозобов'язаних у зв'язку із виїздом за межі України на постійне місце проживання. Утім, у порушення статті 7 Закону службові особи районного ТЦК та СП відмовили заявнику у прийнятті та розгляді його письмового звернення. За результатами опрацювання звернення та вжитих заходів реагування звернення заявника було зареєстровано в Хмельницькому районному ТЦК та СП, розглянуто та надано йому письмову відповідь з урахуванням вимог Закону.

Для вирішення зазначеної системної проблеми в рамках розгляду звернень заявників до ТЦК та СП області направлено відповідні роз'яснення застосування вимог законів України «Про

звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних».

(d) Дотримання прав внутрішньо переміщених осіб

В області на 31.12.2024 зареєстровано 121 561 внутрішньо переміщених осіб за даними Хмельницької обласної військової адміністрації.

Регіональне представництво 2024 року здійснило **58** моніторингових візитів до місць тимчасового проживання для перевірки дотримання прав ВПО на гідні умови проживання, а також просвітницької та роз'яснювальної роботи щодо можливостей реалізації та захисту їхніх прав.

Ключові проблемні питання у сфері дотримання прав ВПО, над якими працювало Представництво Уповноваженого: неналежні умови проживання в МТП; оплата комунальних послуг під час проживання в МТП області за рахунок ВПО; нездійснення територіальними громадами дій щодо запровадження обліку ВПО, які потребують надання житлового приміщення для тимчасового проживання та щодо формування та обліку фонду житла, призначеного для тимчасового проживання.

За результатами моніторингових візитів до МТП, організованих на базі гуртожитків навчальних закладів області, встановлено незабезпечення належних умов проживання ВПО, в зв'язку з чим до Хмельницької ОВА та власників/балансоутримувачів МТП скеровано рекомендації щодо увідповіднення умов проживання в МТП мінімальним вимогам Порядку функціонування МТП, затвердженого постановою КМУ від 01.09.2023 № 930.

За результатами реагування в МТП на базі гуртожитку Новоушицького фахового коледжу встановлено бойлери для забезпечення гарячої води на кухні та в окремих душових кабінах, МТП облаштовано додатковою пральною машиною, виділено приміщення для дозвілля та облаштування ігрової кімнати; в МТП на базі гуртожитку Кам'янець-Подільського фахового коледжу харчової промисловості додатково облаштовано 2 душові кабіни, встановлено 3 бойлери, що забезпечило відновлення права на гідні умови проживання мешканців цих МТП.

Команда представництва під час візитів до МТП також з'ясувала, що ВПО доводилося сплачувати рахунки за комунальні послуги. Однак відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. № 261 «Про затвердження Порядку та умов надання компенсації за спожиті комунальні послуги під час розміщення внутрішньо переміщених осіб у будівлях (приміщеннях) об'єктів державної, комунальної та приватної власності у період воєнного стану» передбачено забезпечення компенсації витрат на комунальні послуги за рахунок держави.

Для вирішення питання було направлено лист до Хмельницької ОВА з проханням сприяти в реалізації наявних компенсаційних механізмів, здійснити роз'яснювальну роботу з балансоутримувачами приміщень МТП, а також відповідно відреагувати на випадки невиконання адміністраціями місць тимчасового проживання своїх обов'язків щодо звільнення ВПО від сплати за комунальні послуги. Своєю чергою Хмельницька ОВА підтримала цю позицію та направила відповідні листи балансоутримувачам цих МТП.

Під час моніторингових візитів регіонального Представництва до МТП на базі гуртожитків навчальних закладів у Шепетівці, Кам'янець-Подільському, с. Зіньківці виявлено, що ВПО доводилося сплачувати рахунки за комунальні послуги. За результатами моніторингу власникам/балансоутримувачам цих МТП надано відповідні рекомендації щодо забезпечення компенсації таких витрат за рахунок держави.
На виконання цих рекомендацій керівництво Кам'янець-Подільського фахового коледжу харчової промисловості Національного університету харчових технологій з квітня 2024 року припинило стягнення коштів за проживання ВПО та подало відповідні відомості для компенсації видатків на комунальні послуги; ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти» також припинив виставляти рахунки мешканцям МТП з квітня 2024 року; Шепетівський фаховий коледж ЗВО «Подільський державний університет» скасував плату комунальних послуг ВПО та здійснив перерахунок і повернення сплачених наперед комунальних платежів мешканцям МТП.

Одна з ключових проблем у сфері дотримання прав ВПО, виявлена регіональним Представництвом під час виїзних робочих візитів до територіальних громад області, – відмова у взятті ВПО на облік як громадян, які потребують житла для тимчасового проживання.

Під час здійснення робочого візиту до Кам'янець-Подільської територіальної громади та моніторингу умов проживання ВПО в МТП виявлено порушення їхніх прав щодо реєстрації та взяття на облік як громадян, які потребують житла для тимчасового проживання. Під час анонімних опитувань у кількох МТП з'ясувалося, що відмова у взятті на такий облік має масовий характер.

Для вирішення проблеми здійснено робочу зустріч із керівництвом Кам'янець-Подільської громади, направлено листи-реагування до Кам'янець-Подільської міської ради щодо формування та обліку фонду житла, призначеного для тимчасового проживання, запровадження обліку ВПО, які потребують надання житлового приміщення для тимчасового проживання, а також постановки їх на облік як таких, що потребують житла для тимчасового проживання.

За результатами реагування Кам'янець-Подільська міська рада запровадила відповідний облік, уповноважено відділ обліку, розподілу та приватизації житла реєструвати заяви та видавати відповідні накази, а виконавчий комітет Кам'янець-Подільської міської ради уповноважено приймати рішення щодо надання внутрішньо переміщеним особам житла для тимчасового проживання.

(е) Дотримання інформаційних прав громадян

Упродовж звітного періоду Представництво Уповноваженого здійснило 21 перевірку дотримання державними органами влади та органами місцевого самоврядування права людини і громадянина на звернення та інформацію в умовах воєнного стану (з них – 5 виїзних і 16 безвиїзних), а також 4 перевірки у сфері захисту персональних даних. За результатами перевірок до відповідних органів влади та місцевого самоврядування направлено звіти та приписи з рекомендаціями та вимогами щодо усунення виявлених порушень, складено 4 протоколи про вчинення адміністративних правопорушень за ст. 212-3 КУпАП за порушення права на інформацію та права на звернення.

До Уповноваженого звернулася громадянка Р. щодо порушення посадовими особами комунального некомерційного підприємства «Ізяславська міська багатопрофільна лікарня» Ізяславської міської ради (далі – КНП, Лікарня) її права на доступ до публічної інформації.

Під час перевірки інформації, викладеної у зверненні заявниці, з'ясовано, що громадянка Р. направила до лікарні в порядку Закону України «Про доступ до публічної інформації» інформаційні запити, у відповідь на які отримала від розпорядника інформації недостовірну інформацію, а також неправомірну відмову у наданні запитуваної інформації. У межах здійснюваного провадження Уповноваженого до КНП надіслано відповідні листи з роз'ясненнями положень законодавства та вимогою повторно розглянути інформаційні запити заявниці й надати запитувачу достовірну, точну та повну інформацію. Утім, незважаючи на надані роз'яснення, право заявниці на інформацію лікарня не відновила.

З огляду на ці обставини за порушення права запитувача на отримання інформації стосовно посадової особи лікарні складено протокол про адміністративне правопорушення за частиною другою статті 212-3 КУпАП. За результатами розгляду адміністративної справи в районному суді посадову особу КНП «Ізяславська міська багатопрофільна лікарня» визнано винною у вчиненні адміністративного правопорушення та накладено адміністративне стягнення у вигляді штрафу у розмірі 25 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Серед органів місцевого самоврядування області регіональне представництво регулярно здійснювало просвітницькі заходи щодо забезпечення дотримання інформаційних прав, надавало відповідні рекомендації за результатами аналізу виявлених поширених порушень під час відповідних перевірок, яких 2024 року до місцевих рад області здійснено дев'ять.

За результатами перевірок дотримання Грицівською та Закупненською селищними радами права на звернення та інформацію виявлено неналежну організацію роботи зі зверненнями та запитами на інформацію та неналежне оприлюднення публічної інформації, в зв'язку з чим селищним радам наданої рекомендації щодо усунення цих порушень. Селищними радами, на виконання рекомендацій, викладених у звітах, затверджено порядок роботи зі зверненнями громадян і порядок складання, подання запиту на інформацію, оскарження рішень розпорядника; визначено відповідальних осіб за роботу зі зверненнями громадян і з питань доступу до публічної інформації; для реєстрації запитів на публічну інформацію заведено окремий журнал; для роботи запитувачів з документами визначено спеціальне місце. Виконання наданих рекомендацій забезпечило відновлення інформаційних прав мешканців громад.

(f) Захист від дискримінації, забезпечення рівних прав, свобод і можливостей

Під час проведення моніторингових відвідувань до закладів та установ різного спрямування та підпорядкування окрему увагу акцентують на забезпеченні безбар'єрності та доступності цих закладів. У переважній більшості відвіданих 2024 року командою Представництва закладів не забезпечено вимог безбар'єрності. За результатами кожного з моніторингових візитів, під час яких виявлено зазначені порушення, Уповноважений надавав рекомендації щодо забезпечення архітектурної доступності будівель закладів для безбар'єрного користування ними людьми з інвалідністю та іншими категоріями маломобільних груп населення.

2024 року здійснено моніторинг архітектурної доступності КНП «Хмельницький обласний спеціалізований будинок дитини» (далі – Підприємство), КП «Хмельницький міський центр первинної медико-санітарної допомоги № 1» (далі – ПМСД № 1) та «Хмельницький міський центр первинної медико-санітарної допомоги № 2» (далі – ПМСД № 2) Хмельницької міської ради, за результатами яких виявлено їх невідповідність нормам доступності. Зокрема відсутні доступні елементи інформації про об'єкт, нерівність пішохідних шляхів, що ускладнює рух маломобільних груп населення, зокрема тих, які переміщуються на кріслах колісних відповідною територією; відсутні паркувальні місця для транспортних засобів осіб з інвалідністю; відсутні тактильні та контрастні смуги, які за кольором і фактурою відрізняються від основної поверхні, на яку їх нанесено; відсутні тактильні таблички з номерами кабінетів та їх призначенням.

За результатами наданих рекомендацій порушення усунуто частково: встановлено елементи доступності про об'єкти (Підприємство та амбулаторії ПМСД № 2), тактильні таблички з номерами кабінетів та їх призначенням (Підприємство та амбулаторії ПМСД № 1), забезпечено нанесення тактильних смуг на сходові клітки. Утім, за відсутності належного фінансування залишається невирішеним питання щодо облаштування центрального входу Підприємства відповідно до вимог Державних будівельних норм і ремонту покриття прилеглої території Підприємства задля безпечного переміщення по ній маломобільних груп населення.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Хмельницькій обласній державній адміністрації – Хмельницькій обласній військовій адміністрації:

- забезпечити належний контроль за організацією надання медичних, реабілітаційних, освітніх і соціальних послуг в інтернатних закладах соціальної сфери та закладах інституційного догляду і виховання дітей; увідповіднити умови перебування/проживання та стан обладнання захисних споруд цивільного захисту населення в них вимогам, встановлених законодавством України;
- забезпечити разом з органами місцевого самоврядування, міжнародними та національними неурядовими організаціями (за згодою) у межах своїх повноважень поліпшення житлових умов у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб. Забезпечити увідповіднення умов проживання в усіх МТП, які внесено до офіційного Переліку місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб у Хмельницькій області, мінімальним вимогам Порядку функціонування МТП, затвердженого постановою КМУ від 01.09.2023 № 930;
- вжити заходів щодо залучення компенсації за спожиті комунальні послуги відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 року № 261 «Про затвердження Порядку та умов надання компенсації за спожиті комунальні послуги під час розміщення внутрішньо переміщених осіб у будівлях (приміщеннях) об'єктів державної, комунальної та приватної власності у період воєнного стану»;
- забезпечити контроль щодо неухильного вжиття Службою у справах дітей Хмельницької обласної військової адміністрації заходів для координації діяльності служб у справах дітей територіальних громад області, зокрема щодо набуття статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, а також постановку на облік дітей, які можуть бути усиновлені; формування та увідповіднення особових справ дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які

перебувають у складних життєвих обставинах, вимогам чинного законодавства; влаштування дітей, які перебувають на повному державному утриманні, у сімейні форми виховання;
- забезпечити в закладах охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, приміщеннях МТП можливість безбар'єрного пересування для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, а також безбар'єрний доступ і користування об'єктами санітарії та гігієни або їх розумне пристосування.

Органам місцевого самоврядування:

- забезпечити оприлюднення на офіційних веб-сайтах інформації, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації» та графіків особистого прийому громадян;
- забезпечити безбар'єрність і доступність приміщень у закладах/установах територіальної громади для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення;
- увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад вимогам статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» та статті 12 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» та заповнити вакантні посади;
- вжити дієвих заходів зі створення сімейних форм виховання в кожній громаді області для забезпечення права кожної дитини на виховання в родині;
- здійснити заходи, спрямовані на поліпшення житлових умов у місцях тимчасового проживання, які функціонують на території громади, відповідно до мінімальних вимог Порядку функціонування МТП, затвердженого постановою КМУ від 01.09.2023 № 930;
- забезпечити формування та облік фонду житла, призначеного для тимчасового проживання, запровадження обліку ВПО, які потребують надання житлового приміщення для тимчасового проживання, а також постановки їх на облік як таких, які потребують житла для тимчасового проживання.

Хмельницькому обласному ТЦК та СП:

- забезпечити прийняття, реєстрацію та своєчасний розгляд звернень/запитів громадян у всіх структурних підрозділах ТЦК та СП області;
- здійснити роз'яснювальну роботу щодо недопущення порушення прав людини під час мобілізаційних заходів.

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 року до 31 грудня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Черкаської області надійшло **4082** звернень і **4624** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у

повідомленнях: громадянські права – **3243**, соціальні права – **274**, економічні права – **196**, права дитини – **103** повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	922	2686	4082
Повідомлення про порушення прав	1193	3136	4624

Моніторингові візити команди Представництва

2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини в Черкаській області здійснила **177** моніторингових відвідувань, з них **8** безвиїзних моніторингів за різними напрямами забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Зокрема за напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **20** моніторингових відвідувань.

За напрямом захисту прав дитини 2024 року здійснено **18** моніторингових візитів. Увагу було зосереджено на питаннях дотримання безпеки дітей під час освітнього процесу в контексті воєнного стану.

Для визначення стану забезпечення рівних прав і свобод, зокрема доступності об’єктів соціальної інфраструктури в Черкаській області, команда Представництва здійснила **6** моніторингових відвідувань закладів охорони здоров’я міста Черкаси, де була проаналізована доступність для маломобільних груп населення.

Важливий напрям діяльності команди представництва в Черкаській області – робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. 2024 року здійснено **120** моніторингових візитів у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, зокрема для моніторингу забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб відвідано **40** місць тимчасового проживання, окрім цього здійснено **4** моніторингових візити до освітніх центрів «Крим – Україна», «Донбас – Україна».

У сфері захисту інформаційних прав команда Представництва здійснила **8** безвиїзних моніторингів щодо дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації, захист персональних даних.

Просвітницькі заходи

Для підвищення обізнаності громадськості щодо захисту прав людини Представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Черкаській області 2024 року здійснило 71 інформаційний захід. Серед них 36 заходів, спрямованих на працівників органів місцевого самоврядування та державної влади, що наголошує важливість налагодження діалогу між представниками влади та суспільством у питаннях захисту прав людини. Крім того, 20 просвітницьких заходів організовано для учнів шкіл, що дало змогу молоді отримати актуальну інформацію про їхні права та обов’язки.

Відбулося також 10 просвітницьких заходів для внутрішньо переміщених осіб, які проживають у місцях тимчасового перебування, адже ця група особливо вразлива і потребує додаткової підтримки та захисту. Окрім цього, представництво здійснило низку виступів з правозахисної тематики на радіо, що допомогло донести важливі повідомлення ширшій аудиторії.

Основні напрямки, з якими працювала команда регіонального в Черкаській області:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав потерпілих від агресії, включаючи внутрішньо переміщених осіб;
- захист інформаційних прав громадян;
- реалізація національного превентивного механізму;
- реалізація парламентського контролю за дотриманням прав дітей;
- захист інформаційних прав громадян.

(а) Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Упродовж 2024 року команда Представництва системно опрацьовувала питання, з якими звертаються військовослужбовці. Серед основних категорій питань, за захистом яких звертаються Захисники та Захисниці України, – зволікання і наданням статусу учасника бойових дій, нарахуванням соціальних виплат і наданням інших гарантій.

На регулярній основі команда Представництва долучається до зустрічей з родинами Захисників і Захисниць, які опинилися в російському полоні або такими, що зникли безвісти за особливих обставин. Спільно з представниками Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, Уповноваженим з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, представників Міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні, представників органів влади здійснено 3 зустрічі з членами родин військовослужбовців Черкас, Золотоноші та територіальних громад області для більш як 300 учасників. На постійній основі команда Представництва здійснює також особистий прийом з родинами Захисників і Захисниць, які опинилися в російському полоні або такими, що зникли безвісти за особливих обставин.

Упродовж звітного періоду системно простежено порушення інформаційних прав військовозобов'язаних, що у деяких випадках спричиняє неможливість реалізації права на відстрочку. Зокрема більшість звернень надходило щодо порушення права на звернення та інформацію районними ТЦК та СП.

До Уповноваженого звернувся громадянин В. щодо порушення посадовими особами Черкаського районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки (далі – Черкаський РТЦК та СП) вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації». Заявник надіслав на електронну пошту Черкаського РТЦК та СП запит у порядку Закону України «Про доступ до публічної інформації», у якому просив надати інформацію з питань, що містяться у його запиті, проте відповіді від Черкаського РТЦК та СП не отримав.

У межах парламентського контролю та для відновлення права заявника до Черкаського РТЦК та СП скеровано листа представника Уповноваженого у Черкаській області, однак цей лист залишено без реагування. Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини повторно звернувся листом до Черкаського РТЦК та СП з вимогою повторно розглянути лист, проте відповіді знову не було. Своєю чергою Секретаріат Уповноваженого направив звернення до Міністерства оборони України з проханням сприяти у наданні відповідей на листи для відновлення права заявника на інформацію.

За результатами вжитих заходів Черкаський РТЦК та СП надали відповіді на запит заявника та копії відповідних документів. Таким чином право заявника на інформацію відновлено.

(b) Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

У Черкаській області на 31.12.2024 зареєстровано 137 142 ВПО, з них: 49 116 – чоловіки, 77 097 – жінки, 32512 – діти до 18 років, 5945 – особи з інвалідністю, 24852 – пенсіонери.

У зв'язку з погіршенням безпекової ситуації у Донецькій області та прийняттям рішення про обов'язкову евакуацію у примусовий спосіб упродовж 2024 року Черкаська область прийняла 213 евакуйованих осіб і розмістила до МТП області. Серед евакуйованих – 19 осіб, які мають інвалідність, і 33 дитини. Евакуйованим одразу ж надано потрібну первинну допомогу: продукти харчування, гуманітарну і психологічну допомогу. Крім того, організовано їх транспортування до приймаючих громад.

Упродовж 2024 року для оцінки умов проживання внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій населення Представництво Уповноваженого здійснило 120 моніторингових візитів місць тимчасового проживання в Черкаській області. Під час моніторингових візитів Представництво перевірило доступність МТП для різних категорій осіб, здійснило оцінку рівня забезпечення належними умовами проживання, а також виявило упущення в організації перебування осіб, забезпеченні їхньої безпеки та приватності.

Під час планового моніторингу дотримання прав внутрішньо переміщених осіб на базі відділення тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб комунальної установи «Центр соціальних послуг Буцької селищної ради» Уманського району Черкаської області встановлено, що у закладі проживало 30 ВПО, а також зафіксовано порушення вимог підпункту 3 пункту 8 Порядку функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 930 від 01.09.2023 щодо відокремлення ліжко-місць від кухні (приміщення загального користування).

За наслідками візиту направлено листа до Черкаської обласної військової адміністрації для вжиття заходів, спрямованих на забезпечення дотримання гідних умов проживання ВПО. Зокрема рекомендовано опрацювати з керівництвом МТП питання щодо усунення зафіксованого порушення та виділити окрему кімнату під їдальню, забезпечити житлові кімнати столами та стільцями, забезпечити МТП генератором у разі аварійного відключення електроенергії.

На виконання рекомендацій Черкаська обласна військова адміністрація поінформувала про забезпечення цього МТП генератором у разі аварійного відключення електроенергії, житлові кімнати забезпечено столами та стільцями, а також виділено окрему кімнату під їдальню.

(c) Захист прав дитини

Упродовж 2024 року в Черкаській області вжито низку заходів щодо забезпечення безпеки дітей в освітньому середовищі в контексті воєнного стану. Однак виклики, пов'язані із забезпеченням безпеки школярів, залишаються надзвичайно актуальними.

Один з основних аспектів – наявність та облаштування укриттів у навчальних закладах. На сьогодні більшість шкіл у Черкаській області обладнано належними укриттями для дітей, але не всі з них відповідають мінімальним вимогам до найпростіших укриттів. Проведення моніторингів виявило, що деякі укриття потребують дообладнання для забезпечення комфортних умов перебування дітей під час повітряних тривог.

Крім того, акцентовано увагу на навчаннях з безпеки для дітей, що включали правила поведінки під час тривог та евакуації, що є вкрай важливим для формування адекватних реакцій в екстрених ситуаціях.

Зберігається також проблема відсутності або недостатнього оснащення навчальних закладів сучасними засобами безпеки, такими як системи оповіщення, відеоспостереження та систем пожежної сигналізації. Це ускладнює контроль за безпекою дітей.

Під час моніторингового візиту до Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 5 Черкаської міської ради було виявлено, що в закладі відсутня система пожежної сигналізації.

Директору школи та Черкаській міській раді рекомендовано вжити заходів для облаштування закладу пожежною сигналізацією, щоб забезпечити належний рівень безпеки для учнів і працівників. На виконання рекомендацій Черкаська міська рада поінформувала, що відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 04.03.2025 № 406 Черкаську загальноосвітню школу І-ІІІ ступенів № 5 Черкаської міської ради внесено до переліку закладів загальної середньої освіти, погоджених для участі в реалізації експериментального проєкту щодо посилення безпеки освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти в умовах правового режиму воєнного стану.

(d) Захист інформаційних прав громадян

Проблема порушення інформаційних прав залишається важливою, особливо в умовах воєнного стану. Серед поширених порушень – обмеження доступу до інформації, ненадання відповіді на запити, а також відсутність на сайтах розпорядників інформації обов'язкових для оприлюднення даних.

Упродовж 2024 року команда Представництва Уповноваженого в Черкаській області здійснювала моніторинги веб-сайтів органів влади і місцевих громад для перевірки дотримання права громадян на інформацію. Системні проблеми включають часткову або повну відсутність інформаційних матеріалів щодо прийнятих рішень і нормативно-правових актів, а також наявність застарілих контактів для зв'язку з відповідними структурними підрозділами. Крім того, на сайтах не завжди можна знайти звіти щодо виконання запитів на публічну інформацію та інформацію про порядок особистого прийому громадян посадовими особами.

Ця ситуація наголошує потребу поліпшення роботи органів влади зі створення більш прозорого й доступного інформаційного середовища для громадян.

До Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини звернулася громадянка А. щодо ймовірного порушення головою правління садівничого товариства вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації», а саме не надання інформації на запит.

До Товариства надіслано відповідні листи з роз'ясненнями положень Закону та вимогою повторно розглянути інформаційний запит заявниці. Всі листи Представника Уповноваженого було проігноровані, відповіді не надано.

Працівники Секретаріату Уповноваженого, склали протокол про адміністративне правопорушення за статтею 188-40 КУпАП, а саме: невиконання законних вимог представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. За результатами судового розгляду адмінпротоколу постановою Золотоніського міськрайонного суду Черкаської області від 27.11.2024 голову садівничого товариства визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 188-40 КУпАП, та застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Черкаській обласній військовій адміністрації:

- облаштувати/дооблаштувати укриття на території області для цивільного населення та здійснювати постійний контроль за вільним доступом громадян до них;
- забезпечити доступність до закладів/установ комунальної, державної форм власності для осіб з інвалідністю.

Органам місцевого самоврядування:

- забезпечити оприлюднення публічної інформації на офіційних веб-сайтах територіальних громад Черкаської області та посилити контроль за дотриманням вимог Законів України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;
- забезпечувати здійснення особистих прийомів громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з урахуванням умов воєнного стану (здійснення особистого прийому через відеоконференції, у безпечних для перебування просторах та ін.).

Органам національної поліції у Черкаській області:

- забезпечити підвищення кваліфікації у сфері законодавства щодо звернень громадян, доступу до публічної інформації та доступу до персональних даних для працівників, які розглядають звернення/скарги або запити на доступ до публічної інформації.

Черкаському обласному ТЦК та СП (та структурним підрозділам в області):

- забезпечити підвищення кваліфікації у сфері законодавства щодо звернень громадян, доступу до публічної інформації та доступу до персональних даних для працівників, які

розглядають звернення/скарги або запити на доступ до публічної інформації.

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2024 до 31 грудня 2024 до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Чернівецької області надійшло **2511** звернень і **2818** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **1824,** соціальні права – **229**, економічні права – **119** повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	524	1253	2511
Повідомлення про порушення прав	625	1514	2818

2024 року за результатами розгляду звернень складено **5 протоколів** про адміністративне правопорушення: **4** – за статтею 212-3 КУпАП порушення права на інформацію та права на звернення та **1** – за статтею 188-40 КУпАП невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. У результаті до адміністративної відповідальності притягнуто **3** посадових осіб.

У зв'язку з виявленими порушеннями у дотриманні прав людини органи державної влади, місцевого самоврядування, установи, організації, підприємства сформували та направили **10 подань Уповноваженого**: до закладів інституційного догляду, закладів охорони здоров'я та служб у справах дітей – **7**, до місць несвободи (районних судів) – **3**.

Моніторингові візити команди Представництва

Упродовж 2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Чернівецькій області здійснила **194** візити, з яких **163** виїзних і **31** безвиїзні. Найбільшу кількість планових візитів здійснено для **моніторингу дотримання прав внутрішньо переміщених осіб** – **77**, оскільки Чернівецька область у зв'язку з військовою агресією стала прихистком для **75 577** внутрішньо переміщених осіб.

Ще один важливий напрям роботи в регіоні – відстеження дотримання прав дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, на безпечні умови перебування, освіту, охорону здоров'я, достатній життєвий рівень, виховання в сім'ї або в умовах, наближених до сімейних, соціальний захист державою. За цим напрямом здійснено **49 моніторингів дотримання прав дітей**. Серед них **3** позапланових візити для реагування на випадки жорстокого поводження з дітьми, факти яких оприлюднено у медіа. До закладів інституційного догляду та виховання – **26** візитів, до служб у справах дітей – **23**.

Актуальним питанням в області залишається реалізація права на звернення, інформацію та захист персональних даних. У зв'язку із цим здійснено **28** планових **моніторингів дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації в умовах воєнного стану** та **3 перевірки захисту персональних даних** (**2** планові та **1** позапланова), а також **5 моніторингів у межах розгляду звернень**.

За напрямом реалізації функцій **НПМ** здійснено **22** відвідування місць несвободи, серед них **2** позапланових. Один з них здійснено для реагування на оприлюднену інформацію у місцевих медіа щодо побиття під час затримання 34 осіб неподалік пропускного пункту «Порубне», які мали намір у період воєнного стану перетнути кордон поза пунктом пропуску.

Для визначення стану забезпечення рівних прав і свобод у регіоні, а саме **архітектурної доступності, здійснено моніторинг у 24** будівлях **6** закладів охорони здоров'я Чернівецької міської ради. Для відстеження дотримання права на здійснення правосуддя у судах області здійснено **2 моніторингові спостереження**.

Просвітницькі заходи

Для сприяння правової інформованості населення про захист прав людини здійснено **185** публічних заходів у формах, доступних для різних груп населення.

Вперше в Україні на території Чернівецької області у закладах загальної середньої освіти реалізовано масштабний проєкт «Шкільний Омбудсман». У рамках проєкту обрано **270** Шкільних Омбудсманів з-поміж учнів 9–12 класів. Основне завдання – захист прав дітей у шкільному середовищі, взаємодія з учнями, вчителями, адміністрацією, батьками та Представництвом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Чернівецький області. Проєкт розроблено у співпраці з Департаментом освіти і науки Чернівецької ОВА та Інститутом післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області.

Актуальні напрями роботи Представництва Уповноваженого у Чернівецькій області

З-поміж основних 9 напрямів роботи Уповноваженого у Чернівецькій області окреме місце посідають питання, які потребували врегулювання та особливої уваги на місцевому рівні. Серед них можна виокремити питання, над якими працювала команда Представництва Уповноваженого у Чернівецькій області 2024 року:

- дотримання прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;

- дотримання прав осіб постраждалих від збройної агресії проти України;

- дотримання прав дітей;

- дотримання права на доступ до публічної інформації та права на звернення;

- дотримання рівних прав та свобод;

- дотримання прав людини у місцях несвободи.

(a) Дотримання прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Упродовж минулого року Представник Уповноваженого у Чернівецькій області у взаємодії з представниками Консультаційного центру Центрального регіону Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, Чернівецької обласної організації товариства Червоного Хреста України, Центру допомоги врятованим «Чернівці» здійснено низку зустрічей із сім'ями військовослужбовців і зниклих безвісти. Усього відбулося **9** зустрічей із членами родин військовополонених і зниклих безвісти, якими охоплено близько **600** членів сімей.

Упродовж року Представник Уповноваженого у Чернівецькій області для відстеження стану дотримання права на охорону здоров'я військовослужбовців і ветеранів відвідав **5** закладів охорони здоров'я, у яких на лікуванні та реабілітації перебувають військовослужбовці.

Варто зазначити збільшення кількості звернень 2024 року щодо ймовірно неправомірних дій під час мобілізаційних заходів. На кожне порушення, зокрема висвітлене у медіа, Представництво Уповноваженого у Чернівецькій області вживало заходи реагування: скеровувало листи до ТЦК та СП, військової служби правопорядку, органів Національної поліції, здійснювало візити до ТЦК та СП для всебічного з'ясування обставин справи.

У червні 2024 року в медіа розповсюджено інформацію про побиття військовослужбовцем цивільної особи. У процесі з'ясування всіх обставин справи встановлено, що цивільний попередньо був затриманий у зв'язку зі спробою незаконного перетину державного кордону та утримувався у 31 прикордонному загоні імені генерал-хорунжого Олександра Пилькевича (Чернівці). Після складення адміністративного протоколу порушника відпустили. Однак виявилося, що громадянин П. не мав військово-облікових документів, тому прикордонники передали його військовослужбовцям другого відділу Чернівецького районного ТЦК та *СП для уточнення військово-облікових даних. Між учасниками події виник конфлікт, який переріс у бійку. Для врегулювання ситуації було направлено листи-реагування до Адміністрації Державної прикордонної служби України, Національної поліції України, Чернівецького зонального відділу Військової служби правопорядку, Чернівецького ОТЦК* та *СП. За результатом поінформовано, що Чернівецьке ОТЦК* та *СП притягли військовослужбовця до дисциплінарної відповідальності, сектор дізнання Чернівецького РУП ГУНП у Чернівецькій області за цим фактом почало досудове розслідування у кримінальному провадженні за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статтею 125 («Умисне легке тілесне ушкодження Кримінального кодексу України»).*

(b) Дотримання прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

У Чернівецькій області на кінець 2024 року зареєстровано **75 577** внутрішньо переміщених осіб, з них: **27 115** – чоловіків; **48 462** – жінок; **21 748** – дітей до 18 років; **34 514** – осіб працездатного віку (1396 – потребують працевлаштування); **3334** – осіб з інвалідністю; **11 745** – пенсіонерів; **193** – багатодітних сімей; **20** – сімей батьків-одинаків.

Відповідно до розпорядження Чернівецької обласної військової адміністрації від 06.11.2023 № 1100-р (зі змінами) в області функціонує **73** МТП, у яких проживає близько **3** тис. осіб.

За результатами моніторингових візитів за дотриманням гідних умов проживання ВПО у МТП з'ясовано, що рекомендації, покликані забезпечити дотримання мінімальних вимог проживання, залишаються невиконаними. Серед типових порушень мінімальних вимог умов проживання ВПО – недостатнє забезпечення МТП предметами для облаштування ліжко-місць; відсутність засобів безперешкодного доступу для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення; невідповідність забезпечення потрібною кількістю пральних і сушильних машин відповідності до постанови від 1 вересня 2023 р. № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб».

Наявні також випадки завищеного нарахування ВПО відшкодування коштів за комунальні послуги, тимчасом як є розроблений механізм державної компенсації.

До Уповноваженого звернулася громадянка В. зі скаргою, що ВПО змушені сплачувати за проживання у МТП, яке розташоване на базі гуртожитку Чернівецького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету (далі – ЧТЕІ ДТЕУ) завищену вартість. Під час розгляду звернення виявлено, що до розрахунку вартості комунальних послуг враховано оплату праці обслуговуючого персоналу закладу, амортизацію та обслуговування обладнання гуртожитку, сумарна вартість яких становила 1900 грн. Керівництво МТП за компенсацією за спожиті комунальні послуги до Чернівецької ОВА не зверталося.

*Для сприяння у відновленні прав ВПО сформовано та надіслано звіт з рекомендаціями закладу, лист-реагування до Чернівецької ОВА, а також здійснено робочу зустріч з керівництвом ЧТЕІ ДТЕУ щодо усунення виявлених порушень. За результатом вжитих заходів керівництво закладу подало заявку до Чернівецької ОВА на отримання компенсації за спожиті комунальні послуги, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 № 261 увідповіднено вимогам договори на проживання ВПО, внаслідок чого скасовано надлишкову оплату за відшкодування комунальних послуг, чим відновлено право **68** ВПО на безоплатне проживання.*

(с) Дотримання прав дітей

У рамках моніторингу дотримання прав дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах на безпечні умови перебування, освіту, охорону здоров'я, достатній життєвий рівень, виховання в сім'ї або в умовах, наближених до сімейних, соціальний захист державою з **52** служб у справах дітей органів місцевого самоврядування Чернівецької області здійснено моніторингові візити до **23** служб.

Серед типових порушень у роботі служб – недостатнє кадрове та ресурсне забезпечення, внаслідок чого виникає низка проблем щодо належного соціального захисту дітей і сімей вразливих категорій органами місцевого самоврядування. Зокрема не організовано роботу Комісії з питань захисту прав дітей, міждисциплінарної команди для організації соціального захисту дітей, зафіксовано порушення термінів перебування дітей у закладах інституційного догляду та виховання, надання статусу дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах, зарахування на квартирний (соціальний) облік; відсутній контроль за виплатою

аліментів і державних соціальних виплат.

Для усунення порушень сформовано та надіслано **4** подання Уповноваженого та **19** листів-реагування. Внаслідок цього органи місцевого самоврядування та служби у справах дітей сільських, селищних, міських рад, влаштували у сімейні форми виховання **9** дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебували у закладах інституційного догляду та виховання; **12** дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які потребували поліпшення житлових умов, взято на соціальний квартирний облік. У **17** службах впорядковано діяльність Комісій з питань захисту прав дитини та міждисциплінарних команд. У **23** службах відновлено особові справи та індивідуальні плани соціального захисту дітей вразливих категорій. Увідповіднено штатну чисельність працівників Служби у справах дітей Путильської селищної ради Вижницького району Чернівецької області – запроваджено додатково 1 штатну одиницю та заповнено вакансію у Службі у справах дітей Великокучурівської сільської ради Чернівецького району Чернівецької області.

Під час моніторингових візитів до закладів, що здійснюють інституційний догляд і виховання, виявлено порушення прав дітей на достатній життєвий рівень, на охорону здоров'я, соціальний захист, безпечні умови перебування. У приміщеннях, де проживають діти, не дотримано норм на житлову площу, недостатня кількість твердого та м'якого інвентарю, засобів особистої гігієни. Наявне порушення прав дітей з особливими освітніми потребами на освіту. Через відсутність взаємодії між службами у справах дітей і закладами інституційного догляду і виховання діти, які потребують влаштування у сімейні форми виховання, перебувають у закладах понад терміни, визначені законодавством, що порушує їхнє право на сім'ю.

*У комунальному закладі «Обласний спеціалізований будинок дитини» встановлено, що **5** дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувають у закладі понад встановлений термін, що призвело до порушення права дітей на сім'ю. Крім того, дитині з інвалідністю М., віком 7 років, не забезпечено право на освіту. Вихованці перебувають на первинному обліку у службах у справах дітей Острицької та Тарашанської сільських рад, Кіцманської міської ради Чернівецької області та Солом'янської районної в місті Києві державної адміністрації.*

*Для реагування на порушення права вихованців будинку дитини рекомендовано дирекції закладу спільно зі службами у справах дітей, де діти перебувають на первинному обліку, вжити заходів щодо влаштування дітей у сімейні форми виховання або форми, наближені до сімейних, і забезпечити право дитини М. на освіту. За результатами реагування **2** дітей усиновлено, **1** дитина влаштована у сім'ю опікуна, ще **2** дітей влаштовано у прийомні сім'ї. Дитину М. з особливими освітніми потребами, яка влаштована у прийомну сім'ю, готують до здобуття освіти за індивідуальною формою навчання.*

Упродовж 2024 року команда Представництва Уповноваженого здійснила контроль за станом виконання попередніх рекомендацій Магальським дитячим будинком-інтернатом. Встановлено, що частина порушень прав дітей з інвалідністю та особливими освітніми потребами досі наявна. У закладі відсутня ліцензія на провадження господарської діяльності з медичної практики, не укладено декларації із сімейним лікарем, не оновлено договори та індивідуальні плани надання соціальних послуг вихованцям, окремі приміщення потребують ремонту та облаштування меблями, побутові прилади потребують заміни. У закладі також відсутнє укриття, не облаштовано додатковий евакуаційний вихід з приміщення. Для усунення

виявлених упущень, які впливають на забезпечення прав дитини, представник Уповноваженого у Чернівецькій області ініціював спільну нараду за участі керівництва Чернівецької обласної військової адміністрації, Чернівецької обласної ради та відповідних структурних підрозділів. За результатами реагування почато роботу щодо отримання ліцензії з медичної практики, запроваджено посади лікаря-педіатра, ерготерапевта, фізичного терапевта, укладено декларації із сімейним лікарем, оновлено договори та індивідуальні плани надання соціальних послуг вихованцям закладу. За рахунок додатково виділених бюджетних коштів (майже 3 млн грн) і благодійних коштів відремонтовано адміністративне приміщення, медичний і 2 спальних корпуси. Відремонтовано також кімнати інтенсивного денного перебування для дітей І групи, кімнати для перебування осіб ІІІ групи, карантинну та корекційну кімнати, їдальні та коридори, облаштовано санітарно-гігієнічні кімнати, придбано функціональні ліжка, твердий і м'який інвентар. Облаштовано додатковий протипожежний евакуаційний вихід, здійснено візуальне обстеження частини будівлі для розроблення проєктної документації щодо захисної споруди цивільного захисту.

Водночас залишається проблемним питання кадрового забезпечення через низький рівень посадових окладів медичних працівників, вихователів у закладах інституційного догляду та виховання соціальної сфери.

(d) Дотримання права на доступ до публічної інформації та права на звернення

Велику частину порушень прав на звернення та інформацію виявлено у діяльності органів місцевого самоврядування. Упродовж звітного періоду здійснено безвиїзні перевірки веб-сайтів органів місцевого самоврядування Чернівецької області щодо дотримання прав людини і громадянина на звернення та інформацію. У **26** територіальних громадах області, що становить 50% загальної кількості громад, виявлено типові порушення вимог законів України «Про звернення громадян» і «Про доступ до публічної інформації»: відсутня інформація щодо номера телефону та графіка роботи гарячої лінії, оприлюднений стаціонарний номер не має зазначення коду населеного пункту; зазначені на веб-сайтах номери телефонів не працюють; відсутня інформація щодо графіка особистого прийому громадян керівником і його заступниками; інформація про організаційну структуру, місію, функції, повноваження, основні завдання та напрями діяльності суб'єкта перевірки на сайті неповна; відсутній порядок складання, подання запиту на інформацію, оскарження рішень розпорядника інформації, дій чи бездіяльності; не оприлюднено актуальні звіти щодо задоволення доступу до інформації. За результатом реагування у межах безвиїзних перевірок дотримання прав людини і громадянина на звернення та інформацію у **26** територіальних громадах області суб'єкти перевірки виконали рекомендації: **14** громад актуалізували інформацію щодо номера телефону та графіка роботи гарячої лінії; **9** громад розмістили порядок складання, подання запиту на інформацію; **8** громад доповнили інформацію щодо переліку та умов отримання послуг, надаваних суб'єктом перевірки; **6** громад розмістили графіки прийому громадян керівником і його заступниками на 2024 рік; **5** громад опублікували інформацію про організаційну структуру, повноваження та напрями діяльності.

*До Уповноваженого звернулася громадянка Б. щодо порушення Неполоковецькою селищною радою Чернівецького району Чернівецької області вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» у зв'язку з ненаданням інформації на **4** запити про отримання публічної інформації, які стосувалися отримання Статуту громади, присяги голови, оплати праці керівника ради та юриста громади, підстав оформлення трудових відносин з юристом.*

*За результатом розгляду звернення Уповноважений відкрив провадження, складено **2** протоколи про адміністративні правопорушення, які направлені до Кіцманського районного суду Чернівецької області. Згідно з рішенням суду Неполоковецького селищного голову притягнуто до відповідальності за статтею 188-40 КУпАП Невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відповідальну особу за розгляд запитів – юриста ради, за порушення вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації», відповідальність за яке передбачено частиною другою статті 212-3 КУпАП.*

(е) Дотримання рівних прав і свобод

У регіоні наявна проблема, яка потребує нагального вирішення щодо забезпечення проїзду пільгової категорії громадян. Ця ситуація пов'язана із запровадженням Чернівецькою міською радою нового механізму користування громадським транспортом, яким передбачено укладення угод про відшкодування коштів за проїзд пільгової категорії громадами області Чернівецькій міській раді. На грудень 2024 року пільговий проїзд забезпечують **11** громад із **52**. Проблема актуальна для людей пільгової категорії **40** громад області.

*До Уповноваженого надходили численні звернення щодо незабезпечення пільгового проїзду особам з інвалідністю та пенсіонерам у комунальному транспорті Чернівців у зв'язку з тим, що вони не є мешканцями Чернівецької міської громади й органи місцевого самоврядування, у яких проживають такі люди, не уклали з Чернівецькою міською радою угоди на відшкодування та не запровадили належних механізмів компенсації за пільговий проїзд. Це питання обговорено на засіданні Експертної ради при Представнику Уповноваженого у Чернівецькій області, за результатом якого Уповноважений звернувся листом до Чернівецької обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації). За результатом реагування Уповноваженого угоди про відшкодування вартості проїзду у комунальному транспорті Чернівців з Чернівецькою міською радою додатково уклали ще **4** громади.*

Крім цього, наявні порушення рівності прав у недотриманні вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» у закладах охорони здоров'я Чернівецької громади. Команда регіонального Представництва у Чернівецькій області виявила типові порушення архітектурної доступності: відсутність відокремлених місць для паркування особистих транспортних засобів осіб з інвалідністю та транспортних засобів, які перевозять осіб з інвалідністю; поручнів з обох боків на сходах при вході у будівлю; тактильних смуг, які застерігають про різні види небезпеки або перешкоди під час пересування; смуг, які відрізняються від основної поверхні, на яку вони нанесені тактильно та контрастно (за кольором та фактурою); тактильних табличок з номером кабінету та його призначенням всередині будівлі (приміщення). Крім цього, технічні засоби інформування, орієнтування та сигналізації не забезпечують візуальну (радіо- та тактильну) інформацію і сигналізацію із зазначенням напрямку руху, ідентифікації місць і можливості отримання послуги.

*У рамках моніторингу архітектурної доступності закладів охорони здоров'я Чернівецької громади, які розміщені у **24** будівлях, виявлено, що в окремих закладах наявні порушення, які полягають у відсутності відокремлених місць для паркування особистих транспортних засобів осіб з інвалідністю та транспортних засобів, які перевозять осіб з інвалідністю. Зокрема на прилеглій території кількох корпусів КНП «Міська поліклініка № 2 Чернівецької міської ради» були труднощі з облаштуванням місць для паркування. Один із корпусів розташований на вулиці*

з одностороннім дорожнім рухом, забороною паркування. Крім цього, приміщення є пам'яткою архітектури місцевого значення, що ускладнює облаштування місць для паркування. Питання доступності та безбар'єрності розглянуто на засіданні Експертної ради при Представнику Уповноваженого у Чернівецькій області, за результатом якого надано рекомендації для поліпшення стану дотримання прав маломобільних груп населення, а також надіслано лист-реагування Чернівецькій міській раді. На виконання рекомендацій та для усунення порушень Чернівецький міський голова видав розпорядження, на виконання якого на прилеглій території трьох корпусів КНП «Міська поліклініка № 2», за адресами: вул. Л. Українки, 11; вул. О. Щербанюка, 34 А; вул. Скальда, 2 облаштовано місця для паркування людей з інвалідністю.

Існує потреба з боку керівників органів влади у посиленому контролі за організацією роботи суб'єктів, відповідальних за запобігання та протидію домашньому насильству та взаємодії між ними. Оскільки під час моніторингу в одному із МТП Чернівців виявлено випадок, коли поліція систематично скеровувала інформацію про домашнє насильство дорослої особи до Служби у справах дітей, яка не є уповноваженим органом реагування. Унаслідок цього постраждала особа не отримувала своєчасного захисту та допомоги відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Реагуючи на звернення гр. М. щодо незадовільних умов проживання у модульному містечку Чернівців і скарг на сусіда, який вживає алкогольні напої та вчиняє сутички, команда представництва здійснила моніторинговий візит до модульного містечка. Під час розгляду звернення виявлено факт вчинення домашнього насильства сина стосовно матері. З'ясовано, що до сім'ї гр. В. не раз здійснювали виклики поліції. Цей факт підтверджено працівниками поліції, які також були присутні під час візиту та повідомили, що син отримав заборону перебувати з матір'ю впродовж 10 днів. До того ж син здійснював постійний догляд за своєю матір'ю, оскільки вона є особою з інвалідністю II групи загального захворювання «ураження опорно-рухового апарату» та за лікарським висновком потребувала постійного стороннього догляду. На момент візиту, о 13:00, встановлено, що гр. В. не могла себе самостійно обслуговувати, внаслідок чого не мала змоги приготувати собі їжу, син перебував у стані алкогольного сп'яніння, догляд не забезпечив. Крім того, мама боялася залишатися з ним наодинці та просила про допомогу. Постійні виклики поліції та обмежувальні приписи не мали належного реагування у зв'язку з тим, що працівники поліції інформували про факт домашнього насильства повнолітньої особи Службу у справах дітей Чернівецької міської ради, яка не є визначеним законодавством органом для реагування. Представництво Уповноваженого у Чернівецькій області повідомило Чернівецьку міську раду, до повноважень якої належить питання здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про виявлений факт, вжито заходів щодо переселення постраждалої особи до спеціалізованого закладу для осіб похилого віку, забезпечено надання психологічної підтримки та медичної допомоги, здійснено з працівником поліції робочу зустріч щодо роз'яснення норм Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

(f) Дотримання прав людини у місцях несвободи

Географічна особливість Чернівецької області – наявність гірських територій, розташованих на відстані більш як 120 км від обласного центру. Віддаленість таких територій спричиняє перешкоджання у доступі **до правничої допомоги затриманим особам**. Зокрема зафіксовано випадки неприбуття або затримки прибуття адвокатів, що порушує право затриманих осіб на своєчасний та ефективний захист.

Така практика негативно впливає на дотримання права затриманих на своєчасний та ефективний захист, що ставить під загрозу дотримання прав людини, стандартів справедливого судочинства та суперечить статті 3 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу».

Під час відвідування Відділення поліції № 1 с. Путила Вижницького районного відділу поліції Головного управління Національної поліції в Чернівецькій області встановлено, що упродовж I та II кварталів 2024 року територіальний підрозділ поліції інформував Західний міжрегіональний центр з надання безоплатної правничої допомоги (далі – Центр) про випадки неприбуття чи затримки у прибутті адвокатів до затриманих, однак Центр не вжив ефективних засобів для усунення порушень.

Зокрема гр. К. затримано за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення 07.03.2024 о 17:02, Центр повідомлено о 17:10, а адвокат прибув 08.03.2024 о 15:10, що становить 23 години з моменту інформування.

Представник Уповноваженого у Чернівецькій області направив до Західного міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги листа щодо службової перевірки та встановлення причин, вжиття заходів для реалізації права затриманих на своєчасний та ефективний захист.

Центр поінформував, що у селищі Путила немає жодного адвоката, який би співпрацював із системою безоплатної правничої допомоги, віддаленість території ускладнює пересування адвокатів, адвокати, яких залучають з інших населених пунктів, не мали змоги прибути для надання правничої допомоги. Питання належного забезпечення права на захист і надалі ставить під загрозу дотримання прав людини, стандартів справедливого судочинства в місцях несвободи.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Західному міжрегіональному центру з надання безоплатної правничої допомоги:

- розробити механізм забезпечення роботи адвокатів безоплатної правничої допомоги у віддалених гірських населених пунктах.

Чернівецькій обласній державній адміністрації (обласній військовій адміністрації):

- здійснити інвентаризацію у МТП на відповідність мінімальним вимогам умов проживання, визначеним Постановою Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2023 р. № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» і забезпечити виконання наданих рекомендацій»;
- забезпечити облаштування твердим і м’яким інвентарем (шафами для одягу, приліжковими тумбами, стільцями, столами, одноярусними ліжками, матрацами, ковдрами, постільною білизною та ін.) заклади соціальної та освітньої сфер обласного рівня з цілодобовим перебуванням для дітей.

Чернівецькій обласній державній адміністрації (обласній військовій адміністрації), сільським, селищним, міським радам:

- посилити координацію суб'єктів взаємодії щодо запобігання та реагування на випадки домашнього насильства здійсненням регулярних міжвідомчих зустрічей та обміну інформацією;
- підвищити рівень поінформованості громадян про механізми захисту від домашнього насильства, зокрема через інформаційні кампанії, тренінги та доступ до гарячих ліній;
- здійснити аудит на відповідність дотримання керівництвом МТП порядку компенсації комунальних послуг для ВПО та зобов'язати своєчасно подавати заявки на відшкодування відповідно до законодавства;
- забезпечити безоплатний проїзд пільгових категорій мешканцям області у Чернівцях;
- вжити заходів щодо доступності до будівель і споруд відповідно до ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» у закладах охорони здоров'я, МТП.

Сільським, селищним, міським радам:

- увідповіднити штатну чисельність служб у справах дітей сільських, селищних, міських рад області нормам чинного законодавства та заповнити наявні вакансії;
- організувати роботу Комісій з питань захисту прав дітей і міждисциплінарних команд;
- передбачити посади фахівця соціальної роботи для надання соціальних послуг дітям і сім'ям соціально вразливих категорій громади;
- забезпечити контроль за термінами перебування дітей у закладах інституційного догляду та виховання;
- здійснити наповнення сайтів відповідно до вимог законодавства щодо доступу до публічної інформації та розгляду звернень громадян і забезпечити регулярне оновлення офіційних ресурсів для належного інформування населення та запровадження внутрішнього моніторингу якості надання інформації.

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Упродовж 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини *з* Чернігівської області надійшло **3066** звернення та **3435** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **2266**, соціальні права – **255**, економічні права – **149**, права дитини – **139** повідомлень.

Кількість	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**
Звернення громадян	987	2378	3066
Повідомлення про порушення прав	1301	2826	3435

Направлено 6 актів реагування до органів влади та місцевого самоврядування (2 подання щодо діяльності служб у справах дітей, 2 подання щодо роботи дитячих інституційних

закладів, 1 подання за результатами відвідування НПМ) та складено 1 протокол про притягнення до адміністративної відповідальності.

Моніторингові візити команди Представництва

2024 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини в Чернігівській області здійснила **128** моніторингових візитів.

Зокрема за напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **41** моніторингове відвідування. Так, спільно з працівниками Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму здійснено **16** відвідувань у межах кластерного візиту у Чернігівській області, з яких 2 – до закладів приватної форми власності.

За результатами відвідувань виявлено порушення прав і свобод людини, зокрема на захист від катувань, жорстокого або такого, що принижують гідність, видів поводження та покарання; на охорону здоров'я, медичну допомогу; на повагу до приватного і сімейного життя; права на професійну правничу допомогу; на доступність, зокрема для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

За напрямом захисту прав дитини здійснено **25** візитів до служб у справах дітей, **12** – до закладів інституційного догляду та виховання, **8** – до лікарень.

Для визначення рівня забезпечення рівних прав і свобод, зокрема доступності об'єктів соціальної інфраструктури в Чернігівській області, здійснено моніторингові відвідування **14** підпорядкованих структурних підрозділів **4** закладів охорони здоров'я, де, зокрема, досліджено доступність будівель і приміщень для маломобільних груп населення.

У сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, здійснено **35** моніторингових візитів, зокрема відвідано місця тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, а також освітні центри «Крим – Україна», «Донбас – Україна».

У сфері захисту інформаційних прав здійснено 3 безвиїзні моніторинги стану дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації, а також **4** перевірки у сфері захисту персональних даних.

У сфері захисту процесуальних прав – **12** моніторингів.

Просвітницькі заходи

Для підвищення обізнаності про права людини і громадянина серед громадськості та державних службовців ініційовано і здійснено **65** просвітницьких заходів для громадськості, де задіяно більш як 3000 осіб. З них **12** інформаційних заходів здійснено для працівників органів місцевого самоврядування та державної влади, жителів громад щодо забезпечення дотримання інформаційних прав; **27** просвітницьких заходів – для внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання.

Крім цього, на території області за ініціативи Представництва впроваджено два тематичні

освітні проекти: «Студія молодого правозахисника» для студентів-правників спільно з Чернігівським осередком Ліги студентів Асоціації правників України та «Освітній простір для людей старшого віку» спільно з ГО «Спілка жінок міста Чернігова».

Упродовж звітного періоду команда Представництва також відвідала 45 територіальних громад, де здійснено робочі зустрічі, особистий прийом і консультування громадян.

Актуальні напрями роботи Представництва Уповноваженого в Чернігівській області

Військова агресія РФ і близькість до кордону обумовлюють основні виклики, з якими працювала команда Представництва. Регулярні обстріли прикордонних територій створюють загрозу для мирного населення та критичної інфраструктури, призводять до обмеження свободи пересування, руйнування житла. Існує нагальна потреба у відновленні інфраструктури, забезпеченні житлом, медичними та соціальними послугами для мешканців прикордонних територій, а також у психологічній реабілітації та допомозі ветеранам і цивільному населенню.

Основні питання, з якими працювала команда регіонального Представництва у Чернігівській області:

- захист прав дитини;
- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- реалізація національного превентивного механізму і права людини в місцях несвободи;
- порушення прав людини в інтернатних закладах соціальної сфери комунальної форми власності та приватних пансіонатах для людей похилого віку;
- дотримання рівних прав і свобод;
- захист інформаційних прав.

(а) Захист прав дитини

Упродовж звітного періоду команда Представництва здійснила 45 моніторингових візитів за вказаним напрямом, під час яких виявлено низку системних порушень.

Зокрема невжиття службами у справах дітей заходів щодо забезпечення житлових, майнових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування; неукомплектованість служб у справах дітей працівниками у співвідношенні до кількості дитячого населення; не здійснення контролю за перебуванням дітей, які влаштовані в сімейні форми виховання, неналежне ведення особових справ дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування; не здійснення належного ведення, оформлення та виконання індивідуальних планів соціального захисту дитини, яка опинилася в складних життєвих обставинах, дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування; зафіксовано порушення термінів перебування дітей у закладах інституційного догляду та виховання; зарахування на квартирний (соціальний) облік; відсутній контроль за виплатою аліментів і державних соціальних виплат; неоприлюднення актуальної інформації про діяльність служб у справах дітей і засоби комунікації на офіційних веб-ресурсах органів місцевого самоврядування.

За результатами здійснених Представництвом виїзних моніторингів у сфері дотримання прав дитини до ССД громад області, зафіксовано випадки, пов'язані із відсутністю посадової особи Служби, штат якої складається з однієї одиниці, на робочому місці у зв'язку із використанням єдиним працівником служби права на відпустку, перебуванням на лікарняному, зокрема в Талалаївській сільській і Лосинівській селищній радах.

За результатами моніторингових візитів до ССД області зафіксовано неналежну роботу громад області щодо забезпечення права кожної дитини на виховання в родині, зокрема відсутні патронатні сім`ї в Городнянській та Остерській міських радах, Козелецькій, Талалаївській, Срібнянській і Холминській селищних радах, Іванівській, Кіптівській і Талалаївській сільських радах.

Для поліпшення дотримання прав дітей та їхнього захисту в громадах області Представництво 2024 року започаткувало здійснення відповідної роз'яснювальної роботи з громадами та їхніми ССД, відулися тренінги для представників ССД області.

У вересні 2024 року здійснено відвідування Служби у справах дітей Козелецької селищної ради для моніторингу дотримання прав і свобод дітей, які перебувають на обліку Служби.

Встановлено, що служба у справах дітей Козелецької селищної ради Чернігівського району Чернігівської області не здійснювала належних заходів щодо забезпечення житлових і майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Зокрема під час моніторингового візиту виявлено розбіжності між даними Книги обліку нерухомого майна дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та матеріалами особової справи дитини, позбавленої батьківського піклування, щодо наявності у неї житла на праві власності. Зокрема в Книзі обліку нерухомого майна відсутня інформація про наявність у дитини житла, що належить їй на праві власності. У дитини не встановлено опіка над її майном. Крім того, в описах майна деяких статусних дітей не зазначено майно, яке належить їм на праві власності.

Моніторингова група встановила, що на території Козелецької громади не функціонує жодна сім'я патронатного вихователя, незважаючи на те, що в закладах інституційного догляду та виховання дітей перебуває 4 дитини. Без підтримки таких сімей діти втрачають можливість отримати тимчасовий захист, стабільність, турботу та порушується право дітей на сімейне виховання.

Для усунення виявлених порушень Уповноважений направив подання голові Козелецької селищної ради Чернігівського району Чернігівської області.

За результатами реагування. рішенням виконавчого комітету Козелецької селищної ради встановлено опіку над нерухомим майном дитини, позбавленої батьківського піклування, та призначено опікуна над 1/12 часткою житлового будинку. Інформацію про право власності дитини внесено до Книги обліку нерухомого майна дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. В описах майна 2 статусних дітей також внесено інформацію про майно, яке належить їм на праві власності.

Службою у справах дітей Козелецької селищної ради активізовано інформаційно-просвітницьку діяльність із залучення патронатних вихователів. Інформацію щодо створення патронатних сімей висвітлено на офіційному сайті селищної ради, відбуваються інформаційні кампанії зі

старостами сіл і відповідних старостинських округів селищної ради.

Виявлено системні порушення також у дитячих інституційних закладах. У більшості випадків це порушення прав дітей на гідні умови проживання, здорове та повноцінне харчування, життя та безпеку, медичне забезпечення та реабілітацію, зростання у сімейному середовищі; відсутність оздоровлення статусних дітей**.**

Працівники представництва Уповноваженого відвідали Комунальний заклад «Черешенський ліцей» Чернігівської обласної ради. Моніторингова група виявила низку порушень. Зокрема виявлено продукти харчування з протермінованим терміном придатності; медичне обслуговування надається без ліцензії на ведення медичної практики; в укритті відсутні запаси продуктів харчування та медикаментів; не всі приміщення Ліцею відповідають вимогам доступності для дітей з інвалідністю; у душових і туалетах відсутні перегородки, вікна санітарно-гігієнічних приміщень на першому поверсі видимі ззовні, що порушує право дитини на приватність. Крім цього, зі слів дітей, їжа в закладі несмачна. Монітори зафіксували, як діти повертали тарілки із залишками їжі, яку не з'їли в обідню перерву. Встановлено, що наявна їжа не відповідала оприлюдненому меню, а виявлені протерміновані продукти підтвердили скарги дітей про неякісну їжу.

Для вирішення проблемних питань Уповноважений направив подання до Національної соціальної сервісної служби України, Чернігівської обласної військової адміністрації, Чернігівської обласної ради, Комунального закладу «Черешенський ліцей» Чернігівської обласної ради з вимогою усунути виявлені порушення.

За результатами реагування вжито низку заходів для поліпшення умов проживання та навчання дітей. Зокрема продукти, у яких минув термін придатності, утилізовано, а контроль за термінами їх зберігання посилено. Щоденне меню складається відповідно до затвердженого перспективного меню. У туалетах встановлено тимчасові перегородки, а також розробляється кошторисна документація для монтажу постійних перегородок із дверима у санвузлах гуртожитків і душових кабінах банного комплексу. Вікна санітарно-гігієнічних приміщень на першому поверсі затоновано. 2025 року заплановано облаштування вхідних груп і внутрішніх сходів будівель закладу освіти пандусами, а також оснащення їх попереджувальними контрастними смугами відповідно до п. 6.1.8 ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд». Укриття укомплектовано продуктами тривалого зберігання та медикаментами. Подальше усунення всіх порушень триває.

(b) Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов’язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Чернігівську область визначено базовою для зустрічі Захисників і Захисниць під час обмінів військовослужбовців і цивільних заручників та надання їм першої медичної допомоги. Під час таких обмінів Представник Уповноваженого у Чернігівській області фіксував стан повернутих оборонців, інформував про їхні права щодо реабілітації, соціальної та медичної допомоги надалі. Для моніторингу стану дотримання права на охорону здоров’я військовослужбовців і ветеранів відвідано **7** закладів охорони здоров’я, у яких на лікуванні та реабілітації перебувають військовослужбовці.

Представник Уповноваженого в області за участі фахівців МКЧХ, Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, Чернігівського обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки, Головного управління Пенсійного фонду України в Чернігівській області, органів поліції, помічників народних депутатів, представників ветеранських хабів і громадських організацій здійснив **22** зустрічі з родинами полонених та осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, в яких взяло участь близько 1000 людей.

Під час таких зустрічей виявлено низку системних порушень щодо належної комунікації рідних із військовими частинами; порушення права заявників на отримання письмової відповіді на звернення від ТЦК та СП; відмови у прийнятті документів на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації; зволікання в здійсненні службових розслідувань про зникнення безвісти військовослужбовців, труднощі в нарахуванні та виплаті соціальних та інших обов'язкових виплат.

До Уповноваженого звернулися 5 родин військовослужбовців з повідомленням, що їхні рідні зникли безвісти за особливих обставин, але військові частини тривалий час зволікають щодо виплати передбачених законодавством коштів через відсутність належної комунікації з відповідними військовими частинами.

Серед заявниць – дружина військовослужбовця, багатодітна матір чотирьох неповнолітніх дітей і самотня матір військовослужбовця з прикордонного району.

Для вирішення цих питань Уповноважений направив запити до відповідних військових частин. За результатами реагування права родин військовослужбовців на отримання грошового забезпечення були відновлені.

(c) Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

Команда Представництва окрему увагу приділила питанням наявності місць і готовності МТП до прийняття евакуйованих, включно з маломобільними групами населення. У зв'язку з новими хвилями евакуації з прифронтових громад у місті та області збільшується кількість місць тимчасового проживання, що обумовлює проведення додаткових моніторингів. Упродовж 2024 року здійснено серію моніторингів місць тимчасового проживання в Чернігові та області. Частина МТП, у які направляли внутрішньо переміщених осіб, була недавно «розконсервованими» гуртожитками, не забезпеченими достатньою кількістю меблів, побутової техніки; з відсутністю засобів безперешкодного доступу для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, МТП не адаптовані та архітектурно недоступні для маломобільних груп населення; формування та обліку фонду житла, призначеного для тимчасового проживання.

Проживання для ВПО здійснювали на платній основі, відшкодування коштів за комунальні послуги не здійснювали, тимчасом як було розробленомеханізм державної компенсації, відшкодування витрат за комунальні послуги ВПО сплачували самостійно.

Під час моніторингового візиту до МТП, яке розміщено в гуртожитку Державного професійно-технічного навчального закладу «Чернігівське вище професійне училище побутового обслуговування», до Уповноваженого звернулися мешканці зі скаргою, що вони змушені

сплачувати за проживання у МТП.

Для сприяння у відновленні прав ВПО сформовано та надіслано звіт з рекомендаціями закладу, лист-реагування до Чернігівської обласної військової адміністрації, а також здійснено робочу зустріч з керівництвом навчального закладу щодо усунення виявлених порушень. За результатом вжитих заходів керівництво МТП звернулося до Чернігівської ОВА за компенсацією комунальних витрат на час розміщення внутрішньо переміщених осіб відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 № 261 «Про затвердження Порядку та умов надання компенсації за спожиті комунальні послуги під час розміщення внутрішньо переміщених осіб у будівлях (приміщеннях) об'єктів державної, комунальної та приватної власності у період воєнного стану».

*За інформацією Чернігівської ОВА, компенсацію за спожиті комунальні послуги внутрішньо переміщеними особами надано, увідповіднено вимогам договори на проживання ВПО, чим відновлено право **19** ВПО на безоплатне проживання.*

(d) Реалізація національного превентивного механізму і права людини в місцях несвободи

Під час відвідувань інтернатних закладів соціальної сфери виявлено суттєві упущення, що призводять до порушення прав підопічних і пацієнтів. Зокрема системними є порушення права на охорону здоров'я та медичну допомогу; на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло; на володіння, користування і розпорядження своєю власністю; дотримання допустимої площі проживання підопічних у житлових кімнатах; неналежно облаштованого укриття в умовах дії воєнного стану; не організовано належним чином культурно-дозвільну діяльність; не налагоджено співпрацю з місцевим центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги, що призводить до порушення права підопічних на професійну правничу допомогу.

Під час відвідування Городнянського психоневрологічного інтернату моніторингова група виявила суттєві порушення прав підопічних.

У закладі не дозволяли жінкам удень перебувати у своїх кімнатах, тому підопічні вимушено проводили час у кімнаті відпочинку, у разі втоми вимушені були лягати на стільці або підлогу. Маніпуляції підопічним проводили без використання медичної ширми, належної конфіденційності та за відчинених кімнатних дверей.

У закладі наявне підсобне господарство, до роботи на якому залучали підопічних без відповідного оформлення трудових відносин. Виявлено також велику кількість протермінованих продуктів харчування, якими годували підопічних та худобу.

За результатами моніторингового візиту направлено подання Уповноваженого до Міністерства соціальної політики України, Національної соціальної сервісної служби України, Чернігівської обласної військової адміністрації.

Під час повторного відвідування закладу з'ясовано, що здійснюється посилений контроль щодо термінів вживання продуктів харчування, підсобне господарство ліквідовано. Водночас проблематика щодо заборони перебування жінок у денний час у власних кімнатах залишилася без змін.

У закладах приватної форми власності соціального спрямування виявлено випадки порушення прав підопічних на обмеження свободи пересування та контактів**.**

Під час відвідування приватного пансіонату для осіб похилого віку «Родинна турбота» під час спілкування з підопічними отримано повідомлення про утримування двох осіб у закладі проти їх волі. Про ці факти повідомлено Головне управління поліції в Чернігівській області.

За наслідками реагування цих осіб було звільнено та передано під опіку рідних. Наразі відкрито два кримінальні провадження за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених частинами 2, 3 статті 146 КК України щодо незаконного утримування людей. Досудове розслідування триває.

(e) Дотримання рівних прав і свобод

Упродовж 2024 року команда Представництва Уповноваженого у Чернігівській області працювала над забезпеченням недискримінації та безбар'єрності. За результатами моніторингових візитів можна виділити низку основних проблем у соціальних і медичних закладах. Зокрема відсутні або неналежно облаштовані поряд із цими закладами паркувальні місця для осіб з інвалідністю; не забезпечено нанесення контрастного маркування на сходи, пандуси, прозорі полотна дверей, розміщення тактильних інформаційних елементів та ін.

Під час робочої поїздки до Куликівської громади зафіксовано факт, коли громадянка Т., особа з інвалідністю, для консультування щодо надання реабілітаційних засобів не змогла безперешкодно дістатися до сектору соціальної підтримки пільгових категорій громадян та осіб з інвалідністю Відділу з питань реалізації державної соціальної політики № 3 Управління соціального захисту населення Чернігівської райдержадміністрації. Вхідні двері були технічно несправні та закриті на засув. На сходах в будівлю та в самому приміщенні було відсутнє контрастне маркування.

За наслідками реагування право на доступ до закладу відновлено, двері технічно справні, нанесено контрастне маркування.

(f) Захист інформаційних прав

Актуальним залишається питання порушення органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями інформаційних прав в умовах воєнного стану. Представництво Уповноваженого у Чернігівській області здійснило 3 безвиїзні моніторинги стану дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації, а також 4 перевірки у сфері захисту персональних даних.

Результати моніторингу засвідчили такі системні порушення: відсутність публічної інформації в загальному доступі на сайтах щодо прийнятих рішень, нормативно-правових актів, звітності щодо задоволення запитів на публічну інформацію, не зазначення даних про фінансові ресурси, порушення права на особистий прийом громадян та ін. Крім того, не забезпечено оприлюднення на Порталі відкритих даних наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 835 та ін.

До Уповноваженого звернувся громадянин Б. щодо порушення його права на особистий прийом керівництвом Чернігівської міської ради. В обґрунтування скарги заявник повідомив, що звертався до міської ради з письмовою заявою щодо попереднього запису на особистий прийом до в.о. міського голови Чернігова. У відповідь отримав відповідь, де його поінформовано про запис на особистий прийом і подальше повідомлення про дату та час його здійснення. Проте впродовж 8 місяців жодної інформації про можливість особистий прийом йому не надходило. За реагування Уповноваженого до органу місцевого самоврядування скеровано листи з роз'ясненнями вимог Закону України «Про звернення громадян» і пропозицією забезпечити заявнику особистий прийом. За результатами вжитих заходів заявнику призначено особистий прийом керівництвом ради.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Чернігівській обласній державній (військовій) адміністрації:

- в інтернатних закладах соціальної сфери та закладах інституційного догляду і виховання для дітей забезпечити контроль за організацією якісного харчування, належного соціально-побутового та медичного обслуговування підопічних і дітей, дотриманням санітарно-гігієнічних, протиепідемічних (профілактичних) і протипожежних заходів; дотриманням допустимої площі проживання підопічних і дітей у житлових кімнатах у цих закладах; забезпеченням запасами продуктів харчування тривалого зберігання та достатньої кількості питної води в укриттях; налагодити співпрацю зі Східним міжрегіональним центром з надання безоплатної правничої допомоги задля дотримання права на професійну правничу допомогу; усунути архітектурні бар'єри, що ускладнюють пересування маломобільних груп населення з-поміж підопічних і дітей (зависокі дверні пороги, доступ до ліфтів, непристосовані санітарно-гігієнічні приміщення та ін.);
- забезпечити контроль за належним виконанням Службою у справах дітей Чернігівської обласної державної адміністрації заходів щодо координації діяльності служб у справах дітей територіальних громад області, зокрема за перебуванням дітей, влаштованих у сімейні форми виховання; веденням особових справ дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; оформленням і виконанням індивідуальних планів соціального захисту дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування; контролювати постановку дітей на квартирний (соціальний) облік; виплату аліментів і державних соціальних виплат; влаштування дітей, які перебувають на повному державному утриманні, у сімейні форми виховання; за термінами перебування дітей у закладах інституційного догляду та виховання;
- забезпечити отримання надавачами соціальних послуг з цілодобовим проживанням (перебуванням) ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики;
- спільно з органами місцевого самоврядування організувати виїзні лікувально-оздоровчі заходи для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають у закладах інституційного догляду і виховання;
- здійснювати постійний контроль за розподілом гуманітарної допомоги до інтернатних закладів соціальної сфери та закладів інституційного догляду і виховання для дітей та для припинення нераціонального використання такої допомоги;
- створити робочу групу за участі представників контролюючих і правоохоронних органів для виявлення випадків примусового утримування людей в пансіонатах для

осіб похилого віку та осіб з інвалідністю недержавного сектору та випадків використання рабської праці підопічних в інтернатних закладах соціальної сфери;
- активізувати роботу спостережних комісій, створених Чернігівською ОВА та районними державними адміністраціями щодо моніторингу умов утримання та дотримання прав ув`язнених і засуджених, які перебувають у пенітенціарних установах області.

Органам місцевого самоврядування:

- забезпечити оприлюднення графіків особистого прийому громадян, засоби комунікації та належної інформації про діяльність служб у справах дітей, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації» на офіційних веб-ресурсах органів місцевого самоврядування;
- забезпечити безбар'єрність і доступність приміщень у закладах/установах територіальної громади для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення;
- здійснити заходи, спрямовані на поліпшення житлових умов у місцях тимчасового проживання, які функціонують на території громади, відповідно до мінімальних вимог Порядку функціонування МТП, затвердженого постановою КМУ від 01.09.2023 № 930;
- увідовіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Чернігівської області кількості дітей у територіальних громадах відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» і статті 12 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».

Службам у справах дітей територіальних громад, обласної / районних / міських / селищних / сільських військових адміністрацій:

- забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, постановкою на квартирний облік;
- посилити увагу щодо питання захисту та запобігання розповсюдженню персональних даних дітей, які перебувають на обліку;
- розбудовувати мережу патронатних сімей для тимчасового догляду і виховання та реабілітації дитини в сім'ї.

[1] Оперативна інформація щодо ситуації на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя станом на 17 лютого 2025 року: https://ppu.gov.ua/press-center/operatyvna-informatsiia-shchodo-sytuatsii-na-tymchasovo-okupovaniy-terytorii-avtonomnoi-respubliky-krym-ta-mista-sevastopolia-stanom-na-17-liutoho/

[2] Представництво Президента України в АР Крим: оперативне зведення: Ситуація в окупованому Криму: тенденція та ключові аспекти 2024 р. https://ppu.gov.ua/press-

center/sytuatsiia-v-okupovanomu-krymu-tendentsii-ta-kliuchovi-aspekty-2024-roku/

3 Постановление Правительства РФ от 6 февраля 2004 г. № 54 «О медицинском освидетельствовании осужденных, представляемых к освобождению от отбывания наказания в связи с болезнью»: https://base.garant.ru/12134310/

4ГО "Кримська Правозахисна Група: Огляд ситуації з дотриманням прав людини й норм міжнародного гуманітарного права в окупованому Криму за 2024 рік https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2025/02/oglyad-za-2024-rik.pdf

5 ГО «Кримська Правозахисна Група»: Огляд ситуації з дотриманням прав людини й норм міжнародного гуманітарного права в окупованому Криму за 2024 рік https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2025/02/oglyad-za-2024-rik.pdf

6 Там само

7 Представництво Президента України в АР Крим: ситуація в окупованому Криму: тенденції та ключові аспекти 2024 року https://ppu.gov.ua/press-center/sytuatsiia-v-okupovanomu-krymu-tendentsii-ta-kliuchovi-aspekty-2024-roku/

8 ГО «Кримська Правозахисна Група»: Огляд ситуації з дотриманням прав людини й норм міжнародного гуманітарного права в окупованому Криму за 2024 рік https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2025/02/oglyad-za-2024-rik.pdf

9 Там само

10 ГО «КримSOS»: Зростання репресій у Криму: підсумки 2024 року та можливі виклики 2025-го https://krymsos.com/zrostannya-represij-u-krymu-pidsumky-2024-roku-ta-mozhlyvi-vyklyky-2025-go

11 Постанова Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2024 р. № 212 «Деякі питання реалізації пілотного проєкту щодо зубопротезування окремих категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/212-2024-%D0%BF#Text

12КНП «Лікарня Святого Мартина»; КНП «Свалявський стоматологічний центр» Свалявської міської ради; Товариство з обмеженою відповідальністю «КАДОРО» (Ужгород).

13 Там само

14 Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 04 червня 2020 року № 1308 «Про удосконалення організації надання паліативної допомоги в Україні». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0609-20#Text

15 Указ Президента України від 22.08.2024 № 512/2024 «Про невідкладні заходи щодо підтримки ветеранів війни, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України»:

https://www.president.gov.ua/documents/5122024-51669